

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โบราณในชลบุรี

The Critical Study of Kamphibailan in Chonburi

BK ๐๐๖๐๘ ๓๐

โดย

วิชัย กุลงษาบาล

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ. 2540 - 2543

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์ไบเบิลในชลบุรีนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนงานวิจัยประเภทการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) ประจำปีงบประมาณ 2540 จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการกลุ่มวิจัยสาขาศาสนา ปรัชญา ประจำสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติเป็นอย่างยิ่ง ที่คิดกว้างมองไกลเห็นความสำคัญของเอกสารโบราณ ประเภทคัมภีร์ไบเบิลและได้พิจารณาอนุมัติโครงการให้ทุนอุดหนุนแก่ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านผู้อำนวยการโครงการวิจัย ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์มहाพันธ์ ที่ให้ความสำคัญเอกสารโบราณและภูมิปัญญาไทย ได้สนับสนุนโครงการและให้คำแนะนำในการทำวิจัย และท่านผู้อำนวยการฝ่ายบริการอักษรโบราณ หอสมุดแห่งชาติ นายประภาส สุรเสน ที่ให้ความรู้ด้านเอกสารโบราณ และให้คำปรึกษาแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้ คณะบุคคลเหล่านี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณและน้อมคารวะไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาอนุเคราะห์ของพระคุณเจ้า ท่านเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้นมัสการขอความร่วมมือในการทำวิจัย และพระคุณเจ้าทุกรูปได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์สนับสนุนด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพชลธารมุนี วัดเครื่องวัด, พระราชวรเมธาจารย์ วัดเขาบางทราย พระอธิการยุ่น กาญจโน วัดใต้ต้นลาน พระมหาเสมอ โอภาโส วัดพลับ ที่ได้อำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งให้คำแนะนำและข้อมูลส่วนลึกด้านคัมภีร์ไบเบิลในเขตจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยจึงขอกราบนมัสการด้วยความเคารพยิ่ง

นายวิชัย กุลาบาล

ภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน ชลบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยคัมภีร์ใบลานเพื่อการศึกษาเชิงวิเคราะห์นี้เป็นการสำรวจข้อมูลเฉพาะคัมภีร์ใบลาน ที่เก็บรักษาไว้ที่วัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรี และทำบัญชีรายชื่อเรื่องของคัมภีร์ โดยบอกคุณลักษณะของคัมภีร์ใบลานแต่ละฉบับว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น จำนวนผูกของแต่ละคัมภีร์ อักษรที่จาร ภาษาที่ใช้จารเป็นภาษาบาลี สันสกฤต หรือภาษาไทย ลักษณะเฉพาะของคัมภีร์แต่ละฉบับว่าเป็นฉบับลานดิบ ฉบับล่องชาด หรือฉบับทองทึบ ฉบับทองใหญ่ ฉบับทองน้อย เป็นต้น

ผลการสำรวจพบว่า คัมภีร์ใบลานของวัดต่าง ๆ ของจังหวัดชลบุรีเท่าที่ค้นพบในขณะที่ทำการวิจัยนี้มี 1,197 ชื่อเรื่อง รวมจำนวนผูกได้ 2,237 ผูก นอกจากนี้ยังได้พบข้อมูลเอกสารโบราณอื่น เช่น หนังสือสมุดไทยหรือหนังสือสมุดข่อย แต่ไม่มากนัก ที่มาของชื่อเรื่องคัมภีร์ใบลานส่วนใหญ่มีที่มาจากหลายแห่ง คือ มาจากพระไตรปิฎก อรรถกถาชาดก และคัมภีร์ปกรณ์พิเศษ เป็นต้น เนื้อหาของเรื่องส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา ปรัชญาและเสริมสร้างจริยธรรม คุณธรรม

จากการศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์คัมภีร์ใบลานดังกล่าวแล้ว ได้แบ่งเนื้อหาของการวิจัยเป็น 5 บท คือ บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของโครงการ ขอบเขต สถานที่ที่เก็บข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนวิธีการดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ บทที่ 2 กล่าวถึงคุณลักษณะของคัมภีร์ใบลาน กรรมวิธีการจารคัมภีร์ใบลาน อักษรที่ใช้บอกหน้าคัมภีร์ใบลานและอักษรที่จารคัมภีร์ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาบาลี สันสกฤตหรือภาษาไทย ลักษณะนามของคัมภีร์ใบลานเรียกว่า ฉบับ เป็นฉบับลานดิบ ฉบับลานทอง ฉบับล่องชาด เป็นต้น ลักษณะไม้ประทับหน้า-หลังของคัมภีร์ ผ้าที่ใช้ห่อคัมภีร์ บทที่ 3 กล่าวถึงบัญชีรายชื่อของคัมภีร์ใบลานในพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีเท่าที่ค้นพบทั้งหมดในขณะที่ทำการวิจัย บทที่ 4 กล่าวถึงการปริวรรตคัมภีร์ใบลานเรื่อง มลिनทปัญหา คุณค่าและความสำคัญของคัมภีร์มลिनทปัญหา ทั้งด้านประวัติของคัมภีร์และเนื้อหาของคัมภีร์และการแพร่หลายมีการปริวรรตเป็นอักษรมอญ อักษรสิงหล อักษรโรมัน อักษรธิเบต อักษรจีน และอักษรญี่ปุ่น เป็นต้น บทที่ 5 เป็นบทสรุปและเสนอแนะ ได้กล่าวถึงเนื้อเรื่องของคัมภีร์ทั้งหมดสรุปลงในพระไตรปิฎก คือ พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก และพระวินัยปิฎก และเรื่องพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดกในอรรถกถาชาดก เรื่องในคัมภีร์ปกรณ์พิเศษ และเรื่องที่เป็นไวยากรณ์ เรื่องในคัมภีร์ปกรณ์พิเศษ และเรื่องที่เป็นไวยากรณ์ และได้เสนอแนะศึกษาวิจัยเชิงวิเคราะห์หนังสือสมุดข่อย หรือหนังสือสมุดไทยเพื่อนำเรื่องภูมิปัญญาไทยของบรรพบุรุษออกมาเผยแพร่เพื่อได้ศึกษาค้นคว้าต่อไป

ABSTRACT

The purposes of this critical study of Kamphibailan in Chon Buri were to collect information from the Kamphibailan found in Buddhist temples in the Chonburi province, and to make a list of topics in the Kamphibailan. In each Kamphibailan, the numbers of sheaves, the languages used such as Pali, Sanskrit, or Thai, and special features (each Kamphibailan was called Chabab such as Chabab Landib, Chabab Longchad, Chabab Thongthueb, Chabab Thongyai, or Chabab Thongnoi) were categorized.

The results were: 1) there were 1,197 Kamphibailan in Buddhist temples around Chon Buri. 2) there were 2,237 sheaves altogether. In addition, some ancient documents, for example, Nangsuesamudthai or Nangsuesamudkhai was also found there. The Kamphibailan was originally written from various sources, for instance, the Tripitaka, the Atthakathajataka, and the Kamphirapakornpiset. The content mainly consisted of Religions, philosophy, and ethics and morals.

The content of this study contained 5 chapters: 1) The introduction: backgrounds, Purposes, limits, venues, related literature, procedures, and potential benefits. 2) The Characteristics of the Kamphibailan: writing process, the languages used for page numbers, the languages used in the Kamphibailan (Pali, Sanskrit, or Thai), each Kamphibailan was called Chabab like Chabab Landib, Chabab Longchad, Chabab Thongthueb, Chabab Thongyai, or Chabab Thongnoi, and the kind of wood and cloth used to brace the Kamphibailan. 3) The list of Kamphibailan found in Chon Buri. 4) The Transformation of the Kamphibailan named Milindapanha: the values and significance in its history and content widely transformed into Mon, Sinhalese, Roman, Tibetan, Chinese and Japanese. 5) The conclusions and suggestions: the content of Suttantapitaka, Aphithammapitaka, and Vinayapitaka in the Tripitaka; the content of Bodhisattva in Dasajattijataka in Atthakathajataka; the content of Kamphirapakornpiset and what was concerned the Pali grammar; and the suggestions for further critical study of Nangsuesamudthai or Nangsuesamudkhai to publicize the Thai ancestors' intelligence.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	(ข)
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ค)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ง)
สารบัญ.....	(จ)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	1
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
สถานที่เก็บข้อมูล.....	2
อุปกรณ์การวิจัย.....	2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	2
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2 ปรีทรรศน์คัมภีร์ไบลาน.....	5
คุณลักษณะของคัมภีร์ไบลาน.....	5
การจารไบลาน.....	5
อักษรบอกหน้าไบลาน.....	6
อักษรที่ใช้จารในคัมภีร์ไบลาน.....	7
ภาษาที่ใช้ในคัมภีร์ไบลาน.....	7
เรื่องที่จารในคัมภีร์ไบลาน.....	7
ฉบับของคัมภีร์ไบลาน.....	8
ประเภทของคัมภีร์ไบลาน.....	9
ไม้ประดับคัมภีร์ไบลาน.....	9
ผ้าห่อคัมภีร์ไบลาน.....	10
ป้ายชื่อคัมภีร์ไบลาน.....	11
เชือกมัดคัมภีร์ไบลาน.....	11
กาทะเยีย.....	11

บทที่	หน้า
3 บัญชีรายชื่อคัมภีร์โบลาน จังหวัดชลบุรี.....	12
4 ปรีวรรตคัมภีร์โบลานอักษรขอมเป็นอักษรไทย.....	59
พระมิลินทปัญหาเสด็จ ผูก ๒๐.....	59
พระมิลินทปัญหาเสด็จ ผูก 21.....	77
คุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหา.....	94
มิลินทปัญหาฉบับที่เป็นภาษาไทย.....	95
มิลินทปัญหาฉบับที่เป็นภาษาต่างประเทศ.....	95
ผู้รจนาคัมภีร์.....	96
ระยะเวลารจนาคัมภีร์.....	97
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	98
สรุปผลงานวิจัย.....	98
ข้อเสนอแนะ.....	99
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก.....	102

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คัมภีร์ไบเบิล เป็นเอกสารโบราณที่มีค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชนว่าเป็นคัมภีร์ที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะมีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะที่เป็นคำสอนในพระไตรปิฎก และเป็นเอกสารโบราณที่เก่าแก่ เป็นที่รวมเนื้อหาสรรพวิทยาจากสาขาวิชาการ เช่น วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมพื้นบ้าน ตำรายาสมุนไพร ตำราโหราศาสตร์ ตำราพิชัยสงคราม เวทมนต์คาถาอาคม พิธีกรรม ยันตร์พิธี นิทานชาดก นิทานธรรม ปริศนาปรัชญา เป็นต้น คัมภีร์ไบเบิลดังกล่าวมาจารเป็นอักษรขอม อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมไทยน้อย ยังไม่มีใครศึกษาค้นคว้าวิจัย และปริวรรตออกมาเป็นอักษรไทย และแปลเป็นภาษาไทย กอปรด้วยปีนี้เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันขึ้นครองราชย์ครบ 50 ปี ควรที่จะได้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยคัมภีร์ไบเบิลในเขตจังหวัดชลบุรี เป็นการทูลเกล้าฯ ถวายพระพุทธรูปถวายเป็นเสด็จพระราชกุศลปีกาญจนาภิเษก แต่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นประมุขของปวงชนชาวไทยอีกด้วย

สภาพปัญหา ปัจจุบันคัมภีร์ไบเบิลซึ่งเป็นเอกสารโบราณสำคัญได้กระจัดกระจายอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี พระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันไม่เข้าใจอักษรโบราณที่เป็นอักษรขอม อักษรมอญ อักษรธรรมอีสาน จึงให้ความสำคัญในคัมภีร์ไบเบิลลดน้อยลง ขาดความเอาใจใส่ในการที่จะอนุรักษ์ มีการแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราให้พ่อค้านำไปแปรสภาพเป็นเก้าอี้ เป็นผงดผสมพระเครื่อง เป็นเครื่องล่างของคลัง บางครั้งเห็นคัมภีร์ไบเบิลเป็นสิ่งรกรุงรังก็นำไปเผาทิ้งก็มี นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติที่มีความรู้ความเข้าใจ ภูมิปัญญาของคนสมัยโบราณว่าคัมภีร์ไบเบิลเป็นคัมภีร์ที่เก็บรวบรวมความรู้อันศักดิ์สิทธิ์และมีค่า จึงนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยน และนำกลับประเทศของตน คัมภีร์ไบเบิลบางเรื่องเป็นตำรายาสมุนไพรไทย ถูกชาวต่างชาตินำกลับประเทศของตนและปริวรรตเป็นภาษาของเขา แล้วจดเป็นลิขสิทธิ์ เมื่อไทยเราจะนำสูตรยาสมุนไพรมาใช้ต้องขออนุญาตอีก นับวันคัมภีร์ไบเบิลจะถูกทำลายและสูญหายไปเรื่อย ๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นและรีบด่วนที่จะเก็บรวบรวมอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิลไว้และปริวรรตเป็นอักษรไทยแล้วศึกษาเชิงวิเคราะห์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจคัมภีร์ไบเบิลตามวัดที่สำคัญ ๆ ในจังหวัดชลบุรี
2. ทำบัญชีรายชื่อคัมภีร์ไบเบิล บอกลักษณะเฉพาะของแต่ละคัมภีร์
3. ปริวรรตคัมภีร์ไบเบิลที่จารเป็นอักษรขอมที่มีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่ง เป็นอักษรไทย โดยยังคงรักษาสำนวนภาษาเดิมไว้ จำนวน 1 คัมภีร์

4. ศึกษาเชิงวิเคราะห์ด้านเนื้อหา ด้านคุณค่า ด้านคติธรรม ปรัชญา เป็นต้น
5. จัดพิมพ์เผยแพร่

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการสำรวจคัมภีร์โบราณที่จารด้วยอักษรขอมที่เก็บรักษาไว้ตามวัดต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคัมภีร์โบราณที่เก็บรักษาไว้ที่วัดใต้ต้นลานและเลือกคัมภีร์โบราณ 1 ฉบับมาปริวรรตเป็นอักษรไทย ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าด้านประวัติคัมภีร์ ผู้แต่ง สารเนื้อหา คติความเชื่อ

สถานที่เก็บข้อมูล

เก็บข้อมูลคัมภีร์โบราณตามวัดที่สำคัญ ๆ ตามเขตอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะวัดใต้ต้นลาน แขวงไร่สีกทอง เขตอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นวัดที่สำคัญ มีหอพระไตรปิฎกที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และวัดนี้เคยเจริญรุ่งเรืองเป็นสำนักเรียนปริยัติธรรม สอนไวยากรณ์มูลกัจจายน์ ไวยากรณ์โมคคัลลา นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลตามวัดต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมือง เขตอำเภอพานทอง เขตอำเภอบ้านบึง เขตอำเภอศรีราชา เขตอำเภอสัตหีบ และเขตกิ่งอำเภอเกาะสีชัง เป็นต้น รวบรวมทำบัญชีรายชื่อคัมภีร์โบราณที่จารเป็นอักษรแล้วปริวรรตเป็นอักษรไทย ศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจัย

อุปกรณ์การวิจัย

การศึกษาเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โบราณนี้ต้องใช้ต้นฉบับของคัมภีร์โบราณที่จารเป็นอักษรขอมซึ่งเป็นอักษรโบราณเลือกต้นฉบับที่อ่านง่าย และเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยต่างที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเชิงวิเคราะห์คัมภีร์โบราณของจังหวัดชลบุรี มีผู้ศึกษาวิจัยไว้บ้างแล้วดังนี้

กวี แสงมณี อรุณวดีสูตร : การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยสาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 ได้ปริวรรตคัมภีร์อรุณวดีสูตรเป็นอักษรไทย ศึกษาค้นคว้าวิจัยจักรวาลโลกธาตุ เป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ เทวดา พรหม การเริ่มต้นและสิ้นสุดแห่งโลกธาตุ

บาลี พุทธรักษา จักรวาทที่ปนี ปริจเฉทที่ 5 : การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 ปรีวรรตคัมภีร์จักรวาทที่ปนีที่จารเป็นอักษรขอมเป็นอักษรไทยแล้วศึกษาเชิงวิเคราะห์จักรวาทที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา

บุญหนา สอนใจ สังขยาปกาสปกรรมและฎีกา : การตรวจสอบชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 ได้ปรีวรรตอักษรขอมเป็นอักษรไทย และศึกษาวิเคราะห์เรื่องมาตราวัด มาตราชั่ง มาตราดวง มาตราเงิน เป็นต้น

ประพจน์ อัครวิรุพหการ การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระโพธิสัตว์ในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์มหายาน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523 ได้ศึกษาวิเคราะห์ความคิดเรื่องพระโพธิสัตว์ และการได้มาซึ่งความเป็นพระโพธิสัตว์ ทั้งที่ปรากฏในคัมภีร์เถรวาทและคัมภีร์ฝ่ายมหายาน

สมพงษ์ ปรีชาจินดาวุฒิ โลกุပ္ปัตติ : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527 ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยการเกิดขึ้นของโลกธาตุโดยแกโลกธาตุเป็น 3 ส่วนคือ สังขารโลก สัตว์โลก และโอกาสโลก และการเกิดขึ้น การเสื่อมสลายของโลก

สุชาติ บุญชัย โลกุပ္ปัตติปกาสร ปริจเฉทที่ ๗ การตรวจสอบชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527 ได้ปรีวรรตจากอักษรขอมเป็นอักษรไทยและแปล ทำการศึกษาเชิงวิเคราะห์โลกธาตุที่แสดงถึงสังขารโลกนิเทศ นิริยคตินิเทศ ซึ่งได้รวบรวมจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาและคัมภีร์อื่น ๆ

สุภาพร มากแจ้ง มาเลยยเทวตเถรวตถุ การตรวจสอบชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521 ได้ปรีวรรตคัมภีร์ที่เป็นอักษรขอม มอญ เป็นอักษรไทย วิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระมาลัย นรกสวรรค์ เป็นต้น

วิชัย กุลชาบาล ทันตธาตุนิธาน : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525 ได้ปรีวรรตคัมภีร์พระทันตธาตุนิธานที่จารอักษรขอม อักษรมอญ และฉบับหลวงที่เก็บรักษาไว้ที่หอพระมณฑิยธรรม ปรีวรรตเป็นอักษรไทยแปลและศึกษาเชิงวิเคราะห์ความเชื่อเรื่องพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้าและความเชื่อเรื่องฟันขอบรรพบุรุษของสังคมไทย

อัญชลี ปิ่นรอด คัมภีร์พุทธบาทมงคล : การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยาลัยนิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาบาลี-สันสกฤต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525 ได้ปริวรรตคัมภีร์พระพุทธรบาทที่จารเป็นอักษรขอม อักษรมอญ เป็นอักษรไทย และแปล ศึกษาวิเคราะห์และตีความหมายของรูปมงคล 108 เปรียบเทียบกับคุณลักษณะของพระพุทธรัตน ธรรมรัตน์ สังฆรัตน์ อธิบายวัตถุประสงค์ธรรมเป็นนามธรรม แสดงถึงพุทธานุภาพเหนือสิ่งทั้งปวงในจักรวาล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สํารวจคัมภีร์ใบลานที่จารด้วยอักษรขอม อักษรธรรมอีสาน ที่เก็บรักษาไว้ที่วัดใต้ต้นลาน วัดต้นสน และวัดอื่น ๆ ในจังหวัดชลบุรี
2. ทำบัญชีรายชื่อคัมภีร์ใบลานทั้งหมดที่ค้นพบในจังหวัดชลบุรี
3. เลือกคัมภีร์ใบลานที่มีสาระมากที่สุด มีคุณค่าด้านศาสนธรรม ปรัชญาธรรม คติธรรม มาปริวรรตเป็นอักษรไทย
4. ศึกษาวิเคราะห์ประวัติคัมภีร์ใบลาน ผู้แต่ง คุณค่าด้านเนื้อหา ด้านวรรณกรรมศาสนา
5. จัดพิมพ์ทำรูปเล่มเผยแพร่ให้กว้างขวาง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รวบรวมทำบัญชีรายชื่อคัมภีร์ใบลานของจังหวัดชลบุรี
2. เป็นการทะนุบำรุงพระธรรมคำสอนพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบไป
3. เป็นการพัฒนาการทางวิชาการ เพิ่มเอกสารศึกษาค้นคว้าวิจัยมากขึ้น
4. เป็นการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานมิให้สูญหายรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของชาติ
5. เป็นคู่มือการศึกษาค้นคว้า วิจัย ความเชื่อ ปรัชญา ศาสนา นิทานพื้นฐาน

บทที่ 2

ปริทรรศน์คัมภีร์โบลาน

คุณลักษณะของคัมภีร์โบลาน

คัมภีร์โบลาน คือ คัมภีร์ที่จารอักษรลงในใบของต้นลาน จึงเรียกว่าคัมภีร์โบลาน ต้นลานมีลักษณะคล้ายต้นตาล แต่มีใบและทางยาวกว่าต้นตาล มีผลเป็นทะลายเหมือนทะลายหมากหรือทะลายมะพร้าว มีผลขนาดเล็กขนาดประมาณลูกหวายป่า ลูกใช้รับประทานได้ ส่วนโบลานนำมาสานหมวก กอบ สานปลาดตะเพียน สานเป็นนก เป็นกระเป่า และสิ่งอื่น ๆ ได้มากมาย นอกจากนั้นสมัยโบราณยังนิยมนำมาจารเป็นหนังสือ เป็นภาษาต่างได้เป็นอย่างดี โบลานเมื่อตัดมาตากให้แห้งแล้วจะมีสีขาวอมเหลืองคล้ายสีงาช้าง โบลานที่จะนำมาจารหนังสือ นั้น นิยมใช้โบลานที่จวนจะแก่คือไม่อ่อนเกินไปและไม่แก่เกินไป ต้องเลือกขนาดใบให้เท่ากัน เมื่อตัดโบลานมาจากต้นแล้ว ให้เจียนก้านออกแล้วมัดรวมกันนำไปแช่น้ำไว้หนึ่งคืน จากนั้นนำขึ้นมาตากให้แห้งหรือจะอบให้แห้งก็ได้ นำโบลานมาเข้ากรอบไม้ 4 เหลี่ยมผืนผ้าใช้ประกอบหน้าหลังซึ่งใช้เป็นแม่พิมพ์และเรียงซ้อนกันประมาณ 10-20 ลาน ใช้มีดคมที่ตัดลานหรือจะใช้กับไสเพื่อให้ขอบลานเรียบเสมอกัน คลี่ลานออกใช้ทรายละเอียดคว่ำหรือตากแดดให้ร้อนจัดโรยลงบนโบลาน ใช้ผ้าห่อนุ่นหรือสำลีเป็นลูกประคบถูไปมาหลายครั้งเพื่อให้ลานสะอาด ผิวพื้นลาน เรียบเสมอกันตลอดหน้าลานแล้วใช้เหล็กแหลมเผาไปเจาะรูเป็นช่องเพื่อที่จะร้อยลาน จากนั้นใช้ผ้าแห้งเช็ดทำความสะอาดโบลานที่ละใบ เมื่อทำความสะอาดเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ถือว่าเสร็จสมบูรณ์เป็นโบลานที่พร้อมจะใช้จารหนังสือได้ตามต้องการ

การจารโบลาน

ก่อนที่จะจารหนังสือลงโบลาน ต้องนำโบลานมาตีเส้นทุกใบ โดยกรรมวิธีใช้ด้ายเหนียว ซึ่งดัดกับกรอบไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวกว่าลานเล็กน้อย เชือกที่ซึ่งดัดนี้ใช้เป็นสายบรรทัด ใช้ลูกประคบชุบเขม่าไฟผสมน้ำลูกไปมาบนเส้นด้ายที่ซึ่งเป็นสายบรรทัดนั้น วางกรอบบรรทัดลงบนโบลาน กำหนดเส้นบรรทัดให้ได้ตามต้องการแล้วดัดสายบรรทัดขึ้น แล้วปล่อยให้ดีดลงไปบนโบลาน คล้าย ๆ กับการตีเส้นด้วยสายบรรทัดของช่างไม้ เส้นบรรทัดจะปรากฏบนโบลานตามต้องการ นำโบลานที่ตีบรรทัดไว้เรียบร้อยแล้ว วางไว้บนหมอนสำหรับถือรองจาร หมอนดังกล่าวนี้ทำจากโบลานเรียงซ้อนกัน 7-8 ใบ หุ้มด้วยผ้าเย็บริมให้เรียบร้อย มีไม้ไผ่เหลาแหลม ยาวประมาณ 7-10 เซนติเมตร เสียมตามทางยาวของหมอนตามช่องลานข้างละ 2 อัน เพื่อใช้เป็นที่ตีปลานต้นฉบับในขณะที่ตัดลอก แล้วใช้เหล็กจารซึ่งเป็นเหล็กที่มีปลายแหลมคมมีด้ามสำหรับถือ จารตัวหนังสือตามต้นฉบับลงบนลานที่มีเส้นบรรทัดนั้นโบลานหนึ่งใบใช้จารหนังสือได้ทั้ง 2 ด้าน

โบราณที่จารเสร็จแล้วจะมีรอยเส้นเป็นอักษรสีขาวอ่านได้ไม่ชัดเจนนัก ฉะนั้นจึงใช้ลูก
 ประคบชุบหมึกซึ่งทำด้วยเขม่าไฟผสมน้ำมันยางมาถูไปมาให้ทั่วตลอดทั้งลาน เพื่อให้สีดำของ
 เขม่าไฟจมลงไปตามร่องลายเส้นอักษร แล้วนำทรายละเอียดที่ร่อนจัดโรยลงไปบนลานนั้น ใช้ลูก
 ประคบที่สะอาด ลบเขม่าไฟให้หมดไปจากหน้าลาน ส่วนสีดำที่ซึมลงไปในเรื่องลายเส้นที่จารจะ
 ติดแน่นและปรากฏชัดเจขึ้นไม่ลบเลือน มันคงทนถาวร อยู่ได้นานนับเป็นร้อย ๆ ปี ขึ้นไป คัมภีร์
 โบราณฉบับที่มีอายุยาวนานมากที่สุด คือ ฉบับสมัยอยุธยา รัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ ชื่อ
 คัมภีร์ สมณฑปาสาทิกา วินยภูฏกถา (ทฤติย) ปาจิตติยวณณนา ฉบับชาติทิป จศ. ๙๗๗ ตรงกับ
 พ.ศ. ๒๑๕๘ สภาพของโบราณอยู่ในสภาพดี ตัวอักษรที่จารยังปรากฏชัด อ่านได้สะดวกง่าย นับว่า
 เป็นคัมภีร์โบราณที่เก่าแก่ที่สุด นับเป็นรองจากศิลาจารึก

อักษรบอกหน้าโบราณ

คัมภีร์โบราณที่จารเสร็จแล้วทุกลานจะต้องมีเครื่องหมายบอกลำดับหน้าลาน เครื่องหมาย
 บอกลำดับหน้าลานนี้เรียกว่า อังกา ซึ่งเป็นตัวอักษรที่จารไว้ที่กึ่งกลางโบราณริมซ้าย ด้านหลังของ
 ลานเพียงแห่งเดียว เรียงลำดับอักษรละ ๑๒ ลาน อักษรที่ใช้บอกอังกานั้น ใช้พยัญชนะตามภาษา
 บาลี ซึ่งมี ๓๓ อักษร โดยเริ่มตั้งแต่อักษร ก ก่อนโดยผสมกับรูป ๑๒ รูป ดังนี้

ก กา กิ กิ กุ กู เก ไก โก เกา กิ กะ

เมื่อครบ ๑๒ ลานแล้ว ลานที่ ๑๓ ต้องเปลี่ยนอักษรบอกอังกาใหม่ ใช้พยัญชนะเรียงอันดับต่อไป
 คือ อักษร ข ผสมสระต่อไปอีก ๑๒ ลาน ดังนี้

ข ขา ขิ ขิ ขุ ขู เข ไข โข เขา ขิ ขะ

โบราณที่เรียงลำดับอังกาครบ 2 อักษรแล้วจะมี 24 ลาน คัมภีร์ที่จารอักษรรวมได้ 24 ลาน เรียกว่า
 ๑ ผูก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ๑ ผูกมี 24 ลาน เมื่อจารครบ ๑ ผูกแล้ว จะเรียงลานตามลำดับ
 อังกาให้ถูกต้องสมบูรณ์แล้ว จะใช้ใหม่หรือด้ายดักเป็นเส้นด้านหนึ่งมีหูร้อย เรียกว่า “สายสนอง”
 ผูกหูโบราณตามช่องรูที่เจาะไว้ในตอนแรกทางริมซ้ายเพียงแห่งเดียว เมื่อผูกหูเสร็จเรียบร้อยแล้ว
 ด้านปลายด้ายหรือสายสนองด้านหนึ่งต้องผูกเป็นห่วงไว้ แล้วเอาปลายสายอีกด้านหนึ่งสอดเข้าไป
 ในห่วง โดยโอบรอบกึ่งโบราณด้านบนไว้ ที่ทำเช่นนั้นก็เพื่อที่สายสนองจะได้ขยายออก เมื่อจะคลี่
 โบราณออกอ่าน และดึงเข้าให้ลานแน่นสนิทเมื่อต้องการเก็บ เมื่ออ่านเสร็จแล้ว

คัมภีร์โบราณที่จารถ้าเป็นเรื่องยาวผูกเดียวไม่จำเป็นต้องจารติดต่อกันหลายผูก ก็นับต่อเนื่อง
 กันไปเป็นผูก 2 ผูก 3-74 จนขึ้นไปถึง 20-30-40 ผูก อักษรที่ใช้บอกอังกาก็ใช้พยัญชนะเรียงตาม
 ลำดับแจกออกเป็นอักษรละ 12 ลานดังกล่าวมารวม 2 อักษรก็เป็น 24 ลาน เมื่อครบ 24 ลาน ก็
 นับเป็นผูก 2 ผูก 3-4 ตามลำดับโบราณจบเรื่องที่จาร ถ้าเป็นเรื่องยาวมาก แม้จะใช้อักษรกำกับ
 อังกาจนถึงพยัญชนะสุดท้ายคืออักษร อ แล้วก็ยังไม่จำเป็นต้องจารผูกต่อไปอีก อักษรที่กำกับอังกา
 ต้องย้อนกลับไปใช้ ก ขึ้นต้นใหม่ โดยใช้พยัญชนะอักษร ย ควบกล้า เช่น กย ขย คย เป็นต้น แล้ว
 แจกออกเป็น 12 สระเหมือนเดิม แจกเป็นอักษรบอกอังกาได้ 12 ลาน ตัวอย่าง

กย กยา กยิ กยึ กยุ กยุ เกย ไกย ไกย เกยๆ กย็ กยะ
 ขย ขยา ขยิ ขยึ ขยุ ขยุ เขย ไขย ไขย เขยา ขย็ ขยะ
 เป็นต้น ถ้าผูกสุดท้ายมีการจารเกินจำนวน 24 ลานขึ้นไป เช่น 28 ลาน 30 ลาน ก็นับเป็น 1 ผูก 4
 ลาน 1 ผูก 6 ลาน เป็นต้น

อักษรที่ใช้จารในคัมภีร์ใบลาน

อักษรที่ใช้จารในใบลานนั้นนับตั้งแต่โบราณกาลมา อักษรที่ใช้จารนั้นส่วนมากจะเป็น
 อักษรขอม ร่องลงมาจะเป็นอักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมล้านนา อักษรมอญ อักษรพม่า อักษร
 ลิงหล อักษรปัลลະ และอักษรไทย

ภาษาที่ใช้ในคัมภีร์ใบลาน

คัมภีร์ใบลาน ถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของธรรมรัตนะ พุทธศาสนิกชนที่มีความศรัทธาใน
 พุทธศาสนา ประารถนาจะสร้างธรรมเจดีย์ เพื่อบุญกุศลให้ตัวเองและอุทิศบุญกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับ
 ไปจึงสร้างธรรมเจดีย์เพื่อบุญกุศลให้แก่ตนเอง และอุทิศบุญกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไป จึงสร้าง
 ธรรมเจดีย์ไว้ในพระพุทธรูปศาสนา เมื่อเนื้อหาของคัมภีร์เป็นเรื่องธรรม ซึ่งถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์จึง
 ใช้ภาษาของทางพุทธศาสนา คือ ภาษาบาลีล้วน ๆ หรือภาษาบาลีปนภาษาไทย ที่เรียกว่า สำนวน
 แปลร้อย คือ ใช้ภาษาบาลีมาเป็นที่ตั้งแล้วแปลเป็นภาษาไทยอย่างเป็นเรื่อง พระปฐมสมโพธิกถา
 เป็นต้น นอกจากนี้ยังนิยมจารเป็นภาษาไทย ภาษาไทยอีสาน ภาษาไทย ล้านนา ภาษาสันสกฤต
 เป็นต้น

เรื่องที่จารในคัมภีร์ใบลาน

เรื่องที่จารลงในคัมภีร์ใบลานส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนา ทั้งที่เป็นเรื่อง
 พุทธประวัติ เรื่องชาดก เรื่องคำสอน เรื่องที่มีความสำคัญทางศาสนา เช่น พระไตรปิฎก คือพระ
 สุตตันตปิฎก เป็นเรื่องชาดก นิทาน เป็นเรื่องเสริมสร้างปัญญา เรื่องพระอภิธรรมปิฎก เป็นเรื่องจิต
 เรื่องสมาธิ เรื่องพระวินัยปิฎก เป็นเรื่องเกี่ยวกับศีล คือจรรยาบรรณของบุคคล ระเบียบของ
 สังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นคำสอนทางพุทธศาสนา จึงมักนิยมจารในคัมภีร์ใบลาน รองจากเรื่องของพระ
 ไตรปิฎก ก็มักนิยมจารคัมภีร์อรรถกถา ซึ่งเป็นคัมภีร์อธิบายขยายเนื้อเรื่องพระไตรปิฎก และ
 คัมภีร์อนุฎีกา เป็นเนื้อหาอธิบายความในฎีกา คัมภีร์มูลฎีกาเป็นเนื้อหาที่แต่งแต่เดิมมา คัมภีร์
 นวฎีกา เป็นเนื้อหาที่แต่งใหม่เพื่ออธิบายเรื่องเดียวกัน คัมภีร์โยชนา เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นเพื่อ
 อธิบายศัพท์และประโยคในอรรถกถาและฎีกา เพื่อเป็นคู่มือในการแปลเป็นภาษาไทย คัมภีร์คัณฐี
 เป็นคัมภีร์ที่แต่งขึ้นอธิบายข้อความเฉพาะ หรือข้อความที่เข้าใจยาก ๆ เป็นปมที่ชี้ชวนให้มีความ
 สงสัย คัมภีร์ปกรณวิเสส เป็นปกรณที่แต่งขึ้นอธิบายทางธรรมวินัย เป็นเรื่อง ๆ เช่น มิลินทปัญหา

เปฏโกปเทส เนตติปกรณ ชินาลังการ ชินจริต เป็นต้น นอกจากคัมภีร์ดังกล่าว เนื้อเรื่องที่นิยมจารไว้ใบลานก็เป็นเรื่องพงศาวดาร เช่น คัมภีร์ทีปวงศ์ คัมภีร์มหาวงศ์ คัมภีร์ภูปวงศ์ คัมภีร์ท้าววงศ์ หรือ คัมภีร์ทันตวงศ์ และคัมภีร์อนาคตวงศ์ เป็นต้น คัมภีร์สัตตศาสตร์ เช่น คัมภีร์ไวยากรณ์สำนักกัจจายะ คัมภีร์ไวยากรณ์สำนักโคศลลานะ คัมภีร์ไวยากรณ์สำนักสัตตทนีติ คัมภีร์ประเภทพจนานุกรม คัมภีร์ฉันทลักษณ์ คัมภีร์อลังการ นอกจากเรื่องที่เป็นเนื้อหาทางศาสนาแล้ว ยังมีเนื้อหาที่สำคัญที่ยอมรับว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ เช่น เวทย์มนต์คาถาอาคม ยันตร์ ตำราพิชัยสงคราม ตำรายาโบราณ เป็นต้น

ฉบับของคัมภีร์ใบลาน

คัมภีร์ใบลานที่จารนั้นจะเรียกลักษณะนามเป็น “ฉบับ” ไม่เรียกเป็นเล่ม “เหมือนหนังสือ” ฉบับลานั้นก็ยังมีลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละฉบับอีก ซึ่งจะพิจารณาจากลานปกหน้าและลานปกหลัง และริมขอบลานของฉบับต่าง ๆ เป็นสำคัญ เท่าที่พบหลักฐานคัมภีร์ใบลานและมีอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ มี 18 ฉบับคือ

1. ฉบับทองใหญ่
2. ฉบับทองน้อย
3. ฉบับทองทึบ
4. ฉบับทองชุบ
5. ฉบับชุบย่อ
6. ฉบับรองทรง
7. ฉบับรดน้ำแดง
8. ฉบับรดน้ำโท
9. ฉบับรดน้ำดำเอก
10. ฉบับรดน้ำดำลายเทพชุมนุม
11. ฉบับข้างลาย
12. ฉบับข้างลายรดน้ำแดง
13. ฉบับข้างลายรดน้ำดำ
14. ฉบับรักทึบ
15. ฉบับขาดทึบ
16. ฉบับล่องรัก
17. ฉบับล่องขาด
18. ฉบับลานตีบ

ประเภทของคัมภีร์โบราณ

คัมภีร์โบราณฉบับต่าง ๆ ที่กล่าวนั้นเมื่อจัดประเภทตามลักษณะของแต่ละคัมภีร์ จะมีความแตกต่างกันในด้านผู้สร้าง สมัยที่สร้าง ความประณีตสวยงาม ทั้งในด้านฝีมือการจาร การทำไม้ประดับ การคัดเลือกลาน ขนาดของโบราณ ผ้าห่อคัมภีร์ ตลอดจนการจัดทำป้ายสลากบอกชื่อคัมภีร์พอที่จะแยกประเภทของคัมภีร์ตามคุณลักษณะของฉบับโบราณได้ 2 ประเภทดังนี้

คัมภีร์โบราณฉบับหลวง¹ หรือฉบับของหลวง คือ คัมภีร์โบราณที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสร้าง หรือโปรดเกล้าฯให้ทรงสร้าง หรือคัมภีร์โบราณที่พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนขุนนางชั้นผู้ใหญ่สร้างขึ้น ลักษณะของคัมภีร์โบราณฉบับหลวงนั้น มีความประณีตงดงามทุกกระบวนกลางโบราณที่จะนำมาจารก็คัดเลือกอย่างดี ไม่อ่อนเกินไป ไม่แก่เกินไป โบราณมีขนาดใหญ่โต ไม่แข็งตัวอักษรที่จารฝีมือประณีตสวยงาม ไม่นำมาทำไม้ประดับก็สวยงามทาทองตลอดทั้ง 2 ด้าน บางฉบับก็ลงรักปิดทอง มีลวดลายวิจิตรบรรจงสวยงาม ผ้าที่ห่อคัมภีร์ก็ใช้ผ้าอย่างดี เพราะถือว่าคัมภีร์โบราณนั้นเป็นธรรมเจดีย์ มีคุณค่าที่ควรเคารพบูชา สมเด็จพระยาดำรงศรีรัตนนุภาพทรงอธิบายถึงลักษณะคัมภีร์ฉบับหลวงไว้ว่า “การสร้างคัมภีร์ของหลวงนั้น ได้ประจงทำอย่างประณีต ตั้งแต่การคัดเลือกโบราณ ฝีมือการจาร การทำกรอบคัมภีร์ ป้ายชื่อคัมภีร์ ตลอดจนการคัดเลือกผ้าห่อคัมภีร์ ล้วนเป็นของประจงทำด้วยฝีมืออันวิจิตร”*

คัมภีร์โบราณฉบับราษฎร์ คือ คัมภีร์โบราณที่พระสงฆ์หรือชนชั้นสามัญสร้างขึ้น ขนาดโบราณจะเล็กกว่าฉบับหลวง ฝีมือการจารไม่วิจิตรงดงาม ผ้าห่อคัมภีร์เป็นผ้าธรรมดาตามสมัยนิยม เป็นสีเขียว ๆ หรือผ้าลายดอกที่ชนสามัญนิยมใช้ในสมัยนั้น เนื้อผ้าไม่ทนทาน ไม้ประดับคัมภีร์ใช้ไม้ธรรมดาที่หาได้ง่ายไม่มีลวดลายวิจิตรบรรจง แม้บางคัมภีร์จะมีการเขียนลวดลายบ้างก็ไม่ประณีตงดงาม เนื้อของโบราณอ่อนบ้าง แข็งบ้าง บางฉบับมีจุดดำ หรือริ้วรอยแตกเป็นแห่ง ๆ จึงอ่านยาก เพราะจุดดำที่ปรากฏนั้นเกิดจากการจารหรือเกิดจากโบราณเอง ฝีมือการจารไม่สม่ำเสมอ ลานแรก ๆ จารตัวโตอ่านง่าย ลานต่อไปจะเล็กลง ระยะช่องไฟแคบเข้า จารผิดอักขรวิธี มีลักษณะช่วยงานกันหรือจารตามคำบอกคือ คนหนึ่งอ่านจากต้นฉบับเดิม อีกคนหนึ่งก็จารตามคำบอก คนจารไม่ เข้าใจภาษาเดิม คือ ภาษาบาลี จารไปตามเสียงอ่าน จึงเกิดความผิดพลาดอยู่มาก

ไม้ประดับคัมภีร์โบราณ

คัมภีร์โบราณที่จารเสร็จเรียบร้อยแล้วมี 2 ผูกบ้าง มากผูกบ้าง เมื่อจะจัดเก็บรักษาต้องมีไม้ประดับขนาดทั้ง 2 ด้าน ดังนั้นไม้ประดับคัมภีร์จึงมี 2 อัน หรือ 1 คู่ ไม้ประดับคัมภีร์จะเป็นตัว

¹วิชัย กุลชาบาล. ทันตชาตินิฐาน : การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาบาลีสันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526. หน้า 34

บังคับรักษาคัมภีร์ไบเบิลให้มีไบเบิลชนิดเดียว เสียรูปทรง ไม่แตกหักง่าย มีสภาพคงทนถาวร ไม้
 ประกับคัมภีร์ไบเบิลนี้จะเรียกชื่อตามคุณลักษณะของไม้ จึงมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปดังนี้

1. ไม้ประกับไม้สักธรรมดา
2. ไม้ประกับไม้ยาง
3. ไม้ประกับแกะสลัก
4. ไม้ประกับประดับมุก
5. ไม้ประกับประดับเกล็ดหอย
6. ไม้ประกับประดับมุก เกล็ดหอย
7. ไม้ประกับประดับทองนากมุก
8. ไม้ประกับประดับงาช้าง
9. ไม้ประกับประดับกระจก
10. ไม้ประกับทาร์กแดง
11. ไม้ประกับรดน้ำดำ
12. ไม้ประกับรดน้ำแดง
13. ไม้ประกับขอบเงินกาไหล่ทอง
14. ไม้ประกับลายกำมะลอ
15. ไม้ประกับลายกำมะลอชายผ้า
16. ไม้ประกับชาดทึบ
17. ไม้ประกับทองทึบ
18. ไม้ประกับลายทองจีน
19. ไม้ประกับทาชาดเขียนลายฉลุ
20. ไม้ประกับทาสีแดง
21. ไม้ประกับทาสีดำ
22. ไม้ประกับทาน้ำมัน
23. ไม้ประกับงาแดงลายตุ่น
24. ไม้ประกับรักทึบ
25. ไม้ประกับรดน้ำดำลายเทพชุมนุม
26. ไม้ประกับงาธรรมดา
27. ไม้ประกับงานขาวลายตุ่น
28. ไม้ประกับงาเขี้ยวลายตุ่น
29. ไม้ประกับงานเหลืองลายตุ่น

ผ้าห่อคัมภีร์โบราณ

คัมภีร์โบราณที่ครบชุดจะมีไม้ประทับอยู่ 2 ข้าง และมัดให้เรียบร้อยดีแล้ว เมื่อจะเก็บรักษา จะห่อด้วยผ้า ผ้าที่ห่อคัมภีร์โบราณมีมากมายหลายชนิดตามแรงศรัทธา หรือประเภทของคัมภีร์โบราณ ถ้าเป็นฉบับหลวงผ้าคัมภีร์จะทอสลักริ้นเงินดิ้นทอง ทำด้วยฝีมืออันวิจิตร นอกจากนี้ก็เป็นผ้าทอยกดอก ผ้าไหม ผ้าต่วน ผ้าธรรมดา ผ้าพิมพ์ลายต่าง ๆ เป็นต้น

ป้ายชื่อคัมภีร์โบราณ

คัมภีร์โบราณเมื่อห่อผ้าเรียบร้อยแล้วต้องมีป้ายบอกชื่อคัมภีร์ บอกจำนวนผูก เรียกว่า “ฉลาก” ฉลากบอกชื่อคัมภีร์นี้ ถ้าเป็นฉบับหลวงจะทำด้วยงา เขาสัตว์ หรือกระดูกสัตว์ แกะสลักลวดลายสวยงาม หรือทำด้วยแผ่นผ้าทอด้วยด้ายหลากสี ทอชื่อคัมภีร์ลงในแผ่นป้ายผ้านั้นด้วย ถ้าเป็นฉบับราษฎร์มักใช้ไม้ไผ่ธรรมดาเขียนด้วยหมึกสีดำ

เชือกมัดคัมภีร์โบราณ

คัมภีร์โบราณเมื่อห่อผ้าเรียบร้อยแล้ว ต้องใช้เชือกมัดให้แน่นเพื่อป้องกันสัตว์ เช่น แมลงสาบ มดเข้าไปกัดกินใบลายข้างในทั้งเป็นการป้องกันฝุ่นละออง ทำให้ลานสกปรกอีกด้วย เชือกที่ใช้มัดคัมภีร์โบราณนั้นเป็นเชือกค่อนข้างยาว ใช้ผูกเป็น ๕ เปลาะ แต่ละเปลาะพันเชือก 3 รอบ เชือกที่ผูกทำด้วยผ้าก็มี ทำด้วยด้าย ด้วยฝ้าย และทำด้วยไหม ปอ ป่าน ก็มี ตามแรงศรัทธาของผู้สร้าง ผู้มีศรัทธาแรงกล้ามากที่สุดจะตัดเอาผมของตนเองมาถักเป็นเส้นยาว ๆ ใช้มัดคัมภีร์ก็มี

กาเกะเยีย

เป็นเครื่องสำหรับวางคัมภีร์โบราณ เพราะคัมภีร์โบราณมีลักษณะเบาและยาว คนไทยจึงสร้างกาเกะเยียไว้สำหรับวางอ่าน กาเกะเยียทำด้วยไม้ 8 อัน เจาะรูร้อยไขว่กัน

บทที่ 3

บัญชีรายชื่อคัมภีร์โบราณ จังหวัดชลบุรี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1	พระยมกปกรณ	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
2	พระปฐมสมโพธิกถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
3	พระปกคณบัญญัติ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
4	พระสมันตมหาปฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
5	มูลกัจจายนะ	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
6	พระไตรภูมิธรรมวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
7	พระไตรภูมิเทวโลกวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
8	พระอุโบสถวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
9	อุโบสถขันธวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
10	พระธัมมปทัฏฐกถา	1	3	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
11	พระธาตุกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
12	พระวิภังควรรณกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
13	พระมหาไตรภูมิโลกวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
14	ธาตุอุณาภิ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
15	พระปาฏิโมกข์ (ลานสั้น)	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
16	พระอภิธรรม ชำรุด	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
17	พระอภิธรรม ชำรุด	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
18	พระอภิธรรม ชำรุด	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
19	เทโวโรหนสูตร ชำรุด	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
20	พระอภิธรรมมัตถสังคหะ ชำรุด	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
21	มูลกัจจายน์ (อาชยาด)	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
22	พระธรรม 3 ปฎกแล	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
23	พระมหาสมัยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองที่บ	ไม่มี
24	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
25	พระโลกนัยธนที่ชัยบัณฑิตย	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
26	พระอภิธรรม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
27	พระสังคหะ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
28	วินัยนิกาย สังคหนิกา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
29	พระปฐมสมโพธิ์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
30	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
31	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
32	พระสมันตมหาปฎฐกถา	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
33	พระโลกัปปมาลินี	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
34	สารัตถสมุจจย (การณียสูตร)	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
35	สารัตถสมุจจย (ศิริมานนทีสูตร)	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
36	สารัตถสมุจจย (เมตตานิสงค์)	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
37	สารัตถสมุจจย (ธรรมจักรกัปปะ)	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
38	สารัตถสมุจจย เฝด็จตามประสงค์	1	8	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
39	พระอภิธรรมมัตถสังคหะ	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
40	พระมหาสมัยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
41	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	4	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
42	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
43	มหาสมัยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
44	พระพานยักร์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
45	พระพานยักร์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
46	ปริวาสขันธก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
47	พระสัตตปริตต	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
48	พระบัญญัติจุดดกรรวิธี อุปสมบท	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
49	พระปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
50	พระสัตตปรกณอภิธรรม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
51	จตุตถปัญจกคคตตรสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
52	ปฐมสมโพธิ์ ผูก 1 อภิสมโพธิ์ปริวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
53	ปฐมสมโพธิ ผูก 2 ดุสิตปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
54	ปฐมสมโพธิ ผูก 3 ยสปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
55	ปฐมสมโพธิ ผูก 7 ทุกกริยาปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
56	ปฐมสมโพธิ ผูก 6 มหาภิกษุขมปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
57	ปฐมสมโพธิ ผูก 8 พุทธบูชาปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
58	ปฐมสมโพธิ ผูก 9 มารวิชัยปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
59	ปฐมสมโพธิ ผูก 20 เมตตริยพยากร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
60	ปฐมสมโพธิ ผูก 15 อรุเวพคมนปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
61	ปฐมสมโพธิ ผูก 1 วิวาหมงคล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
62	ปฐมสมโพธิ ผูก 21 ปิตุณิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
63	พระปาติโมกข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
64	อานิสงส์กถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
65	พระอภิธรรมมัตถสังคณี	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
66	พระยมกปรกณ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
67	พรหมมัชฌเณสนาปรีวรรต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
68	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
69	มารวิชัยปรีวรรต ผ.9	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
70	พระธรรมปกกถากมทช ผูก 3	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
71	พระนิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
72	มูลกัจจายน์นาม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
73	พระไตรภูมิโลกวิณีจัญ ผ.11	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
74	พระไตรภูมิโลกวิณีจัญ ผ.14	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
75	พระมหาเวสสันดรชาดก ผ.5	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
76	ปกิณณกปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
77	ปกิณณกปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
78	พระปกติโมกข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
79	อาเนสงสคาถาตัน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
80	พระอภิธรรมมัตถุสังคณี	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
81	พระยมกปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
82	พรหมัชฌเมชนา ปวิวรรต	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
83	พระธรรมปัทมฐ ผูก 20	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
84	มารวิเชียปวิวรรต ผูก 9	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
85	พระธรรมปกถกถกมทช ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
86	พระนิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
87	มูลกัจจายน์ "นาม" ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
88	พระมังคลที่ปนีอัฐฐกถา ผูก 26	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
89	พระไตรภูมิเทวโลกกยวิณีจัญ ผูก 11	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
90	พระกถาวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
91	พระไตรภูมิเทวโลกกยวิณีจัญ ผูก 14	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
92	พระมหาเวสสันดรชาดก ผูก 5	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
93	ปกิณการปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
94	ปกิณการปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
95	ปกิณการปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
96	ปกิณการปกรณ์พิเศษ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
97	พระยมกปกรณ์ ผ.1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
98	พระธัมมปัทมฐกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
99	พระมหาสมัยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
100	พระมหาเวสสันดรชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
101	พระไตรภูมิวิจิตรนิพนธ์กถาเทวโลก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
102	กัมมปทสสี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
103	พระยมกปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
104	มูลกัจจายน (ชำระ)	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
105	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
106	ปกิณกะปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
107	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
108	ปฐมสมโพธิ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
109	พระยมกปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
110	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
111	พระมหาสมยสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
112	พระมหาเวสสันดรชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
113	พระไตรภูมิวิจิตรนิพนธ์กถาเทวโลก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
114	กัมมปทสสี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
115	พระยมกปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
116	มูลกัจจายน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
117	พระธัมมปัทฏฐ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
118	มูลกัจจายน์กฤต	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
119	พระมหาไตรภูมิโลกวิจิตรนิพนธ์ กถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
120	พระไตรภูมิโลกวิจิตรนิพนธ์กถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
121	พระธัมมปัทฏฐกถากัมทัชช	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
122	พระอภิธรรมวิภังคปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
123	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
124	ชาตุมูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
125	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
126	พระธัมมปัทฏฐกถากัมทัชช	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
127	สำคัญ 3 ผูก	1	1	ขอม	บาลี		ไม่มี
128	วิภังค์	1	3	ขอม	บาลี	ทองที่บ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
129	ธาตุ	1	3	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
130	กถาวัตถุ	1	3	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
131	ปฏิฐาน	1	3	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
132	ยมกปกรณ์	1	3	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
133	บุคคลบัญญัติ (บุคคลบัญญัติ)	1	3	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
134	พระสมถกัมมัฏฐาน กายคตาสติ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดیب	ไม่มี
135	พระโพธิปักขิยธรรม	1	2	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
136	พระสีมาวินิจนัย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
137	ไตรภูมิ	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
138	ตிரตนกถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
139	พระอภิธรรม 7 คัมภีร์ 2 ชุด	1	14	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
140	พระธรรมจักกัปปวัตตนสูตร	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
141	พระชาตुकถา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
142	เวสสันดรชาดก นัยยธรรม อีสาน 9 ผูก	9	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
143	1. ทศพร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
144	2. หิมพาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
145	3. จุลพน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
146	4. มหาพน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
147	5. กุมาร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
148	6. มัทรี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
149	7. ชูชก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
150	8. ลักขรพ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
151	9. ละคอน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
152	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ วิชาจรณ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
153	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ บทอรรถ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
154	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ อนุดตโร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
155	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ สุคโต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
156	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ สัมมาสัมพุทธ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
157	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ สทาโลกัสส	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
158	พระมหาพุทธิคุณ แปลแก้ สดถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
159	พระโลกกเนยยสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
160	สพพสารสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
161	พระธัมมปทัฏฐกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
162	พระอานิสงส์สังฆทาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
163	พระมังคลที่ปนี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
164	พระโพธิสัตต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
165	พระชาตูปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
166	พระธัมมปทัฏฐกถา	1	2	ขอม	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
167	มูลกัจจายน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
168	พระยาชมพูปดี	1	8	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
169	อุการณาทิ กัจจายน	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
170	พระเนมิคชาชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
171	พระไตรรัตนกถา ธรรมคุณ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
172	พระธัมมวิจยสัมโพชฃงค์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
173	พระมโหสถชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
174	พระโพธิปักขิยธรรม	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
175	ฎีกาหาหุ	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
176	ปกิณฑการปกรณ	1	3	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
177	พระวิภังค์ปกรณ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
178	พระอภิธรรมมัตถสังคหะ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
179	พระชาดุกถาปกรณ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
180	พระมหาปฎิฐาน	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
181	พระวิปัสสนากัมมัฎฐาน	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
182	พระกถาวัตถุปกรณ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
183	พระอภิธรรมมัตถสังคหะ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
184	มูลกัจจายนะ แปล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
185	อุปสมบทขันธ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
186	พระธัมม กถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
187	พระอานิสงส์ศีล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
188	พระกัมมฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
189	พระวิปัสสนากัมมัฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
190	พระสมันต มหาปฎิฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
191	พระมรณนุสสติสังเขป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
192	เปตวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
193	เวสสันดร มหาพน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
194	เวสสันดร มัทรี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
195	เวสสันดร นคร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
196	พระอภิธรรมสังคหะ	7	7	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
197	คัมภีร์มัหมปทฎฐกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
198	อภิธรรม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
199	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
200	พระมังคลทีปนี	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
201	มุสสดีราชเวที	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
202	ศิริมานนทสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
203	พระสารัตถสังคหะ	1	17	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
204	มูลกัจจายนะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
205	พระปรมัตถทีปนีอัตถกถา จริยาปิฎก	1	12	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
206	พระสารสังคหะ	1	1	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
207	พระวิถังคปรกณ	1	4	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
208	พระมังคลทีปนี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
209	พระยมกปรกณ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
210	พระกถาวัตถุ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
211	ประสมันตมหาปิฎฐาน	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
212	พระชาตูกถาปรกณ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
213	พระสังคินี	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
214	พระมหาปิฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
215	พระสมาธิสัมโพชฌงค์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
216	พระมังคลทีปนีอรรถกถา มงคลสูตร	1	14	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
217	พระโลกนัยยชาดก	1	15	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
218	พระโลกเนยยธนัชนัยบัณฑิต	1	6	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
219	จันทกุมารชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
220	พระสมันตมหาปิฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
221	พระสารสังคหะ	1	8	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
222	พระไตรโลกวิเนจฉัย	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
223	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
224	พระมาลัย เจติยพงสาวดาร เมืองหงสาวดี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
225	พระไตรโลกวิเนจฉัย	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
226	พระธัมมสังคินี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
227	พระยากบิลราชเสด็จบรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
228	บรรชาวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
229	พระมูลกัจจายน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
230	พระสารรพทาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
231	พระอานิสงค์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
232	พระนิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
233	พระวิหารทานอานิสงค์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
234	พระอานิสงค์สร้างพระไตรปิฎก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
235	คาถากัจจายนะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
236	ตัทธิต กัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
237	ธาตุ กฤต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
238	ธาตุ อาชยาด	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
239	อุณณาทิกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
240	มูลกัจจายนะ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
241	นानาปกิณการกปกรณ (ชำระดีมาก)	1	15	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
242	พระนิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
243	พระปฐมสิกขาบท	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
244	พระเทศนาปริวัตตสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
245	พระปัสลัทธิสัมโพธิมงค์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
246	พระสมาธิสัมโพชฌงค์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
247	ติรัตนถกกา (พระธรรมบุตร)	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
248	พระอภิธรรมสังคินี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
249	พระยมกปกรณ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
250	พระกฐินเภทวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
251	พระมโหสถ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
252	เสนาสนะขันธวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
253	อานิสงค์ศีลอุโปสถ และ วัสสัทสาฎก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
254	มังคลที่ปนี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
255	พระวินัย เสด็จ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
256	ปกิณการกปกรณ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
257	พระเวสสันดรชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
258	พระเวสสันดรสวนประเวศน์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
259	พระเวสสันดร กุมาร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
260	มูลกัจจายนะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
261	พระวิฐูรบัณฑิตชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
262	พระธัมมปัทฏฐกถา	1	6	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
263	พระอภิธรรม	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
264	พระสารัตถสังคหะ	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
265	ชาตอุบายด	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
266	พระธรรม 8 หมื่น	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
267	พระธรรมสังคหะ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
268	ปกิณฑการปรกรณ์	1	18	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
269	ธัมมปัทฏฐกถา	1	6	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
270	มูลกัจจายนะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
271	ติรัตนกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
272	พระเวสสันดร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
273	ปริวาสกรรม	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
274	พระปาฏิโมกข์ 1	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
275	พระปฐมสมโพธิ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
276	ธนัญชัยบัณฑิต	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
277	อานิสงส์เจติย์ทราย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
278	พระอภิธรรมวิภังค์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
279	อภิธรรมปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
280	พระปฐมสมโพธิ์กถา	1	16	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
281	พระไตรโลกวินิจฉัยกถา	1	15	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
282	พระสารัตถสังคหะ	1	14	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
283	โจฬวิภัตติวิธิ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
284	พระนิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
285	พระเวสสันดร หิมพานต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
286	พระอนิสาสน พุทโธวาท	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
287	อานาฎานียสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
288	ทุกขักขันธกะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
289	พระธาตุพิพพานอันตรธาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
290	การกักัจายน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
291	พระโลกปาสสุดต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
292	ปรมัตถทีปนีอรรถกถาจรिया ปิฎก	1	12	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
293	สัตตปปรกณากัมมะ	1	114	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
294	สัตตปปรกณากัมมะ	1	67	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
295	อภิธัมมัตถสังคหะ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
296	พระยาสุนันทราช	1	6	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
297	มหาปรินิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
298	อุโบสถกรรมกถา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
299	ทศพร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
300	นิพพานสูตร	1	19	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
301	ธรรมธาตุเจ็ดประการ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
302	วินัยสิกขาบทวินัจฉัย	1	13	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
303	พระอัฐสังคิมรรค	1	8	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
304	ทุกขอริยสังัจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
305	พระอานนทีนิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
306	โพธิปักขิยธรรม 9	1	15	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
307	โลกนัยธนญชัยบัณฑิต	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
308	สัตตอาริยธนสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
309	ปิตุคุณสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
310	ทานกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
311	สัตตปปรกณากัมมะ	1	7	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
312	สุวรรณนสิรสาขาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
313	มหากัสสปะนิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
314	อานิสงส์ผ้าป่า	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
315	อนาคตวงศ์	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
316	จุนทสุกริกสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
317	กรรมฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
318	วนปเวสน์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
319	เนมิราชชาดก	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
320	มหาพน	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
321	อปุคคกสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
322	มัลลยสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
323	อุโบสถกรรมกถา	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
324	ปฐมสมโพธิ	1	21	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
325	พระธรรมบทเบื้องต้น	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
326	มงคลที่ปณี	1	32	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
327	ปฐมสังคายนา	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
328	ทศพร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
329	พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
330	อานิสงส์เจติยทรายสลาภกัฏฐ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
331	อภิธัมมัตถสังคหะ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
332	พระยาสิลสารวัตถุ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
333	จุลพน	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
334	อานิสงส์รักษาศีลอุโบสถ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
335	จตุตถสังคายนา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
336	พระศรีอริยมุตไตรย์	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
337	เจ็ดตำนาน	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
338	อาฎานาติยสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
339	กรรมวาจา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
340	อวิชชามาติก	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
341	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
342	เจ็ดตำนาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
343	มหาสมัยสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
344	โพชฌังคสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
345	ไตรโลกวิณีจรรย์	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
346	สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
347	อิสิคิลิสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
348	มาติกา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	รักทึบ	ไม่มี
349	อิสิคิลิสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
350	ปาฏิโมกข์	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
351	สามพาล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
352	อุโบสถศีล 8 ประการ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
353	พานปลายปริตต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
354	อวิชชามาติกา	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
355	สาวังทสวารมี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
356	ผาสุกอานิสงส์กถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
357	ไตรภูมิ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
358	อานิสงส์ฟังธรรม	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
359	ปฐมสังคายนา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
360	มหาพน	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
361	สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
362	อวิชชามาติกา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
363	สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
364	อาณานาติยสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
365	ถวายเป็นพระพร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
366	ปาฏิโมกข์	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
367	อสุภกรรมฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
368	โลกนัยวิณีจรรย์	1	16	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
369	จุลสังกสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
370	พิมพานิพพาน	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
371	วิธีเจริญกรรมฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
372	โลกธรรมสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
373	ปัญญาพุทธา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
374	ปฐมสมโพธิ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
375	กถาวัตถุ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	รักทึบ	ไม่มี
376	อานิสงส์ฌาปนกิจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
.77	มหาราช	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
378	อภิธัมมสังคินี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
379	ไตรลักขณะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
380	คาถาพัน	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
381	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
382	ศิริมานนทสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
383	กฏหมาย	1	1	ไทย	ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
384	ศิริมานนทสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
385	อานิสงส์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
386	สวดปวารณาออกพรรษา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
387	พระอภิธรรมผูก 2	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
388	พระธัมมสังคินี ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
389	วิภังคปกรณ์สังเขป	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
390	วิภังคปกรณ์ปริเจด	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
391	บุคคลบัญญัติผูก 4	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
392	ธาตุกถาปกรณ์	1	9	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
393	ยมกปกรณ์สังเขป	1	8	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
394	กถาวัตถุปริเจด	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
395	สมันตมหาปัญญาฐาน	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
396	สมันตมหาปัญญาฐาน	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
397	สมันตมหาปัญญาฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
398	มหาปัญญาฐานปรณาสมตา	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
399	หุติยสังคายนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
400	ปัญญาสังคายนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
401	มาลัยสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
402	พระควัมปตินิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
403	โพชฌงคสูตร	1	5	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
404	โลกนัยวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
405	ปถมสิกขา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
406	กุสุราชชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
407	ตำนานพระกัมมาชิณะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
408	โลกนัยเผด็จ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
409	อภิธัมมสังคินี	1	7	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
410	แหล่งเทศน์	1	1	ไทย	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
411	หิมพานกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
412	สมันตมหาปฏิฐานปริเฉท	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
413	อภิธัมมสังคินี	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
414	บุคคลบัญญัติสังเขป	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
415	วิภังคปกรณ์สังเขป	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
416	ปฐมสมโพธิมหาภิเนศกรรม	1	2	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
417	กถาวัตถุสังเขป	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
418	ชาดุกถาปกรณ์ปริเฉท	1	6	ขอม	ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
419	วิถนณเวศน์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
420	พุทธศาสนปัพพาพุทธา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
421	สารีปุตตนิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
422	มงคลทีปนีเผด็จ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
423	สักกบรรพ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
424	อานิสงส์บรรพชาอุปสมบท	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
425	ธัมมทบทขั้นต้น	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
426	กถาวัตถุสังเขป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
427	บันพชานานิสงส์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
428	อานิสงส์เปตทาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
429	คิหิปฏิบัติ มิตตดา บัณฑิตา โสวัจจस्ता	1	1	ไทย	ไทย	ทองทึบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
430	ทศพร	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
431	ชูชก	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
432	กุมาร	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
433	จุลพน	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
434	กุมาร	1	2	ไทย	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
435	มัทรี	1	1	ขอม	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
436	กถาวัตถุ	1	2	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
437	นครกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
438	สักกบรรพ	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
439	มัทรี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
440	ฉกษัตริคาถาพันย์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
441	ภาณปลาย	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
442	มูลกัจจายน์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
443	พระโมคคัลลานนิพพาน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
444	อนาถปิณฑกถาทศสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
445	พุทธศาสนบัญญัติพุทธา	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
446	คาถาจุนทสูตริสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
447	มัลลยสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
448	พุทธาภิษิตเทศนา	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
449	กัมฆชาณสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
450	อุณหิสวิชัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
451	อานิสงส์มหาเวสสันดร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
452	นิพพานสูตร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
453	พระเจ้านิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
454	พระยาสุทนต์นทรราช	1	3	ขอม	ไทย-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
455	พระยาสุทนต์นทรราช	1	1	ขอม	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
456	พระกษัตริสมเด็จ พระเจ้าจิตรราช	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
457	อานิสงส์สร้างพระพุทธรูป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
458	อาณิสงส์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
459	อาณิสงส์กฐิน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
460	อาณิสงส์แจง	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
461	อาณิสงส์มตกภัตต์	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
462	อาณิสงส์กฐิน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
463	มโหสถ	1	3	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
464	วิฑูรย์บัณฑิต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
465	ปฐมสมโพธิ	1	1	ไทย	ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
466	ปฐมสมโพธิ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
467	ปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
468	ปริวาสกรรมติยการ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
469	โอวาทปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
470	ตติยสังคายนาย	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
471	มงคลทีปนี-มงคลสูตร	1	13	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
472	จตุรงค์สันนิบาต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
473	สังคินี	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
474	บุคคัลบัญญัติและอรรถกถา	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
475	บุคคัลบัญญัติ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
476	สมันตมหาปฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
477	มหาปฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
478	มหาปฎฐาน	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
479	สมันตมหาปฎฐานบุญ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
480	ยมก	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
481	อภิธรรม 7 คัมภีร์	7	7	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
482	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดปกรณ์ปริเฉท ผูก 1,2,3,3,5,5,7,7,2	1	10	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
483	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดปกรณ์ปริเฉท 1,2	2	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
484	ชุดปกรณ์ปริเฉท ผูก 3,4,5	3	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
485	ชุดปกรณ์ปริเฉท ผูก 4,4,5,5,5,7	3	6	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
486	อภิธรรมคัมภีร์ ชุดปรภษา เผด็จ ผูก 3,3,3,4,5,1,7	5	7	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
487	อภิธรรมคัมภีร์ ชุดปรภษา เผด็จ ผูก 6			ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
488	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดตาม ประสงค์ ผูก 1,2,2,5,6	4	5	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
489	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดปกรณ์ สังเขปกถา ผูก 2,2,2,2,2,2, 6,6,6,3,3,5,5,4,7,7,5,6	6	17	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
490	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดปกรณ์ สังเขปกถา ผูก 2,2,5,6,6, 6,6	3	7	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
491	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดปกรณ์ สังเขปกถา ผูก 1,1,1,4,4,4, 5,5,7,7,7	4	11	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
492	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดสังเขป กถา 2,5,7,7	3	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
493	อภิธรรม 7 คัมภีร์ ชุดปรภษา ผูก 1,1,1,3,3,3,5,6,6,7	5	10	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
494	วิภังค์ปกรณ์ ผูก 6	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
495	ยมกปกรณ์สมดา ผูก 1,8,20,17	1	3	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
496	อิสสิคิลิสูตร	1	3	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
497	มหาสมัยสูตร	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
498	ปริวาสกรรม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
499	ศิริมานนทสูตร	1	4	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
500	สวดมนต์สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
501	ปถมภาณวาร-ตติยภาณวาร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
502	อุปสมทบทกรรม	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
503	ตติยภาณวาร	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
504	ภิกขุปาฏิโมกข์	1	4	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
505	สวดมนต์เจ็ดตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
506	สวดแจ้ง	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
507	มาติกาพาหุ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
508	สัตตปปรกณภิกขัมมะ	1	103	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
509	นิโรธอริยสังเทศนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
510	ทศพร	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
511	ปฐมสมโพธิ-มารพันทวีตต์	1	12	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
512	ปฐมสังคายนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
513	อภิธรรมมถสังคหะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
514	อานิสงส์สร้างหนทาง	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
515	อานิสงส์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
516	สมุทัยอริยสังัจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
517	พระมัลลยวรรณาเผด็จ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
518	มูลกัจจายน์-สนธิ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
519	มหาปฐมสมโพธิวิตถาร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
520	สวดมนต์ทำวัตรเช้า	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
521	พระธาตุกุกกาปรกณ์	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
522	อภิธรรมสังคินิปรกณ์	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
523	ปวารณาวีธี	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
524	ปัจจนเวกขณวีธี	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
525	ทานกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
526	พระยาสุหนันทราช	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
527	วิภังคปรกณ์สังเขป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
528	อภิธรรมมัตถสังคมะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
529	อาฏานาฎยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
530	กรรมวาจาวิธี	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
531	โพชฌังคปริตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
532	อวิชขามาติกา	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
533	สโมธานปริวาส	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
534	ภิกขุปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
535	สวดมนต์สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
536	ปฐมภาณวาร	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
537	ทศพร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
538	นครกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
539	อานิสงส์ฉลองพระพุทธรูป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
540	มาเลยยสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
541	อานิสงส์ผ้าป่า	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
542	มหाराช	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
543	บุพกรณ์-บุพกิจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
544	มหาโพชฌังคปริตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
545	สวดไชยน้อย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
546	อ้อเว้ง (พูด)	1	1	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
547	อิสสิคิลิสูตร	1	2	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
548	ทุติยภาณวาร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
549	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
550	มูลกัจจายน์-สนธิ	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
551	ภิกษุปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
552	ศิริมานนทสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
553	ภิกษุปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
554	สวดมนต์สองสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
555	อาฏานาฎยสูตร	1	3	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
556	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
557	ภณยักร์	1	1	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
558	นิพพานสูตร	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
559	คาถาพัน	1	1	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
560	พระบรมธาตุใหญ่-น้อย-ปานกลาง	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
561	พระธรรมบท	1	1	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
562	นิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
563	พระยาสุพรรณนทรราช	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
564	สวดมนต์เจ็ดตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
565	มัลลยแสน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
566	พรหมณสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
567	พระมหากัสสปะปรินิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
568	กุมาร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
569	สติปัญญาฐานสูตร	1	1	ขอม	บาลี	สองขาด	ไม่มี
570	ทุกขอริยสัจจ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
571	มัลลยสูตร	1	5	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
572	ศัพย์สวดมนต์น้อย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ขาดทึบ	ไม่มี
573	อานิสงส์ผ้าป่า	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ขาดทึบ	ไม่มี
574	พระยาสุพรรณนทรราช	1	5	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
575	อานิสงส์รักษาอุโบสถศีล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
576	สัตตปปรกณภิมม์	1	3	ไทย	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
577	กายนตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	สองขาด	ไม่มี
578	สุวรรณสามบัตินทิต	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
579	ฉลองข้าวสลากภัตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
580	มัทรี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
581	ลูกวัว	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
582	อิติปิโสสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
583	อุณหิสวิชัย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
584	สวดมนต์น้อย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
585	อนันตริยกรรมวิวินิจฉัย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
586	มูลกัจจายน์-การก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
587	ปฐมสมโพธิ-นิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
588	ไตรโลกวิวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
589	อานิสงส์เผาผี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
590	จุลพน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
591	พระปาฏิโมกข์แปล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
592	ชูชก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
593	อานิสงส์ศีลต่าง ๆ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
594	อานิสงส์สาธก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
595	ฎีกาพาหุง	1	7	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
596	อภิธรรมัตถกสังคหะ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
597	วิสาขาวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
598	จังกุฬิมารสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
599	สัตตปัปรณากัมมะ	1	6	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
600	จันทเสนาชาดก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
601	อิสสิลีสสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
602	สัตตปัปรณากัมมะ	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
603	อานิสงส์ทาน-ศีล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
604	ฎีกาสัทธสาร	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
605	อานิสงส์สร้างพระพุทธรูป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
606	อนิจจลักษณ์เทศนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
607	สังคายนาทรรณ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
608	สุทธกรรมกุมาร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
609	อานิสงส์ก่อเจดีย์ทราย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
610	อานิสงส์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
611	อาลารกุมาร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
612	ปัจจนเวกชนวิธี	1	1	ขอมหวัด	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
613	ทศพร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
614	อนุบุพพิกธา	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
615	นิสสัยสังขอมธาตุ	1	1	ธรรม	อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
616	มหาราช	1	1	ธรรม	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
617	ฉลอมสังขอมธาตุ	1	1	ธรรม	อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
618	ยอดไตร	1	1	ธรรม	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
619	จันทสุกริกสูตร	1	1	ธรรม	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
620	เสียวสวาด	1	4	ธรรม	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
621	ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร	1	1	ธรรม	บาลี	รักทึบ	ไม่มี
622	อานิสงค์ต่าง ๆ	1	1	ธรรม	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
623	ตำนานพระธาตุตะกั่ว	1	1	ธรรม	อีสาน	รักทึบ	ไม่มี
624	อรรถกถาปาติโมกข์	1	1	ธรรม	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
625	อานิสงค์ฉลอมข้าวจี	1	1	ธรรม	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
626	พระธาตุคณาปรกณ์	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
627	สวดมนต์สิบสองตำนาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
628	ฉลอมพระพุทธรูป	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
629	ตำนานขุนบรมราชา	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
630	มูลกัจจายน์-กิตต์	1	1	ขอม	บาลี	ข้างลาย	ไม่มี
631	อภิธรรมสังคหะ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
632	อาฎานาฎียสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
633	สมันตปาสาทิกา	1	1	ขอมเขมร	เขมร	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
634	ปฐมสังคยานา	1	1	ขอมเขมร	เขมร	ล่องชาด	ไม่มี
635	มูลกัจจายน์-อุณาภิ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
636	อภิธรรมัตถสังคหะ	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
637	สิกขาบทวินิจฉัย	1	4	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
638	มหาปริณีพพานสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
639	มัลลยสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
640	ยมกปกรณ์	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
641	อนคตวงศ์	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
642	คาถาพัน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
643	ฎีกาพาหุง	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องรัก	ไม่มี
644	ศรัมหมายา	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
645	พระปกคณบัญญัติ	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
646	สิกขาบทวินิจฉัย	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
647	อภิธรรมัตถสังคหะ	1	2	ขอม	ไทย-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
648	พระวิงคปกรณ์	1	1	ขอม	ไทย-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
649	มังคลัตถที่ปนี	1	1	ขอมหวัด	ไทย-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
650	พระปกคณบัญญัติ	1	1	ขอม	ไทย-บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
651	พระคถาวัตตุปกรณ์	1	4	ขอม	ไทย-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
652	ธัญชัยบัณฑิต	1	1	ขอม	ไทย-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
653	อุณหิสวิชัย	1	1	ขอม	ไทย-บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
654	มิลินทปัญหา	1	1	ขอม	ไทย-บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
655	วัตตุหิมพานต์	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
656	ปริวาสกรรม	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
657	นามศัพท์ปาฏิโมกข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	รักที่บ	ไม่มี
658	พระอภิธรรมสังคณี	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
659	ปฐมสิกขาบท	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
660	ล้าพลสังขยา	1	7	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
661	ศัพท์ปาฏิโมกข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
662	วิชรชาดก	1	1	เขมร	เขมร	ลานดิบ	ไม่มี
663	ปัญจสีลมาณพ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
664	อานิสงส์หน้าศพ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
665	อานิสงส์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
666	ปฐมสมโพธิ-อภิสมโพธิปริวัตต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
667	มังคลัตถทีปนี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองที่บ	ไม่มี
668	มโหสถ	1	12	ธรรมอีสาน	อีสาน	ล่องรัก	ไม่มี
669	นกรกัณฑ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
670	พระอภิธรรมสังคณี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
671	มูลกัจจายน์-อาชยาด	1	1	ขอม	บาลี	ข้างลาย	ไม่มี
672	พระคณาวัตถุปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
673	พระวิภังคปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
674	พระวิภังคปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
675	พระยมกปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
676	มูลกัจจายน์-การก	1	1	ขอม	บาลี	ข้างลาย	ไม่มี
677	พระสมันตมหาปฏิฐาน	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
678	สิกขาบทวินิจนัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
679	พระวิภังคปกรณ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ทองที่บ	ไม่มี
680	สวดมนต์น้อย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องรัก	ไม่มี
681	ล้าพลสังขย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	รักที่บ	ไม่มี
682	ทสชาติ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	รักที่บ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
683	อนาคตวงศ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
684	สุภามิตรราชา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
685	ทิตติยมาลัย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
686	สุวรรณกุมารชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
687	กุมาร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
688	พระอภิธรรมสงเคราะห์	1	1	เขมร	เขมร	ลานดิบ	ไม่มี
689	พระธาตุกุกา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
690	มูลกัจจายน-ตันริต	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
691	พระมาลัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
692	อานิสงส์สลาภภัต	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
693	แปดหมื่นสี่พันขันธ์	1	4	ธรรมอีสาน	อีสาน	ล่องรัก	ไม่มี
694	ทศพร	1	2	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
695	ปัญญาศีลमाणพ	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
696	ชูชก	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
697	พระปาฏิโมกข์แปล	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
698	เทวดาปัญหา	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
699	ทานขันธ์	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
700	มหาสุรเสนชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
701	สิกขาบทวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
702	สามาณรปัญหา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
703	อนาคตวงศ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
704	ลิ้นคำ	1	1	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
705	นิพพาสูต	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องรัก	ไม่มี
706	ภูมิตัดดี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
707	สองพระองค์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
708	นิสสัยสังขอมธาตุ	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
709	แปดหมื่นสี่พันขันธ์	1	4	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
780	แปดหมื่นสี่พันขันธ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องรัก	ไม่มี
781	ฉลองสังขอมธาตุ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดียบ	ไม่มี
782	มูลกัจจายน์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
783	พระเจ้าสิบชาติ	1	1	ไทยอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดียบ	ไม่มี
784	อภิธรรมปัจจนาวิชาขนา	1	2	เขมร	เขมร-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
785	พระสูตรปิฎก (ปฐมสังคยานา)	1	2	เขมร	เขมร-บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
786	สุวรรณสามชาดก	1	1	เขมร	เขมร-บาลี	ลานดียบ	ไม่มี
787	มูลกัจจายน์ (อุณาที)	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดียบ	ไม่มี
788	พระธรรมคุณเทศนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
789	บอกอนุศาสตร์บอกถดู	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดียบ	ไม่มี
790	สงกรานต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
791	อภิธัมมัตถสังคหะ	1	1	เขมร	เขมร-บาลี	ลานดียบ	ไม่มี
792	พระมโหสถ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	รักทึบ	ไม่มี
793	ธนัญชัยเศรษฐี	1	1	ธรรมอีสาน	อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
794	จุนทสุกริกสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
795	นิพพานต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
796	สวดมนต์สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดียบ	ไม่มี
797	ปัญญาบารมี	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดียบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
798	อนาคตวงศ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
799	กุมาร	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
800	ไถ่บ่อย	1	1	ธรรมอีสาน	ไทยอีสาน	ลานดับ	ไม่มี
801	มหาวิบาก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
802	อุณหิสวิชัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
803	ปฐมมุณี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
804	แปดหมื่นสี่พันขันธ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
805	พลสังขยา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
806	ฎีกาพาหุง	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี
807	คาถาพัน	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
808	อรุณชาติสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี
809	พลสังขยา	1	7	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี
810	แปดหมื่นสี่พันขันธ์	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
811	วิสุทธิมรรค	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี
812	สวดแจจ-อภิธรรม	1	1	เขมร	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี
813	พระธาตุกุกกา	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี
814	พระปกคณบัญญัติ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องขาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
815	ฉลองสังฆอมธาตุ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
816	สิกขาบทวินิจจัญ	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
817	ทศพร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
818	สิกขาบทวินิจจัญ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
819	นิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
820	อานิสงส์ศลากภัตตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
821	สัตติปปกรณาภิธรรม	1	25	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
822	พระวิมังค์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
823	สุวรรณจักรกumar	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
824	ฉลองเถราภิเชก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
825	กถาวัตถุ-ปุคคณบัญญัติ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
826	มูลกัจจายน์-ตัทธิต	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
827	ธรรมบทขั้นต้น	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
828	ฉลองมหาชาติ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
829	วิฐูรชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
830	พระมัลลยเจติย์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
831	ขัมมสวนกถา	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
832	มูลกัจจายน์-การก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
833	สัมมาออกพรรษา	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
834	หิมมพานต์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
835	อานิสงส์บอกบุญ-บาป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
836	ชูชก	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
837	ปาจิตกุมารชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
838	ฉลองเพดาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
839	อุณนิสสวิชัย	1	3	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
840	อุรัจฉาตุ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
841	มหาชาติขอม	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
842	สูตรไชยน้อย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
843	มาหาราช	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
844	เวสสันดรชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
845	สักบรรพ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	รักที่บ	ไม่มี
846	โพชฌังคสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดับ	ไม่มี
847	มังคลัตถที่ปนี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
848	พระชาติคุณา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
849	ทสชาติ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
850	อานิสงส์เวสสันดร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
851	ฉลองศัพท์ทาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
852	ฉลองพระเพลิง	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
853	สุดโตสมชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
854	มัทรี	1	4	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
855	คาถาพัน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
856	นิทานเสียวสวาท	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดับ	ไม่มี
857	มุลกัจจายน์-สันธิ	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดับ	ไม่มี
858	ทานกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
859	มุลกัจจายน์-อาชยาด	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
860	พระยมก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ทองทึบ	ไม่มี
861	สิกขาบทวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
862	สมันตมหาปฏิฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
863	ศัพท์ปฏิโมกข์	1	2	อีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
864	สมันตมหาปฏิฐาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
865	อรุณวดีสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
866	ลำนนทักข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
867	ภัทเทกรณสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
868	สังขยาปกาสก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
869	อภิธรรมสังคินี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
870	มหากาลเถรวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
871	มูลกัจจายน์-นาม	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
872	มหาวิปาก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
873	วิภังคปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
874	นิพานสูตร	1	2	ขอม	ไทย-บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
875	สวดมนต์เจ็ดตำนาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
876	พระมัลลย์เจติย์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
877	พิมพาพิลาบ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
878	อาเนสงส์ธง	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
879	จันทปักษโชตชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
880	มูลกัจจายน์-สนธิ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
881	จุนทสุกริกสูตร	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
882	ฉลองส่งสะการะ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
883	อรรถถกตาเปตวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
884	สมันตมหาปฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
885	ศิริมานนทสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
886	สวดไชย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
887	สุวรรณจักรกumar	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
888	เนมิราชชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
889	หิมพานต์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
890	มูลกัจจายน์-สนธิ	1	1	ขอม	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
891	สุนันทราชชาดก	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
892	ฉลองหนังสือ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
893	อานิสงส์เผาผี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
894	อาฎานาฎียสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
895	คาถาพัน	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
896	ฉกษัตริย์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
897	วิภังคปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
898	ปฐมสมโพธิเทโวโรหนปริตต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
899	บุพสิกขาวรรณนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
900	สักบรรณ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
901	พระกถาวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
902	โพธิปักขิยธรรม	1	9	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
903	จิตตานุสัสสนาสติปัฏฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
904	ธัมมมานุสัสสนาสติปัฏฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
905	ขันตีกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
906	อานิสงส์ฌापนกิจ	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
907	ปาฏิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
908	ตำรายา	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย	ลานติบ	ไม่มี
909	อาฎานาฎียสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
910	อานิสงส์ชง-เพดาน สะพาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
911	เจ็ดตำนาน	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
912	มัทรีบัพพ ผูก 9	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
913	เสียเคราะห์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	รักทึบ	ไม่มี
914	ปัญญาบารมี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
915	ฎีกาพาหุ	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
916	ภณยักร์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
917	สลองชุงเหล็ก	2	2	ธรรมอีสาน	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
918	มัทรี ผูก 9	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
919	ปฐมสมโพธิทุกกรกิริยา	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
920	บุคคลบัญญัติ ผูก 4	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
921	กถาวัตถุปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
922	อัชชอุโบสถศีล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
923	อาเนสงส์ดอกเผิง	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
924	เทวธรรมคาถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
925	อัญฎกถาธัมมจักก ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
926	สุภาษิตคำสอนอีสาน	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
927	มัทรี	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
928	มัลลยหมื่น	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
929	ปริวาสวิธี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
930	วัตถุสุโข	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
931	นิทานชาดกสังเขป	1	1	ไทย	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
932	กถาวัตถุปกรณ์อาจารย์ปริตต์ ตามประสงค์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
933	เจ็ดตำนาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
934	มัลลยหมื่น	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
935	อภิธัมมัตถสังคห	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
936	สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
937	พระยาสุนันทราช	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
938	บุพพสิกขาวรรณา	1	8	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
939	อวิชชามาติกา	1	3	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
940	คิริมานนทสูตรอิสสิคิลิสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
941	อุโบสถวินิจจัย	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
942	ปฐมสมโพธิ-สัพพัญญูปริวัตต์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
943	มิลินทปัญหา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
944	นิพพานสูตร	1	10	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
945	ศิริมานนทสูตร	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
946	ธรรมบทขั้นต้น	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
947	คาถาพัน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
948	ปฐมสังคายนา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทิบ	ไม่มี
949	ปฐมสังคีติกาเหตัจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
950	ธรรมบทขั้นปลาย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
951	อุปสมบทวิธิ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
952	อานิสงส์กัจเจติยัทราย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
953	อุปสมบทวิธิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
954	ปฐมสมโพธิ-พุทธบูชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
955	ฉลองธงฝ่าย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องชาด	ไม่มี
956	ปฐมสมโพธิ-เมตไตรย พยากรณ์ประวัติ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
957	ทานขันธ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องรัก	ไม่มี
958	ภิกขุปาฎิโมกข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	รักทิบ	ไม่มี
959	อานิสงส์สร้างพระพุทธรูป	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
960	ปฐมสมโพธิ-เทศนาประวัติ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
961	มาเลยยสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
962	ภิกขุปาฎิโมกข์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
963	อุโบสถสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
964	มัทธิ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
965	ปฐมภาณวาร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
966	อิสสิคิสิสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
967	ปฐมสมโพธิ-มารพันธ์ประวัติ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
968	สวดมนต์เจ็ดตำนาน	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
969	สิมาวินิจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
970	สัตตปปรกณภิกษัมม	1	39	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
971	ทุตติยภารวาร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
972	อาฎานาฎียสูตร-ภาณยักข์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
973	ปฐมสมโพธิ-อัครสาวกนิพพาน ประวัติ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
974	อภิธรรมมัตถสังคหะ	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
975	โลกนัยธัญญชัยบัณฑิต	1	8	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
976	ทานกัณฑ์	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
977	ชมพูบดีสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
978	มหาปรินิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
979	สิกขาบทวิจิตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
980	นิพพานสูตร	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
981	อานิสงส์ฌาปนกิจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
982	วิภังคปกรณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
983	ปัฟพิชชาขันธกวิจิตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
984	สวตมณฑ์เจ็ดตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
985	ฎีกาพาหุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
986	บุพพสิกขาพรรณนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
987	ปฐมสมโพธิ-เทศนาประวัติ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
988	ธรรมบทขั้นต้น	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
989	สวตมณฑ์สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
990	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
991	ทศพร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
992	นิพพานสูตร	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ลานดียบ	ไม่มี
993	จันตฆาต	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ล่องรัก	ไม่มี
994	อาการวัตสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดียบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
995	ฉลองข้าวสาก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
996	สวดมนต์เช้า	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
997	มัลลยสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
998	จันทปัทมโชติชาติ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
999	สวดมนต์เจ็ดตำนาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1000	มูลกัจจายน์-อุณาภิ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1001	สี่ปชดา-เวทย์มนต์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1002	ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1003	อานิสงส์สรรพทาน	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1004	ฉลองเพดาน	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1005	บุพกิจ บุพกรณ์ บอกออนุศาสน์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1006	โยธามาร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1007	ปัญหาทางเทพธิดา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1008	อานิสงส์กฐิน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1009	มัลลยหมื่น	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานติบ	ไม่มี
1010	ปาฏิโมกข์	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1011	อิสิคิลิสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1012	ฉลองบวช	1	2	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประทับ
		คัมภีร์	ผูก				
1013	ตำราดูนาคน้ำประจำปี	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1014	สุดขวันข้าว	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1015	ฉลองพระพุทธรูป	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1016	มูลกัจจายน์-สนธิ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1017	ตติยภาณวาร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1018	ปริวาสกรรม	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1019	มหาพน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1020	อนิจจลักษณะ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1021	สุดโสมชาดก	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1022	อานิสงส์เวสสันดร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1023	อวิชขามาติกา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1024	ฉลองต่าง ๆ	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1025	คาถาอาคม	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย-อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1026	ตำราหมอดู	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1027	ปัญญาบารมี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย อีสาน	ลานดิบ	ไม่มี
1028	จตุรงค์สันนิบาต	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1029	จุลพน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1030	มหาราช	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1031	นครกัณฑ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1032	ติโรกุททสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1033	มหาปฎิฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1034	นิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1035	ปฐมภาณวาร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1036	สวดไชยน้อย-ไชยใหญ่	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานติบ	ไม่มี
1037	อานิสงส์บรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1038	ปฐมสังคายนา	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1039	ปฐมสมโพธิ-โมคคานนิพพาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1040	สติปฎิฐานสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1041	ปฐมสมโพธิ-พรหมชฌเมชน ปริวัตต์	1	2	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1042	อานิสงส์หน้าศพ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1043	ทสศีล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1044	คาถาพัน	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1045	มหาสมัยสูตร	1	2	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1046	ภณยักข์	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1047	บุพพสิกขวรรณา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1048	สัตตปปรกณากิธัมมะ	1	3	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1049	พุทธาทีคุณกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1050	โสตัพพมาลินี	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1051	มงคลจักรวาล	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1052	ศิริมานนทสูตร	1	2	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1053	บุพพกรรม-บุพพกิจ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1054	สมันตมหาปฎิฐาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1055	ทศพร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1056	หิมพานต์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1057	นครกัณฑ์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1058	มัทรี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1059	มหาพน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานติบ	ไม่มี
1060	บุคคลบัญญัติ	1	1	เขมร	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1061	กถาวัตถุ	1	1	เขมร	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1062	ปฎิฐาน	1	1	เขมร	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1063	เจ็ดตำนาน	1	1	เขมร	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1064	เจ็ดตำนาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1065	พระพุทธศักราช 5 พระองค์	1	1	เขมร	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1066	อานิสงส์ฌาปนกิจ	1	1	เขมร	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1067	อานิสงส์สรรพทาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1068	อภิธัมมัตถสังคหะ	1	1	ไทย	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1069	ธรรมบทเทศนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1070	อานิสงส์บรรพชา	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1071	สมเด็จพระพุทธโฆษา วิสัยนาบรรพชา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1072	อัญจกิกมรรค	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1073	มูลกัจจายน์ (กิตก)	1	1	ขอม	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1074	มูลกัจจายน์ (สนธิ)	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1075	ปฐมสมโพธิศากยราช ปัพพชาปริวัตต์ 20	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1076	โลกนัยธัญไชยบัณฑิตยชาดก ผูก 16	1	1	ไทย	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1077	อภิธรรมสังคินี	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1078	อภิธรรมสังคินีปริฉนท ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1079	วิภังค์ปริเฉท ผูก 2	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1080	ธาตุกถาปกรณ์ ผูก 3	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1081	บุคคลบัญญัติปริเฉท ผูก 4	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1082	กถาวัตถุปกรณ์ปริเฉท ผูก 5	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1083	ยมกปกรณ์เผด็จ ผูก 6	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1084	สมันตมहाปัฏฐานปกรณ์เผด็จ ผูก 7	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1085	วิภังค์ปกรณ์ปริเฉท ผูก 2	3	3	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1086	ธาตุกถาปกรณ์ปริเฉท ผูก 2	3	3	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1087	กถาวัตถุปกรณ์เผด็จ	2	2	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1088	ยมกปกรณ์ปริเฉท ผูก ...	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1089	สมันตมหาปัญญาาน ผูก 7	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1090	ปุณณเศรษฐี	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1091	ปาฏิโมกข์	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1092	กัมวาจาอุปสมทบ	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1093	ปาฏิโมกข์ขั้นต้น	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1094	บาลีไวยากรณ์ (สนธิ)	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1095	มัลลยสูตร ผูก 3	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1096	โลกนัยธัญชัย บัณฑิตย ผูก 5	1	1	ไทย	ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1097	เวสสันดรชาดก	4	8	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1098	คาถาพัน ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1099	ธรรมบทขั้นต้น ผูก 9	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1100	มหาเวสสันดรชาดก คาถาพัน ผูก 2	1	2	ไทย	บาลี	ลานดิบ	ไม่มี
1101	ชมพูบดี ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1102	อานิสงส์พระไตรปิฎก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1103	ลักกขรรพ	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1104	อานิสงส์ทานศีล	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1105	ปัญญาบารมี	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1106	โลกนัยธัญชัย	1	1	ไทย	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1107	คาถาพันเผด็จ	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1108	ปุตติสิกขาวรรณา	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1109	ปุตติสิกขาวรรณา	1	1	ขอม	บาลี	ส่องขาด	ไม่มี
1110	ปุตติสิกขาวรรณา ผูก 10	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1111	ปุตติสิกขาวรรณา ผูก 11	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1112	ปุตติสิกขาวรรณา ผูก 14	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ส่องขาด	ไม่มี
1113	อนัตตลักขณกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1114	อวิชชามาติกา-ถวายเป็น.....	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
1115	มหาสมยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1116	ปาฏิโมกข์สังเขป	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี	ทองที่บ	ไม่มี
1117	อานิสงส์พระเจดีย์ถวายเป็น หมื่นสี่พัน	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี	ทองที่บ	ไม่มี
1118	พระธาตุกุกถาวรรณา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1119	เจ็ดตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ลานดับ	ไม่มี
1120	นิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1121	นันทโปปนันทสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ทองที่บ	ไม่มี
1122	จุลพน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1123	อานิสงส์กฐินทาน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองที่บ	ไม่มี
1124	ฉลองเจดีย์ทราย-ข้าวสาร	1	1	ธรรมอีสาน	ไทย	ลานดับ	ไม่มี
1125	ปฐมสังคายนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1126	ปฐมสังคีติกาเผด็จ	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1127	ปฐมสมโพธิวิวัจหมงคล	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1128	ธรรมบทชั้นปลาย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1129	ชมพูบดีเถระ ผูก 2	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1130	ปฐมสมโพธิอุรุเวลคมน	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1131	ปฐมสมโพธิยมก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1132	ปฐมสมโพธิวัตตสาวก	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1133	สลองศัพท์ทาน	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
1134	สลองธุงฝ้าย	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
1135	กรรมวาจาวิธี	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี	ลานดับ	ไม่มี
1136	ยมกปกรณ์ ผูก 6	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1137	สิกขาบท	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ลานดับ	ไม่มี
1138	สิบสองตำนาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1139	กรรมวาจาวิธี	1	1	ขอม	บาลี	ทองที่บ	ไม่มี
1140	ธรรมบทชั้นปลาย แปลร้อย ผูก 4	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
1141	ปัญญาบารมี	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1142	นิพพานสูตร	1	1	ธรรมล้านนา	ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1143	มหาสมัย	1	1	ขอม	บาลี	ทองทึบ	ไม่มี
1144	บรรพชาขั้นณ์	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1145	อานิสงส์พังธรรม	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1146	พระสารีวิเสดแลท่านเอย	1	1	ธรรมล้านนา	บาลี-ไทย	ลานดิบ	ไม่มี
1147	มหाराชบัพพ ผูก 11	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1148	บัพพัชชาวินัจฉัย	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1149	อากาศวัตตสูตร	1	1	ธรรมอีสาน	บาลี-ไทย	ทองทึบ	ไม่มี
1150	พระบุคคลบัญญัติเผด็จ	1	7	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1151	พระอาทิตย์ปริยายสูตร ปริจเฉทที่ 8	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1152	พระยมกปกรณา ผูก 6	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1153	พระอภิธัมสังคินิปกรณา ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1154	พระมหาปัญญาปกรณา ผูก 1	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1155	พระวิภังคปกรณาเผด็จ ผูก 2	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1156	พระกถาวัตตูปกรณา ผูก 5	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1157	พระชาตูกถาปกรณา ผูก 3	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1158	พระมหาชมพูตเถรวินณา	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1159	พระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1160	มัชฌิมนิกายมูลปณณากส	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1161	พระปัจจุสมุปบาทัม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1162	พระมงคลสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1163	พระมหาสติปัญญา	1	2	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1164	พระปฐมสังคายนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1165	พระสังคีตติกา จตุตถสังคายนา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1166	มัชฌิมนิกาย	1	12	ขอม	บาลี	ล่องชาด	มี
1167	พระทสุตตสูตร	1	4	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1168	อัปมาทัม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม้ประกับ
		คัมภีร์	ผูก				
1169	สัปปริสขัม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1170	มิตตามิตกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1171	พระจุดดกัมมัฏฐาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1172	พระวิหารทานานิสังสกถา	1	1	ขอม	ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1173	สังยุตติกา สถาถาวรรค	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1174	มาตาปิตุปัฏฐาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1175	พระธัมมานุปัสสนา สติปัฏฐาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1176	ธัมมนิยามสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1177	อากังเขยยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1178	พระเวทนานุปัสสนา สติปัฏฐาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1179	กถามรรค วิธีเจริญสมถภาวนา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1180	พระเสขปฏิบัติปาสุตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1181	ไตรสิกขา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1182	สุกสูตรที่ 10	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1183	พระสูตรนินบาต	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1184	จุพฺพนมมสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1185	สังยุตตกาย	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1186	พระธัมมปทัฏฐกถาย เผด็จ	1	40	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	มี
1187	พระธัญชานีพราหมณสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1188	พระสคาวระสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1189	พระพหูเวทนียสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1190	สังเวควัตถุสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1191	พระจุพัสจกสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1192	พระมัชฌิมนิกามูลป็นณาส	1	6	ขอม	บาลี	ล่องชาด	มี
1193	อนาถปิณฑิตสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1194	อากังเขยยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1195	ธัมมเทศนา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1196	คถาธัมมบท	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1197	อัปปมัญญาภกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1198	พระอุโบสถกถา	1	13	ขอม	บาลี	ล่องชาด	มี
1199	มรฺุบิณฑิกสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1200	จตุธัชฐฐานธรรมกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1201	กัังขาวิตรณวิสุทฺธิ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1202	สัมมุปฺพานกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1203	กตัญญูกตเวทิตากถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1204	พระสติปฏฺฐานสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1205	กถามรรค	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1206	ปุพฺเพกตปุญฺญา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1207	พระปัญจพลกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1208	พระมิ่งคลกถา	1	8	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1209	พระโพธิปักขิยธรรม	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1210	พระอัคคปสาทสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1211	อริยสังฆิกสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1212	พระธัมมททายาทสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1213	ทานกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1214	พระอภัยราชกุมารสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1215	กัมมกิลเลศกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1216	กัมมกิลเลศกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1217	มัคคสัจจกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1218	พระคาถาธัมมบท	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1219	บุญญกริยาวัตถุ	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1220	กรรมบท	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1221	พระอนัตตลักษณสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1222	สีลกถา	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1223	อนิมิตตเจโตวิมุตติ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี
1224	อนาถาปิณฑิกวาท-สูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1225	อนุตรสธรรม	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องชาด	ไม่มี
1226	ทีฆสัฎฐิติวะบุตรสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องชาด	ไม่มี

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	จำนวน		อักษร	ภาษา	ฉบับ	ไม่ประกบ
		คัมภีร์	ผูก				
1227	สัทปริยัติวิภังคสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1228	อุปาฬิวาทสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1229	ทานกถาวัดถนา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1230	พระจุลสารปมสูตร	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
1231	พระบุคคลบัญญัติ	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1232	กามาที่นวกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1233	พระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1234	พระอภิธัมมัตถสังคห	1	2	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1235	พระทุกขลักขลักขณกถา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1236	พระมหาปรินิพพานสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1237	ศีลกถา ผูก 2	1	1	ขอม	บาลี-ไทย	ล่องขาด	ไม่มี
1238	พระรัตนสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1239	พระสาราณียธรรมสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1240	จุพัตถมหาสังขยสูตร	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1241	พระปฐมสมโพธิวิจิฉฉัย พุทธบูชา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1242	พระคัมภีร์โลกนิตติพุทธภาษิต	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1243	พระยมกปกรณา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1244	พระกถาวัดถุวัตถนา	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1245	พระสมันตสติปิฎฐาน	1	1	ขอม	บาลี	ล่องขาด	ไม่มี
1246	พระอภิธัมมัตถสังคห	1	9	ขอม	บาลี	ล่องขาด	มี

บทที่ 4

ปริวรรตคัมภีร์โบลานอักษรขอมเป็นอักษรไทย

พระมิลินทปัญหาเผด็จ ผูก ๒๐*

- บ.๑ มหาราช ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ บุคคลทั้งหลายจะเป็นโจรก็ด้วยใจของตน จิตของตน ประพฤติ ที่ในการบาปยาบ ช้ำ ลามกต่าง ๆ ตนเองกระทำบาปกระทำตัมมอันลามกแล้ว
- บ.๒ ก็เดือดร้อนในใจของตนเอง เมื่อสมเด็จพระสัมพุทธเจ้าตรัสพระสัมมเทศนาสั่งสอนเนื่อง แล สรรพสัตว์ทั้งหลายก็มีฟังพระพุทธโอวาทความสั่งสอนขึ้นกระทำ
- บ.๓ การบาปการลามกมีประการต่าง ๆ อย่างนั้น สมเด็จพระบรมครูผู้ให้โอวาทความสั่งสอน จะถึง ซึ่งเป็นโทษภัย หรือประการใด ๆ นกตวา ฆนเต ฯ
- บ.๔ ข้าแต่พระผู้จำเริญ สมเด็จพระพุทธเจ้า จะได้เป็นโทษภัยน้อย (หน้อย) หนึ่ง ก็หาบมิได้ ขอ ถวายพระพร เมื่อสมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสพระสัมมเทศนาสั่งสอน
- บ.๕ สรรพสัตว์ทั้งหลาย บมิฟังพระพุทธโอวาท ขึ้นกระทำกัมมล่วงเกินพระพุทธฎีกา เป็นโจรในพระ พุทธศาสนาอย่างนั้น พระพุทธเจ้าบมิได้เป็นโทษ พระองค์บังเกิดความสิริสวัสดิดีเนื่อง ๆ
- บ.๑ เป็นอันดีอันงาม หรือไม่เล่า ฯ ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า พระพุทธิเจ้า ตรัสให้โอวาทความสั่งสอน เนื่อง ๆ ดังนั้น ก็ได้ชื่อว่าความสิริสวัสดิดีมังคลบังเกิดมีแก่พระองค์เนื่อง ๆ สมเด็จพระเจ้ากรุง
- บ.๒ มิลินททรงฟังดังนั้น ก็เข้าพระไทยรู้แจ้ง ว่าสมเด็จพระสรรพัพัญญผู้ประเสริฐ ตรัสพระสัมมเทศนาสั่งสอนสัตว์ทั้งหลาย ด้วยมีพระเมตตาเป็นประมาณ พระองค์ห้ามอย่า
- บ.๓ ให้กระทำการเบียดเบียนข่มเหงสัตว์ทั้งหลาย ให้กระทำขมขี้จิตราบายเสียให้ได้ จึงตรัสว่าข้า แต่พระผู้เป็นเจ้า ถ้อยคำวิสัยขนาดนี้ โยมก็เข้าใจแจ่มอยู่
- บ.๔ แล้ว จะรับไว้เหมือนดั่งนั้น ฯ จบอหีสานิกห ฯ ฆนเต นาคเสน ภาสิต์ เจตฺ ภควตา อโกชโน ชิคคชเณหมสมฺมิตติ ข้าแต่
- บ.๕ พระนาคเสนผู้เป็นเจ้า พระพุทธิกาอันหนึ่ง สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า พระตถาคตหา ความโกรธหามีได้ พระตถาคตปราสาจากขัดเคือง พระองค์ตรัสตั้งนี้แล้ว ยัง
- บ.๑ พระภิกษุสงฆ์บริษัชทั้งหลาย มีพระสาริบุตรตพระโมคคลาเป็นประธาน ให้กระทำประณามให้ กราบไหว้ขอมาโทษ ด้วย ถ้อยคำว่า ขมตุ พระองค์จึงอดโทษเข้าพระพุทธเจ้าขอมาโทษนั้น ต่อ โกรธกันจึงให้

บ.๒ กั้นขอโทษ ให้กันกระทำประณามนมัสการกราบไหว้ กระนั้นหรือ ไม่เล่า หรือว่าหาโทษกันไม่มีความชื่นชมยินดี อยู่จึงให้กันกระทำประณามนมัสการกราบไหว้

บ.๓ ประการใด อัญญาขอมาโทษกันนี้ พอโทษกันจึงให้กันกระทำนมัสการกราบไหว้ให้ขอโทษกันเสียก็แน่ เจ้าข้าพระเจ้าเป็นเจ้าผแลสมเด็จพระพุทธเจ้า

บ.๔ โกรธแล้ว ยังบริสัซทั้งหลายให้กระทำประณาม อันว่าถ้อยคำพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า พระองค์หาความโกรธมิได้นั้นก็หาจริงไม่ พระพุทธเจ้ายังมี

บ.๕ ความโกรธอยู่ จึงให้บริสัซทั้งหลายกระทำประณามผแลสมเด็จพระพุทธเจ้า มีความชื่นชมยินดีอยู่ หาความโกรธหามิได้ จึงยังบริสัซทั้งหลายให้กระทำประณาม

บ.๑ สมเด็จพระพุทธเจ้า ก็ยังมีความยินดีในกริยาประณามพระเจ้าผู้เป็นเจ้าจงชำระว่ากล่าวสำแดง ออกให้หายความสงสัยในปริศนา อุกุโธ โภฏี อันนี้ ภาสิต เจต มหาราช ภควโต ฯ ดู

บ.๒ กร พระราชสมภาร พระพุทธปฏิภาตรัสว่า พระตถาคตหาความโกรธมิได้ พระตถาคตปราสจากขัดเคือง อย่างนั้นจริงหาผิดไม่ พระราชสมภาร บัดนี้

บ.๓ สงใสพระไทยว่าสมเด็จพระพุทธเจ้า ยังมีความโกรธอยู่จึงให้บริสัซทั้งหลายกระทำประณามกรณีหรือก็อย่าพึงสงใสพระไทยหยางนั้นเสีย อันว่าบริ

บ.๔ สัซทั้งหลายเป็นอาทิ ครีอ พระสาริบุตร และพระโมคคัลลากระทำประณาม นมัสการไหว้กราบสมเด็จพระพุทธเจ้าทุกเพลเข้าค้ำอย่างนั้น จะได้ไหว้กราบพระ

บ.๕ องค์ ด้วยสามาดถ พระองค์ทรงพระโกรธหามิได้ บริสัซทั้งหลายไหว้กราบกระทำประณามพระองค์ ด้วยน้ำจิตรจงรักภักดี ตั้งอยู่ในที่สัมมาคารวะเป็นอันงาม มหาราช

บ.๑ ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ บุคคลทั้งปวงไปในมรคาหนทาง เทียบสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นอาทิคือรากไม้ แลก่อนสิลา แลหลักตอ แลภูมิภาคอัน

บ.๒ หาไม้ได้เสมอแลที่อันสิ้นผลาดลุ่มลง ดังอาดมาภาพจะขอถาม อันว่าประเทศแผ่นดินอันใหญ่ มีความโกรธบุคคลหรือจึงให้ลุ่มลงดั่งนั้นฯ นตถิ ภนเต ข้า

บ.๓ แต่พระเจ้าเจ้าเริญ แผ่นดินใหญ่หาความโกรธหามิได้ หาแต่ความชื่นชมยินดีหามิได้ ปราสจากยินดียินร้ายแผ่นดินจะมีความยินดียินร้ายหาหามิได้ บุคคล

บ.๔ หาสติสัญญาหามิได้ พลาดลงกล่มเองกระนั้นหรือพระราชสมภาร ยถาอันนี้แลมีอุปมาฉันใด สมเด็จพระพุทธเจ้าพระองค์หาความโกรธ หา

บ.๕ วามชื่นชมยินดีหามิได้ พระองค์ปราสจากยินดียินร้ายใครจะนิทาพระองค์ก็ไม่โกรธ ใครจะสรรเสริญ ก็ไม่ชื่นชม สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามชื่อว่า พระอรหัน

บ.๑ เหตุกำจัด กองกิเลสมารทั้งหลายสิ้นเสร็จแล้ว อันว่าสาวกทั้งหลายเป็นอาทิ คือ พระสารีบุตร แลพระโมคคัลลากระทำประณามพระองค์ด้วยโทษของตน ก็กระทำด้วยตนเองโดยแท้

บ.๒ ก็มีอุปมาเหมือนดั่งนั้น ๔ ยถา ปณ มหาราช ตูกรพระราชสมภาร อันว่าพระมหาสมุทฺธ สะอาดปราสจากทรากอศุภ ปราสจากจอก

บ.๓ แหนสร่ายทั้งปวง แม้นทรากอศุภตาย ลอยลงไปสู่พระมหาสมุทฺธ ก็ปราสจากโดยเร็ว หากตั้งอยู่ในพระมหาสมุทฺธได้ไม่ ด้วยกำ

บ.๔ ลังคลื่นใหญ่ทรัดเข้าตั้ง กระทำพระมหาสมุทฺธให้สะอาดปราสจากกเพวระทั้งปวงอย่างนั้น ตูกรพระราชสมภาร พระมหาสมุทฺธโกรธหรือ

บ.๕ ทรากอศุภทั้งหลายจึงหาตั้งอยู่ได้ไม่ ปราสจากใจโดยเร็วดั่งนั้น ๔ นตฺถิ ภนฺเต ข้าแต่พระเจ้าผู้มีเจ้าเรณู พระสมุทฺธหาความโกรธหมีได้ พระมหาสมุทฺธหมีได้

บ.๑ มีความโกรธ พระมหาสมุทฺธปราสจากความรักความชัง จะได้รัก ชังก็หาหมีได้ ยถาอันนี้แลมีฉันใด ตูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ สมเด็จพระพุทฺธเจ้าก็หมีได้มีความโกรธ พระองค์

บ.๒ หาความโกรธหมีได้ พระองค์ปราสจากความรักความชัง จึงทรงพระนามชื่อว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทฺธ ภิกษุสังฆสาวกทั้งหลาย กระทำประณามแก่พระองค์

บ.๓ โดยโทษของตน ก็กระทำประณามพระองค์ด้วยตนเองโดยแท้ พระองค์จะให้กระทำประณามพระองค์ด้วยถ้อยคำเรียกรหาว่ามาเกิดมาไหว้กราบ นมัสการประ

บ.๔ ฌามพระตถาคตเสียเกิด อย่างนั้นหาหมีได้ ก็มีอุปมาเหมือนดั่งนั้น อันว่าบุคคลพลาดลงในแผ่นดิน แล้วลุ่มลงฉันใด อันว่าบุคคลประ

บ.๕ มาทพลาดปลั่งในพระพุทฺธศาสนา สมเด็จพระพุทฺธเจ้าแล้วกระทำประณามขอขมาโทษสมเด็จพระพุทฺธเจ้าไหว้กราบเป็นอันดี ก็เหมือนดั่งนั้นอันว่าทอภรรมาสมุทฺธสะอาดปราส

บ.๑ จากทรากอศุภฉันใด พระพุทฺธศาสนา สมเด็จพระพุทฺธเจ้า บุคคลทั้งหลายประมาทพลาดปลั่งแล้วกระทำประณามขอขมาโทษเสีย ก็ปราสจากโทษมีอุปมาเหมือน ดั่งนั้น อันว่า สมเด็จพระ

บ.๒ พุทฺธสัมพันธุผู้ประเสริฐ ยังบริสัชจำพวกใดให้ประณามพระองค์ได้ ชื่อว่าพระองค์ปรากฏฐานซึ่งประโยชน์ ซึ่งความสุข ซึ่งวิสุทธิแห่งบริสัชจำพวกนั้น

บ.๓ พระองค์ให้กระทำประณามด้วยทรงพระมหากรุณา ว่าสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ จักพ้นจากชาติทุกข ชราทุกข พยาธิทุกข มรณาทุกข ด้วยกระทำประณามพระตถาคต

บ.๔ ดั่งนี้ ๔ สมเด็จพระเจ้ากรุงมิลินท ทรงฟังพระนาคเสนถวายวิสสขนา ดั่งนั้น ก็เข้าพระทัยหาความสงไสหมีได้ แล้วรับถ้อยคำวิสสขนาของ

บ.๕ พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเหมือนดั่งนั้น “จบภิกขุขุณามิตบัญญัติ” ภาณเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสน ผู้
 จำเริญ พระผู้เป็นเจ้าของถวายพระพอนแกโยมไว้ ว่าสมเด็จพะ

บ.๑ พุทธเจ้าเป็นพระสัพพัญญู สารพัดรู้สิ้นทุกประการ ก็นี้ และเจ้าข้าพระผู้เป็นเจ้าของ เจ้า ทำไมเล่าพระ
 ภิกขุสงฆสาวกทั้งหลายก็ดี ปริสัชทั้งหลายเหล่าวงษ์สาภยราชพระยาติน้อยใหญ่ทั้งปวงก็ดี
 ท้าวสห

บ.๒ ดิมหาพรหมก็ดี เมื่อกระทำประณามนัมสการ ขอขมาโทษพระองค์นั้น จึงต้องบอกกล่าว สมเด็จ
 พระพุทธเจ้า ว่าข้าพระบาทกระทำอย่างนี้ก็ดี หย่างนี้ประมาดพลาดพลั้งไปแล้ว

บ.๓ ขอขมาโทษพระองค์เสียเถิด ครั้นสำแดงโทษให้ พระองค์รู้แล้ว จึงกระทำประณามกราบไหว้
 ยังสมเด็จพะพุทธเจ้าให้ชื่นชมยินดี ให้อดโทษของตนเองกระทำโทษพาย

บ.๔ ในของตนให้ปรากฏด้วยถ้อยคำอย่างนั้น สมเด็จพะพุทธเจ้าบังเกิดความเลื่อมใส ระวังโทษ
 พายในอดโทษสัพพทั้งปวง ด้วยอุบายอุปมาอุปไมยอันใด

บ.๕ อันว่า อุปมาอุปไมยอันนั้น ไตชื่อว่า สมเด็จพะพุทธเจ้า หนีได้รู้ กรณีหรือหาไม่เล่า ผิแลพระ
 องค์ไม่รู้อุปมาอุปไมยในสัพพทั้งหลายแล้ว สมเด็จพะพุทธเจ้าก็หาเป็น

บ.๑ พระสัพพัญญูไม่ ผิแลพระองค์ ทรงพระสัพพัญญูรู้แจ้งอุปมาอุปไมยโทษพายในแห่งสัตว์ทั้งหลาย แล้ว
 พังเกิดความโกรธ ด้วยเลงแลดู ความผิดของสัตว์ทั้งหลายให้กระทำประณามดั่งนั้น สมเด็จพะ
 พุทธเจ้าก็

บ.๒ หากความกรุณาแก่สัตว์ทั้งหลายไม่ ยังมีความโกรธอยู่ จึงด้วยเล็งแลดูความผิดของสัตว์ทั้งปวง
 อันว่าปริศนา อุกาโตโกฏินันนี้ คัมภีรภาพยากที่จะรู้อย่าง

บ.๓ มาถึงพระผู้เป็นเจ้าของแล้ว จงโปรดช่วยชำระวิสขณาว่ากล่าวจัดแจ้งให้หายความสงสัย ๗
 มหาราช ดูกร ๗ สมเด็จพะพุทธเจ้า เป็นสัพพัญญูแท้แล้ว

บ.๔ อย่างพึงสงสัยพระไทยเลยะ หนึ่งเล่าบันดาโทษทั้งปวง พายในพระพรสันตารของพระองค์ก็ดี
 ในสันดานสัตว์ทั้งปวงก็ดี พระองค์กระทำระงับดับเสีย

บ.๕ ให้หาย ด้วยอุปมาอุปไมยสำแดงพระธัมมเทศนามีประกาศต่าง ๆ พระองค์เป็นเจ้าของพระสัทธัมมทั้ง
 ปวง เทวอามนุสส ทั้งหลายได้สดับฟังพระสัทธัมมเทศนาของพระองค์แล้ว ก็รู้จักโทษหนัก

บ.๑ โทษเบา รู้จักของผิดของชอบ รู้จักการบาปการบุญ คนกระทำความผิด ความถูก ประมาท
 อย่างไม่ ได้สดับฟังพระธัมมเทศนาของพระองค์แล้ว ก็พิจารณาเห็นอุปมาจึงกระทำชำระโทษของ
 คนเสีย ด้วยขอขมา

- บ.๒ กราบไหว้นมัสการกระทำสการบูชาด้วยดอกไม้ ทุบเทียนของหอมต่าง ๆ ครั้นขอขมาโทษพระองค์เสียด้วยอุบายอันตนรู้ตามที่ได้สดับฟังพระธัมมเทศนาตั้งนั้นแล้ว
- บ.๓ ก็ได้ชื่อว่ายังพระองค์ให้ชื่นชมยินดี ตนก็พ้นจากโทษ ด้วยสดับฟังพระธัมมเทศนาของพระองค์ มหาราช ดูกุร พระราชสมภาร ผู้ประเสริฐ อันว่าหญิงผู้เป็นภรรยา
- บ.๔ ยังสามีของตน ให้ชื่นชมยินดี ด้วย ทรัพย์อันเป็นของแห่งสามีเที่ยวแสวงหามาได้ ครั้นภริยากระทำตกแต่งสำหรับกับเข้าของกินให้บริโภคเป็นสุขสบายตั้งนั้นแล้ว
- บ.๕ สามีก็บังเกิดความชื่นชมยินดี ฉันทไฉนว่าสรรพสัตว์ทั้งปวงเมื่อได้สดับฟังพระสัทธัมมเทศนาของสมเด็จพระพุทธเจ้าแล้วก็ยังสมเด็จพระพุทธเจ้าให้ชื่นชมยินดี ด้วยอุบายกระทำประณาม
- บ.๑ นมัสการกราบไหว้มีประการต่าง ๆ พระองค์ก็ชื่นชมยินดี ชึ่งอุบายปัญญาอันกระทำประณามนมัสการพระองค์ ก็มีอุปประไมยเหมือนดังนั้น ๆ ยถา ปน มหาราช หนึ่งเล่าดูกร
- บ.๒ พระราชสมภารผู้ประเสริฐ ราชบุรุษทั้งหลาย ผู้พนักงาน พระภุสามาลาเครื่องต้น เรื่องทรงแห่งพระมหากษัตริย์ก็ดี แลนายช่างกัลลมก กระทำตกแต่งประดับประดา พระ
- บ.๓ มหากระสัตร ให้ทรงพระมงกุฎก็ดี ให้ทรงเครื่องอาภรณ์วิภูสิตสร้อยสังวาลต่าง ๆ ก็ดี แต่ล้วนเป็นของพระมหากษัตริย์สิ้นทั้งนั้น สมเด็จ
- บ.๔ บรมกระสัตร ทรงเครื่องประดับ อันราชบุรุษเจ้าพนักงานทั้งหลายกระทำตกแต่งเสร็จแล้ว ก็ทรงพระโสมนัสชื่นชมยินดี ยถา แลมี อุปมา ฉันทไฉน
- บ.๕ ดูกุร พระราชสมภารผู้ประเสริฐ อันว่าบริษัทยังหลาย ยังสมเด็จพระพุทธเจ้าให้ชื่นชมยินดี ด้วยพระพุทธานุภาพของพระองค์ ตรีสพระธัมมเทศนาไว้เสร็จทุกประการ เป็นอาทิ
- บ.๑ คือ พุทธคารวตา ธัมมคารวตา สขคารวตา ก็มีอุปประไมยเหมือนดังนั้น พระองค์ตรีสพระธัมมเทศนาสำแดงพระธัมมวินัยไตรปิฎกทั้งสาม แต่ล้วนเป็นของพระองค์สิ้นทั้งนั้น พระองค์
- บ.๒ สำแดงเพื่อบังสัตรทั้งหลายให้พ้นจากสรรพทุกข์อุปัทวันตรายทั้งปวงเป็นแท้ สททิวาโรโกอุปัชฌายสสุ ประการหนึ่งเล่าดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ สททิ
- บ.๓ วิหาริก ผู้ประกอบไปด้วยวัตรปฏิบัติ จัดแจงเป็นอันดี ครั้นอุปัชฌายมาแต่บิณฑบาตแล้ว ก็เข้ารับบาตของพระอุปัชฌายาประเคนโภชนาหารในบาตนั้น
- บ.๔ น้อมเข้าไปถวายพระอุปัชฌายา กระทำปฏิบัติยังพระอุปัชฌายาให้ชื่นชมยินดี พระอุปัชฌายา ก็ชื่นชมโสมนัสด้วยวัตรปฏิบัติ ดังนั้น ฉันทไฉนก็ดี อันว่าพวกพยายมหาสาภยราช
- บ.๕ พระบรมญาติวงศ์ทั้งหลาย แลท้าวสหบดีมหาพรหมก็ดี บังเกิดความชื่นชมยินดี ต่อองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้สดับฟังพระธัมมเทศนาพระองค์สำแดงประการใด ก็

- บ.๑ ยังพระองค์ให้ชื่นชมยินดีด้วยประการนั้น สมเด็จพระพุทธเจ้าก็ทรงพระโสมนัสชื่นชมยินดีในการกระทำปฏิบัติติดตามพระธัมมเทศนาของพระองค์ ก็มีอุปพระไมยเหมือนดั่งนั้น ฯ สมเด็จพระเจ้า
- บ.๒ กรุงมิลินท ทรงตั้งวิชนาพระนาคเสน ถวายพระบวร ก็เข้าพระไทยหายสงสัย รั้งถ้อยคำพระผู้เป็นเจ้าของเหมือนดั่งนั้น ฯ จบพุทธศัพท์พญายสยปณามปญฺโห ฯ
- บ.๓ ฯ ๔ ภาสิต ภควโต ภนเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสน ผู้จำเริญ สมเด็จพระพุทธเจ้า ตรัสพระธัมมเทศนาไว้ว่าภิกขเว ดูกร ฯ
- บ.๔ พระตถาคตกล่าวพรรณาสรรเสริญ ชึ่งสัมมาปฏิบัติแห่ง ករหฺรัฐ และสัมมาปฏิบัติแห่ง បររชិត อันว่าករหฺรัฐ แล បររชិតกระทำสัมมาปฏิบัติให้เสมอกัน
- บ.๕ ถ้าตั้งอยู่ในที่อธิภรณ์สมถะระงับกายระงับจิต จำเริญอยู่เป็นอันดี ในสิกขาสามะการแล้ว ก็ได้ชื่อว่ายังพระตถาคตให้ชื่นชมยินดี อันว่า ญะยฺยธมฺม ฯ
- บ.๑ ที่คณกระทำให้รู้แจ้งประจักษ์ ในสันดารของอาตมา แต่ล้วนเป็นธัมมอันหาโทษหมีได้ ฯ ยทิ ภนเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสน ผู้จำเริญ มิแล้วว่ ករหฺรัฐ หน่งชาวห่มขาว បរិភោ
- บ.๒ กามคุณอยู่ ยังอาไศยเยาเรื่องหลับนอน เบียดเสียดกับบุตร ภรรยา อาบน้ำชำระกายทาแป้ง แต่งตัว ทัดทรงดอกไม้ของหอมเครื่องลูบทา บักปิ่นแก้วมูย
- บ.๓ เกล้าประดับดอกไม้ กระทำสัมมาปฏิบัติได้ ยังกุศลธัมมทั้งปวงให้บังเกิดได้ เหมือนกันกับ បររชិត ก็จะไม่ประโยชน์ไยกับ បេត បររชិតเล่า ด้วยโกนเกล้า
- บ.๔ เข้าบวตหน่งห่มผ้ากาสาฬห พิศ ครอบบังสกุลจิวรเทียวสันโตฏฐอยู่เ็นป่า รักษาสมณธัมมบำเพ็ญ ติลกฺขนธ สมานิกฺขนธ ปญญุกฺขนธ
- บ.๕ ตั้งอยู่ในสิกขาบทสองร้อย ๒๗ ประกอบไปด้วยวัตรสมาธานชุดงค์สิบสาม เสพสัมมาปฏิบัติ ดั่งนั้น จนสิ้นเส็จทุกประการจึงยังกุศลธัมมทั้งปวงให้บังเกิดขึ้น สมเด็จพระพุทธ
- บ.๑ เจ้าจึงชื่นชมยินดี ករหฺรัฐ (จะเป็นคฤหัสถ์ หรือเปล้า) กับ បររชិត มีวิเลศกว่ากันอย่างไร จะ บังเกิดผลตปะเดช เป็นอย่างไรกัน โยมพิจารณาเห็นว่าบรรพชาเข้า หาประโยชน์นี้ได้พระองค์ บัญญัติสิกขาบท ยกชูขึ้นไว้
- บ.๒ ให้ประกอบไปด้วยโทษเสียเปล้า สมานานชุดงค์เสียเปล้าอันว่าบรรพชาแล้วก็คองทุกขเนื่อง ๑ อยู่เป็น ករหฺรัฐ กิณนอน ให้ได้ความสุขสบายไป
- บ.๓ หนี่ดีหรือ สัมมาปฏิบัติกระทำได้เหมือนกัน คือ บวต เข้าหาต้องการไม่เลย นี้แลเจ้าข้าพระ นาคเสน เหตุตั้งหรือ สมเด็จพระพุทธเจ้า จึงตรัสพระ

- บ.๔ ชัมมเทศนา สรรเสริญ สัมมาปฏิบัติ กรหัฐ และบรรพชิตด้วยประการดังนี้ ฯ ขอถวายพระ
บวร พระองค์ตรัสพระชัมมเทศนาสำแดง
- บ.๕ ชิ่งสัมมาปฏิบัติกรหัฐ แลสัมมาปฏิบัติบรรพชิตหย่างนี้ ด้วยสามาตถพระชัมมของ
พระองค์เป็นสาธาร ฌ ทัวกันทั้งสิ้น เทวดามนุสสพรหมประการใดก็ดี ถ้า
- บ.๑ กระทำปฏิบัติแล้วก็บันลุ่มมาภิโสหม มัคคญาณ ผลญาณบังเกิดได้เซยชมพระนิพพาน
แล้ว ก็ได้ชื่อว่าเสวยชิ่งความสุขจริงเหมือนกัน ขอถวายพระพรต่างกันแต่เพศ อันว่าเพศ
บรรพชิตเป็นอุดมเด็ด
- บ.๒ ประเล็ดนัก ถึง กรหัฐ เป็นสมเด็จพระบรมกษัตริย์ (กษัตริย์) แลเป็นเทวดามหาพรหมก็ดี ก็
ถ้วนกระทำนมัสสการบรรพชิตด้วยเหตุองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย
- บ.๓ ทุก ๆ พระองค์ ทรงพระมหาภิเนกขมระออกบวชกระทำความเพียรทุกกรรियाสำเร็จพระปร
มาภิเศกสัมโพธิญาณ พระองค์จะได้สำเร็จพระสัพพัญญู
- บ.๔ ภิกเสก ในเพศกรหัฐหาหมีได้ ชิ่งชื่อว่า สัมมาปฏิบัติเสมอกันนั้น คือกรหัฐปฏิบัติดีบัน
ลุ่ม ถึงมัคคผลบรรพชิตกระทำ ปฏิบัติดีดี ก็
- บ.๕ บันลุ่มถึงชัมมวิเสศเสมอกัน แต่เพศบรรพชาเป็นอิสสรธิบอดีอุดมบรมคุณเป็นอเนกอนัตตาที่
สุดหมีได้ หมีอาจจะประมาณชิ่งคุณบรรพชาว่ามากเท่านั้น อุป
- บ.๑ มาเหมือนแก้วมณีโชติ อันให้สำเร็จความปรารถนาทั้งปวงก็หมีอาจประมาณคุณแก้วมณีนั้นได้
ว่ามีมูลค่าประมาณเท่านั้น ๆ ฉั้นใดก็ดี อันว่าคุณบรรพชานี้ก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้น
- บ.๒ พระมหาสมุทหมากไปด้วยคลื่น หมีอาจประมาณ นับได้ว่าคลื่นใหญ่คลื่นประมาณเท่านั้น ๆ
ฉั้นใดก็ดี คุณบรรพชานี้ก็มีมากเหมือนดั่งนั้น ปพพชิต มหาราช ดูกร
- บ.๓ พระราชสมภาร ผู้ประเสริฐ ถ้าบรรพชิตจะกระทำกิจจการทั้งปวงสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันว่ากิจจการทั้ง
ปวงนั้นสำเร็จเป็นอันเร็วเหตุตั้งหรือจึงสำเร็จเป็นอันเร็ว เหตุบรรพ
- บ.๔ ชิต ตั้งอยู่ในที่มักน้อยสันโดษ ประกอบในกายวิเวก ออกจากหมู่จากคณะ ประกอบในจิต
วิเวก เว้นจากกามฉันทนินวรมิได้ ระคนปนไปใน วัตถุ
- บ.๕ กามกิเลสกาม หาคความยินดีอาไลยหมีได้ หากกำหนดที่อยู่หมีได้ ธรรมจตุปาริสุทธศีลบริบูรณ
ปรพริทติ เบบางด้วยเครื่องบริกขาร สมาทานตุดงค์ทรงบังสุกุลจิวร

- บ.๑ เหตุกระทำให้ปฏิบัติเช่นนี้ หย่างนี้แล้ว ก็ตรัสรู้สมาธิสปราย มีคผลบังเกิดเป็นเร็วด้วยป
 ราชสจากการเส้าหมอง หมิได้เกี้ยวคองอยู่ในทูลี คือ ราช โทส โมห กระทำชำระสันดาน สะอาดป
 ราชสจาก
- บ.๒ โทษ ประดุจจตั้งน้ำใสหามนทินหมิได้ ดักบาเทรด ลงในสรีรกายก็สะอาดอาบสรงเป็นสุขสำ
 ราน มีคคุณาณผละญาณจึงบังเกิดเร็ว ด้วยสัมมาประ
- บ.๓ ฎิบัติดีอันบริสุทฐตงั้น อันเป็นกรหฐุกระทำสัมมาประฎิบัติดีก็ได้อยู่ แดทูล กระทำได้แต่ที่
 ควรรกระทำ เหมือนทุดงค์ ๑๓ นั้น กรหฐุหาประฎิบัติได้ทั้งสิบสามไม่
- บ.๔ ประฎิบัติดีได้แต่เอกาสันนิกรุดงค์สิ่งเดียว ทุดงค์ ๑๒ นั้น หาประฎิบัติดีได้ไม่ เหตุตงั้นจึงว่า
 เพศบรรพชิตประเสริฐ สมเด็จพระเจ้ากรุงมิลินท
- บ.๕ ฐรงฟังตงั้น แจ้งด้วยพระปัญญาว่าบรรพชาคคุณเป็นอันมากหายความสงไสพระไทย ก็รับ
 ถ้อยคำพระนาคเสนสาธุการเหมือนตงั้น ๐ จบคิหิบบพิชิตปฏิบั่นวันณนาปัญหา
- บ.๑ ๐ สำแดงมาด้วยพรรณาสรรเสริญ ฐรงสัมมาประฎิบัติดีกรหฐุ แลบรรพชิต ก็ยุดิแต่เท่านี้ ๐
 ฆนเต นาคเสน ภาสิต เจต ภาควโต อนิเกต อนาลย
- บ.๒ เอต เวมนิทสน ๙ ฆนเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสน ผู้จำเรียว พระพุทฐฎิกาทรัสไว้ ว่าประฎิ
 บัติดีแต่ผู้เดียวเทียวสันโดฐุหาที่อยู่หมิได้ ไม่อาไลย
- บ.๓ แก่เสนาศนที่อยู่ เป็นสุขสบายที่ไหนก็ไปอยู่ที่นั้น นักปราชสสรเสริญ ว่าบุทคคผู้้นั้นเป็นสุขหา
 ฐุรก้งวนหมิได้ หนึ่งเล่าพระองค์มีพระ
- บ.๔ พุทฐฎิกาทรัสว่าให้บุทคคกระทำวิหารเป็นที่อยู่ที่อาไศยแก่ภิกขุสังฆให้เป็นสุขสบาย ให้เป็นที่
 ฐั้นชมยินดี โยมพิจารณาพระพุทฐ
- บ.๕ ฎิกาสองหย่างหาเข้ากันไม่ จะว่าพระพุทฐฎิกาช้งไหนผิดช้งไหนชอบ ก็ย้งสงไสอยู่หาเห็น
 อธิบาย สมเด็จพระพุทฐเจ้าไม่อาราธนาพระคณเจ้าจงช่วยชำระว่ากล่าววิสขนาปริศนา
- บ.๑ อุทโต โภฎิอันนี้ ให้หายความสงไส ๙ พระนาคเสน จึงถววยพระพอรว่ามหาราช ดูกร พระราช
 สมภารผู้ประเสฐ พระพุทฐฎิกาทรัสว่าอยู่แต่ผู้เดียว เทียวสันโดฐุ หาความอาไลยในที่อยู่หมิได้
- บ.๒ ไปอาไศยรูกขมูลแลอรัญญประเทศ กอป่าอย่างนั้น เป็นที่สรเสริญนักปราชททั้งหลายคว
 ร์กระทำประฎิบัติ จะผิดหาหมิได้หนึ่งเล่า
- บ.๓ พระพุทฐฎิกาทรัสสรเสฐวิหารทาน ให้บุทคคกระทำวิหารอันเป็นที่สนุกสบายย้งพระภิกข
 สังฆทั้งหลายให้สโมสรประชุมอยู่เป็นสุข ก็ควรจะ
- บ.๔ ฟิงกระทำหาผิดไม่ ๙ พระพุทฐฎิกาทรัสว่าหาที่อยู่หมิได้ หาความอาไลยหมิได้ เทียวสันโดฐ
 ไปผู้เดียวนั้นเป็นถ้อยคำควรบริยาย ควรสำแดงโดยวิเลศ
- บ.๕ ควรรกล่าวสรเสฐสมควรแก่สมณสารูป ควรสมณฟังปราชนาชอบด้วยพระโยคาวจรกุลบุตร ผู้

บ.๑ มีความเพียรกระทำปฏิบัติ เป็นอันดีอันงาม แล้วก็เที่ยวอยู่ป่าเสพรุกขมूल เสพอรัญญาควหาอาไลยแก่ที่อยู่หามีได้ไปตามความปรารถนา

บ.๒ (ก็มิอุปมานุประไมย เหมือนพระโยคาวจรภิกขุ อันหาที่อยู่หามีได้ หากความอาไลยหามีได้)^๒ เป็นที่นักรบราชทั้งหลายกล่าวสรรเสริญ พระอริยเจ้าทั้งหลาย

บ.๓ อาไศยรุกขมूल เสนาสน สมควรด้วยสมณอันประเสริฐ ชึ่งพระพุทธรูฏีกาตรัสให้กระทำกุฎีวิหาร อารามถวายพระภิกขุ

บ.๔ สังฆให้อาไลยอยู่นั้น พระองค์พิจารณาเห็นประโยชน์สองประการ จึงมีพระพุทธรูฏีกาตรัสให้กระทำวิหารทานอันว่าวิหารทานนั้น สมเด็จพระ

บ.๕ พระสัมพันธัญญ์สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ตรัสพรรณาสรรเสริญอานิสงส์มากนัก ว่าบุคคลทั้งหลายได้กระทำวิหารทานถวายพระภิกขุสังฆ บุคคลผู้นั้นจักพ้นจากสงสารทุกข์

บ.๑ จักพ้นจากชาติชราพยาธิมรณ อันว่าอานิสงส์วิหารทานตั้งนั้นเป็นปถม ประการหนึ่งเล่า ในเมื่อวิหารเสนาสนบังเกิดมีขึ้นแล้ว ภิกขุสังฆทั้งหลายที่เป็นปราชฉลาดในอรรถัมมทรงพระปฏิภาณ

บ.๒ เป็นพหูสูต ? จะบังเกิดมีในวิหาร เมื่อบุคคลทั้งหลายปรารถนา จะใคร่พบเห็น กระทำคำร่ำพลัการบูชาพระภิกขุสังฆทั้งหลายนั้นก็ให้เห็นง่าย ๆ ได้กระทำบุญ

บ.๓ ซาไหว้กราบเป็นบุญกุญริยวัตถุ มีประการต่าง ๆ ได้สดับฟังพระธัมมเทศนาได้ถวายทานง่าย ๆ เหตุพระภิกขุสังฆทั้งหลายประชุมกันอยู่ในวิหาร อันว่า อานิ

บ.๔ สงส์วิหารทานนี้ เป็นเคารพาสอง สมเด็จพระพุทธรูฏีกาตรัสพรรณาสรรเสริญพิจารณา เห็นประโยชน์สองประการอย่างนี้จึงมีพระพุทธรูฏีกาตรัสให้กระทำ

บ.๕ วิหารถวายพระภิกขุสังฆ จะได้เป็นที่ประชุมพระภิกขุสังฆทั้งปวง พระภิกขุสังฆทั้งหลายที่เป็นพระโยคาวจร เทียวสันโดฐ์ไปในอรัญญประเทศ ราวป่า รุกขมूल ตามความสบายแล้ว

บ.๑ จะกลับมาสนับนิตกันภายในวิหาร ทายกทั้งหลายก็ได้ถวายเป็นการบูชา สดับฟังธัมมเทศนาง่าย ๆ เหตุตั้งนั้นพระพุทธรูฏีกาจึงตรัสพรรณาสรรเสริญวิหารทาน จึงตรัสพรรณาสรรเสริญ

บ.๒ สรรเสริญพระโยคาวจร มีอธิบายเป็นสองอย่างดังนี้ พระราชสมภารจงแจ้งเกิด ฯ สมเด็จพระเจ้ากรุงมลิเนทได้สดับฟังก็หายความสงสัย

บ.๓ รับถ้อยคำวิสัสนาของพระนาคเสนว่าสารุเป็นอันดี เหมือนตั้งนั้น ๐ จบนิเกตานาลยบัญญัติ ๐ กนเต นาคเสนภาสิตปิ เจต ภควโต ฯ ขำ

บ.๔ แต่พระนาคเสนผู้จำเริญ พระพุทธรูฏีกาตรัสพรรณาสรรเสริญไว้อย่างฟังให้บุคคลประจาทในก่อนเข้า อันพระโยคาวจรภิกขุเทียวภิกขาจารโดยลำดับพระ

- บ.๕ ดูเรือนแล้วได้ คือ อย่าให้ประมาทหมิ่นบิณฑิปาตทาน อันว่าเที่ยวโคจรบิณฑิปาตด้วยกำลัง
แรงของอาตมานั้น ได้ชื่อว่ากระทำสำรวมปองเป็นอันดีรักษาปองเป็นอันดี ได้
- บ.๑ ความสุขสบายเป็นอันมาก ได้อาหารแต่กอยาปน มัคเปานั้น แล้ว ก็เป็นสุขสบาย หาทุรกังวน
ปมิได้ พระพุทธฎีกาตรัสสรรเสริญบิณฑิปาตทาน ดังนี้ แล้วพระ
- บ.๒ องค์มีพระพุทธฎีกา ตรัสแก่พระอุทายีเถรวา ดูกรสำแดงอุทายีพระตถาคตบริโภคิมเป็นอันดี
อุดมบรมลาภใหญ่บังเกิดด้วยบาตไปหนึ่งเท่านั้น พระตถา
- บ.๓ ตตบริโภคหนึ่งโดยหญิง เป็นสุดบริโภคอยู่แล้ว พระพุทธฎีกาตรัสแก่พระอุทายีดังนี้ โยม
พิจารณาดูพระพุทธฎีกาสองอย่างหาต้องกันไม่
- บ.๔ ก็ให้เกิดความสงสัย จะว่าข้างไหนผิด ข้างไหนชอบ ก็ยังหาแนไม่ พระคุณเจ้าจงวิสขณา
สำแดง ปริศนาอุกโตโกฏีอันนี้ให้สว่าง จะอธิบายให้
- บ.๕ หายความสงสัยของโยมเถิด ๕ ยี่ มหาราช ภควตา ภณิตพระนาคเสนถวายพระพอรว่า ดูกร
มหาราชสมภารผู้ประเสริฐซึ่งพระพุทธฎีกาตรัสสรรเสริญ บิณฑิปาตนั้น ได้
- บ.๑ ชื่อว่ากระทำสำรวมต้องเป็นอันดี รักษาต้องเป็นอันดี พระพุทธฎีกาตรัสอย่างนี้ เป็นพระพุทธ
ฎีกาอันจริงประเสริฐแท้ สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุก ๆ พระองค์สรรเสริญ ชึ่งบิณฑิ
- บ.๒ บาตว่าอาหารบิณฑิปาตนั้นเป็นยอดอาหาร อยู่แล้วหาโทษหมิได้บริสุทษนัถ สมควรพระพุทธ
เจ้าพระปัจเจกโพธิเจ้าพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย ผู้เป็นองค์
- บ.๓ นักปราช จะกล่าวสรรเสริญว่าประเสริฐ ได้ชื่อว่ารักษาต้องสำรวมต้องเป็นอันดี อันงามหาโทษห
มิได้ ๕ อุทเร มหาราช ๕ ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ
- บ.๔ ถ้าแลหมิได้สำรวมต้องรักษาต้อง ด้วยเที่ยวบิณฑิปาตดั่งนั้น จะไปเที่ยวแสวงหาอาหารอย่าง
อื่น _ เห็นแต่
- บ.๕ ท้องของอาตมา จึงกระทำปาณาติบาต ฆ่าสัตว์เลี้ยงชีวิตรบ้างลักขรัพยข์ของผู้อื่นเลี้ยงชีวิต
บ้าง กระทำปรทารกัมมกล่าวมุสาวาท เสพสุรายาเมา ฆ่ามอดา
- บ.๑ บิดดาเสีย ฆ่าพระอรหันตเสีย กระทำกัมมเป็นมหันตโทษถึงโลหิตูปปาตถึงสมภท ด้วย
จิตปรทุสสรร้ายแก่สมเด็จพระพุทธเจ้าเหมือนดั่งพระเทวทัตตร ฉะนั้น เพราะเหตุหมิได้สำรวมต้อง
- บ.๒ เป็นอันดี บังเกิดโลภมาก จึงกระทำกัมมเป็นโทษใหญ่ ได้ไปเสวยวทุกขเวทนาอยู่ กัปปหนึ่ง
ในอวิจิมหานรก พระราชสมภารก็รู้แจ้งแล้วเป็นไรแล้ว พระเทว
- บ.๓ ทัตตรไม่สำรวมต้องหรือหมิไซ่ จึงกระทำกัมมเป็นมหันตโทษดั่งนั้น อันว่าเที่ยวแสวงหาเลี้ยง
ชีวิตนั้น

บ.๔ ครั้นว่ามี โลกมากแล้วก็ กระทำกัมมมีประการต่าง ๆ เห็นแต่จะได้กิน หาเกรงกลัวบาปใน
อบายภูม

ไม่

บ.๕ จึงกระทำอกุศลเป็นอาทิ คือ ปาณาติปาต สมเด็จพระพุทธเจ้าพิจารณาเห็นชรั้งกิจจตุระใน
การแสวงหาอาหารเลี้ยงชีวิตอย่างอื่น ๆ อันประกอบไปด้วยโทษเป็นอเนก

บ.๑ ประการดังนี้ จึงมีพระพุทธปฏิภาตรัสสรรเสริญ หาโทษหมีได้ ได้ชื่อว่ารักษาท้องสำรวมท้องเป็น
อันดี ตามเขียงอย่างประเพณีพระอริยเจ้าทั้งหลายแต่ก่อน มหาราช ดูกร

บ.๒ พระราชสมภารผู้ประเสริฐ เมื่อพระโยคาวจร ผู้วิเศษเห็นปานดังองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อพระ
องค์ยังหมีได้สำเร็จพระปรมาภิเศกสัมโพธิญาณ กระทำ

บ.๓ ความเพียร เป็นทุกกรกริยารักษาท้องพระองค์เป็นอันดีด้วยเทียวโคจรบิณฑบาต จนได้ตรัสรู้
พระจตุราริยสังขได้สำเร็จสามัญผล ทรงพระ

บ.๔ ทศพลฐาณ จตุเวสารัชฌาณ อนาวรณญาณ บันลู่ถึงพระสัพพัญญูภิเศก ชำนาญในพระ
ปฏิสัมภิทาญาณ นवानุบุพพิหารสมาบัติ อ -

บ.๕ ภิญญา ๖ ประการ เป็นองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ก้องพระเกียรติคุณ กัมปนาต หวาดไหว้ทั้ง
หมื่นโลกชาตุดินทั้งเทวดาแลมนุสส หมีใช้พระองค์สำเร็จ

บ.๑ ชรั้งพุทธสมบัติทั้งปวง ด้วยโคจรบิณฑบาต ดอกหรือก็สำเร็จด้วยเทียวโคจรบิณฑบาต เลี้ยง
ชีวิตรสเดียวเท่านั้น พระองค์จะได้เทียวแสวงหาอาหารเลี้ยงชีวิต ด้วยกิจจกานอื่น ๆ

บ.๒ หาหมีได้ พระองค์ก็สำเร็จเป็นพระสีสรร เพชพุทธเจ้าอันประเสริฐได้พระนาม ชื่อพระพุทธคุณ
ว่า อธิปิโส ภควา อรหิ สมมาสมพุทโธ เป็นอาทิ ดังนี้

บ.๓ หาได้ด้วยเทียวแสวงหาอาหารเลี้ยงชีวิต ด้วยสิ่งอื่นไม่พระองค์พิจารณาเห็นอนาณิสสังบิณฑ
บาตอย่างนี้ จึงตรัสสรรเสริญว่าเทียวบิณฑบาตเลี้ยง

บ.๔ ชีวิตนั้น ได้ชื่อว่ารักษาท้องสำรวมท้องอย่างยิ่งเป็นอุดมลาภประเสริฐนัก ได้อาหารบริโภค
ปราศจากโทษดังที่พสุทโชน บัง

บ.๕ เกิดเป็นยาบหมักรยังชีวิตให้ประพริท เป็นไปบริสุทธิเลิดแล้ว อันว่าเทียวโคจรบิณฑบาต
เลี้ยงชีวิต ประกอบไปด้วยอนาณิสสังขยังสมณธัมมทั้งปวงให้บังเกิดปริ -

- บ.๑ บุระณ จนถึงพระสัพพัญญูภิเศก เป็นยอดสมบัติทั้งปวง ประการหนึ่งเล่า พยานกแขกเต้า
 ส้ารวมทอ้งเป็นอันดี ด้วยสันโดฐในอาหาร จนร้อนขึ้นไปถึงพิภพท้าวสหัสส
- บ.๒ เนตร ลงมากระทำอุปฐากประภีบัติพิยานกแขกเต้า เรื่องราวอันนี้พระราชสมภารก็แจ้งแล้ว
 จงเข้าพระไทยเถิดว่าเที่ยวโคจรบิณฑบาตเลี้ยงชีวิต
- บ.๓ นั้นได้ชื่อว่า รักษาทอ้งส้ารวมทอ้งเป็นอันดี สมเด็จพระจอมโมลี ทรงพิจารณาเห็นแจ้งว่า
 อาหารอื่น ๆ หาประเสฐเสมอเหมือนบิณฑบาตไม่
- บ.๔ จึงมีพุทธฎีกาตรัสห้ามอย่าฟังให้บุทคล ประมาทหมิ่นบิณฑบาตทาน ถ้าภิกษุสมโคจรบิณฑ
 บาต มาแล้วจงรู้แจ้งเถิดว่าท่านส้ารวมทอ้ง
- บ.๕ รักษาทอ้งอย่างยิง กระทำการหย่างอื่นเลี้ยงชีวิตร้นนั้นหาประเสฐไม่ ทเว้นไว้แต่สำแดงข้ม
 เทศนาทายกทั้งหลายกระทำสการบูชาด้วยอามิสทานอย่งนั้น ภิกษุ

- บ.๑ บริโภคก็บริสุทฐ ได้ชื่อว่าข้มสัทธาได้โดยเชยข้มมหาโทษหมได้ ฯ ซึ่งพระพุทฐฎีกาตรัสแก่
 พระอุทายีเถรว่าพระตถาคตบริโภคอิมเป็นอันดี บริโภคด้วยบาตใบหนึ่งเท่านี้
- บ.๒ ได้บริโภคมากโดยยิงคือ พระองค์ตรัสเป็นอถถคัมภีรภาพลิกอยู่ มีนยอชบายว่าพระองค์สำเร็จ
 กิจจเกิดมคคผลข้มมิเวศเสวยพระบวรวิมุตติ
- บ.๓ เสวตรฉัตร์ บันลู่ถึงพระสัพพัญญุตญาณ พร้อมด้วยพระพุทฐสิริสมบัติบริบูรณเต็มทุก
 ประการ จะได้บกร่องอยู่ด้วยพระพุทฐประเพณีสิ่งหนึ่งสิ่งใดหา
- บ.๔ หมิได้ พระองค์สำเร็จ โสทปคกิจ กระทำนิพพานแจ้งประจกแล้ว พระองค์ทรงพระอนาว
 ญาณ สมังคจกขุญาณรุกโหลคไปในญยข้ม
- บ.๕ ทั้งปวง หาสิ่งกิดกันหมิได้ พระองค์เป็นสยัมภุพุทฐเจ้าอันประเสฐ ตรัสรู้พระอริยสัจจแจ้งด้วย
 พระองค์ด้วยพระองค์ หมิได้ผิดพระองค์อไศย ซึ่งพระพุทฐคุณทั้งปวงเต็ม

- บ.๑ บุระณพร้อม ในพระบวรสันดาน ด้วยบาตใบหนึ่ง จึงตรัสแก่พระอุทายีเถรเหมือนดั่งนั้น ๆ
 ยถา มหาราช ดูกรพระราชสมภาร ผู้ประเสฐ ข้มดาบบุทคลทั้งหลาย อาบน้ำชำระ
- บ.๒ ะสิริระกาย ทาแป้งตกแต่งตัวด้วยเครื่องหอม เครื่องอบอันวิเสศสุคันชชาติอันหอมกลิ่นฟุ้ง
 ขจรมีประการต่าง ๆ ก็ ปราฐนาจะให้สิริกายสบายเป็น
- บ.๓ สุขส้าราน จึงกระทำตกแต่งตัวดั่งนั้น ฉนใดก็ดิอันว่าบุทคลทั้งหลายยังเป็นปุถุชน ตั้งอยู่ในภุม
 โลภีย ประกอบไปด้วยกิเลศ ข้มทั้งปวง ยังหมิได้
- บ.๔ ตรัสรู้พระอริยสัจจแล้ว ก็ฟังให้ส้ารวมทอ้งรักษาทอ้งให้เป็นสุขสบายเหมือนดั่งนั้นอย่าให้บาป
 บังเกิดแก่ตนได้ จึงจะเป็นสุขสบาย

บ.๕ อันว่าแก้วมณีโชติ อันมีรัศมีสว่างรุ่งเรืองเป็นอันงามบริสุทธิ์สะอาดปราศจากมนทินโทษทุลี ผงหามีได้ แผลวพานระกาย สดใสสว่างงามดีอยู่แล้ว ก็หมีได้กระทำชำระขัดสี

บ.๑ ฉันทิดก็ดี สมเด็จพระมหากรุณาธิคุณเจ้า ผู้ประเสริฐสำเร็จ สัพพัญญูภิเศก เสวยพระสิริพุทธ สัมปัตติบริบูรณ์พร้อมทุกประการเต็มกองพระบารมีสี่อสังขยแสนมหากัปแล้ว พระ

บ.๒ องค์ทรงพิจารณาสอดส่องพระสัพพัญญุตญาณ เลงแลไปในเฉยยขั้มมทั้งปวง จะได้มีที่กีด กั้นอยู่ในกิจจญาณของพระองค์หามีได้ ก็แลเห็นสว่าง

บ.๓ รุ่งเรืองตลอดไปทั่วอันนตจักรวาล ก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้นพระองค์สมภาพจงแจ้งเกิด สมเด็จพระเจ้ากรุงมลิเนทธรงพึงพระนาคเสนถวาย

บ.๔ วิสขณา เข้าพระไทยในข้อปริศนาหาความสงสัยหมีได้แล้วรับถ้อยคำพระนาคเสนว่า สาธุ กระทำนัมสการเป็นอันดีเหมือนดั่งนั้น ◉ จบ อุตฺฐ อฺทฺรปฺญฺโห ◉

บ.๕ ภาเนต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเรียมถ้อยคำอันหนึ่ง สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลายอันว่า พระสุตตาทิธัมมวินัยของพระตถาคตตรัส พระ

บ.๑ ขั้มเทศนาสำแดงไว้ดั่งนั้น จำเรียมรุ่งเรืองงามเป็นอันดีสว่างอยู่เป็นนิจจ หาปกปิดกำบังไม่ ปุณจ ประการหนึ่งพระพุทธปฏิภาตตรัสว่า จะสอดสำแดงพระปาติโมกขแล้วก็พึงปิดปกไว้อย่าให้ สำแดง

บ.๒ ให้แจ้ง พระวินัยปิฎกทั้งปวงนี้ เป็นอันปิดปกสิ้นทั้งนั้นจึงจะสมควร พระพุทธปฏิภาตตรัสว่าอย่า เปิดเผยพระวินัยออกเสียให้สว่างนั้น หาถูกต้องกันกับพระพุทธปฏิภาตตรัสก่อนไม่

บ.๓ ผิแลพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระพุทธเจ้า ว่า พระวินัยบัญญัติเปิดเผยสว่างแจ้งอยู่แล้ว ปาสสนาอัน งามรุ่งเรือง ด้วยพระภิกษุทั้งหลาย จะได้รู้ซึ้ง อธิบายเข้าใจ ประวัติดิ

บ.๔ จะรักษาสิกขาบทบัญญัติเป็นอันดีอันงาม ประกอบไปด้วย ศิลคุณ อาจารย์คุณ (ได้ซึ้งอรรถ ารศ ขั้มมรศ วิมุตติรศ) ด้วยสมเด็จพระ

บ.๕ พระพุทธเจ้าเปิดเผยอธิบายขยายข้อพระวินัยออกให้สว่างกระจ่างแจ้ง ก็หาความสงสัยหมีได้ พระพุทธศาสนาเห็นจะงามรุ่งเรืองด้วยเหตุประการนี้ ก็นี้เจ้าข้า พระนาคเสน

บ.๑ ผู้จำเรียม ผิแลว่าสมเด็จพระพุทธเจ้า ตรัสพระขั้มมศาสนา ว่าพระสุตตาทิธัมมวินัยของพระองค์ เปิดสว่างรุ่งเรืองอยู่จริงหาปิดมิดมืดอยู่ไม่ พระพุทธปฏิภาตตรัสว่า สวดสำแดงพระปาฏิโมกข

บ.๒ แล้วพึงให้ปิดเสีย พระวินัยทั้งปวงปิดไว้จึงสมควรพระพุทธปฏิภาตอันนี้หาจริงไม่เป็นถ้อยคำผิด ผิแลพระพุทธปฏิภาตอันนี้จริงถูกต้องอยู่ หาผิดไม่ อันว่าพระ

บ.๓ พุทธฎีกาที่ตรัสว่า พระสุตตาทิธัมมวินยเปิดสว่างรุ่งเรืองหาปิดกำบังไม่ ก็เป็นคำผิด หากจริงไม่
อันว่าปริศนาอันนี้มีนามชื่อว่า อุกโต โภฏี พระคุณเจ้า

บ.๔ จงช่วยชำระเสียให้หายความสงสัย มีนัยอธิบายอย่างไรอยู่พระผู้เป็นเจ้าของวิสัยชญา ฯ ภาสิต
เจตติ มหาราช ภควตา ฯ ขอถวายพระพร ดุกร

บ.๕ พระราชสมภารผู้ประเลื้อย สมเด็จพระพุทธเจ้า มีพระพุทธฎีกาตรัสแก่พระภิกษุสังฆ ว่า พระ
สูตรพระวินย พระอภิธรรมของพระองค์ทรงพระมหากรุณาตรัสพระธรรมเทศนาไว้ ว่า

บ.๑ เปิดสว่างรุ่งเรืองอยู่ หมิได้ปิดกำบังนั้นก็จริงหาผิดไม่หนึ่งเล่าพระพุทธฎีกาที่พระองค์ตรัสว่า
จะสวดสำแดงพระปาฏิโมกข์ก็ดี พระวินยปิฎกทั้งปวงก็ดี สมควรจะปกปิดกำบังไว้ ก็หาผิดไม่

บ.๒ พระพุทธฎีกา ตรัสทั้งสองชอบด้วยกัน พระราชสมภารยังไม่เข้าพระไทยในพุทธาธิบายของ
พระพุทธองค์ไม่หรือจึงสงสัยได้ถามเป็นปริศนาอุกโกฏี พระองค์

บ.๓ จงตั้งโสตประสาท จงรองรับเอารสพระธรรมเถิด พระพุทธาธิบายว่าสำแดง พระปาฏิโมกข์
ดี พระวินยปิฎกทั้งปวงก็ดี ควรปกปิดกำบังเสียให้สิ้นด้วยกัน กระทำชอบ

บ.๔ กระทำแดนลงไว้ อย่าให้พวกคนพวกล้างรู้ลวงเห็นจะดีเตียรพระพุทธศาสนา จะสำแดง
พระปาฏิโมกข์ ก็ให้กระทำเขตกระทำแดน ปก

บ.๕ ปิดกำบังไว้ด้วยเหตุสามประการ คือจะได้เป็นที่ดำรงภพประเพณีเยี่ยงหย่างแห่งสมเด็จพระ
พุทธเจ้าทั้งหลายแต่ก่อนนั้นประการหนึ่ง ธรรมคุณุการีย์ คือปกปิดไว้

บ.๑ เหตุจะได้กระทำดำรงภพยิ่งนัก ในพระธรรมอันควรดำรงภพนั้นประการหนึ่ง ปกปิดไว้เหตุจะได้
กระทำดำรงภพในภุมภิกขุสมทั้งหลายนั้นประการหนึ่ง จะสวดสำแดงพระปาฏิโมกข์ให้กระทำเขต
แดนดำรงภพสามประการดังนี้

บ.๒ 1 กถั ปุพฺพกานัน ชินานัน วสุเสณปิหิตโต ถามว่าจะสวดพระปาฏิโมกข์ปิดกำบังไว้ ด้วยสา
มาตถประเพณีวังสัจจ สัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ก่อน

บ.๓ เป็นอย่างไร มหาราช ดุกร พระราชสมภารผู้ประเลื้อยสมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ปางก่อน
จะสวดสำแดงพระปาฏิโมกข์นั้น พระองค์สำแดงในท่ามกลาง

บ.๔ พระภิกษุสังฆทั้งหลายจำพวกเดียว บุคคลทั้งหลายอื่น ๆ นอกจากพระภิกษุสังฆแล้ว พระองค์
ปิดกำบังเสีย หาได้สำแดงให้รู้เห็นไม่ เยี่ยง

บ.๕ อย่างสมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ก่อนกระทำสืบ ๆ กันมาอย่างนี้ เป็นประเพณีวังสองคัม
มาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ทุก ๆ พระองค์ อุปมาเหมือนดังมายากระสัตร บรมกระสัตรทั้งหลาย

- บ.๑ สำแดงแต่ในพวกกระสัตรเสมอกัน หาสำแดงมายากระสัตรแก่บุทคลทั้งหลายอื่นไม่ ปิดปกกำลังเสียหาให้ผู้อื่นล่วงรู้ไม่ เอียงหย่างประเพณีกระสัตรทั้งหลาย กระทำสืบ ๆ มา
- บ.๒ ในโลกนี้ ฉันท สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งปวง ทุกๆ พระองค์แต่ก่อน ก็สำแดงพระปาฏิโมกขในท่ามกลาง พระภิกษุสมจำพวกเดียวปิดปกกำบังผู้อื่นเสีย
- บ.๓ หาสำแดงให้รู้เห็นไม่ ก็มีอุปะไมยเหมือนดั่งนั้น ยถาวาปน ประการหนึ่งเล่า ชัมมคาวิชากการ สิลปสาทสำหรับตัวของบุทคลจำพวกใดจะ
- บ.๔ สึกสาเรียนรู้แล้ว ก็ซ่อน กำบังผู้อื่นเสียหาให้รู้ไม่ วิชามวยกิติ วิชากะปี้กระบองโลเชนธนูหน้าไม้ ปีนยาว กิติ บันดาวิชาสำหรับบุทคลการต่าง ๆ
- บ.๕ จะหัดพ้อนรำ สวดร้องกิติ แลมีสิ่งของวิเสศ แก้วมณี แก้ววิเชียรกิติ ควรจะซ่อนกำบังไว้ในที่ลับ ก็ปิดปกกำบังเสีย สำแดงแต่พวกกันแต่คณะกัน

- บ.๑ เดียวกันหาให้คนทั้งหลายเสศรู้เห็นไม่ ยถาแลมีอุปมาฉันท สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะ สำแดงพระปาฏิโมกขก็สำแดงแต่พวกพระภิกษุสม พระองค์สำแดงในท่ามกลางพระ
- บ.๒ ภิกษุสมหาให้ผู้อื่นรู้เห็นไม่ปิดปกกำบัง ผู้อื่นเสียก็มีอุปเหมือนดั่งนั้น กระทำเขตกระทำแดน ปิดปก อย่างนี้ แล้วสำแดงพระปาฏิโมกข ได้
- บ.๓ ชื่อว่ากระทำคำรพภระเพณี วงสองคสมมาสมพุทธเจ้า ทั้งหลายแต่ก่อน ๆ ปิดปกกำบังไว้ เหตุจะกระทำคำรพภระธัมมนี้ได้อย่างไรเล่าเหตุเมื่อจะสำแดง
- บ.๔ พระปาฏิโมกขนั้น ปกปิดกำบังไว้ ด้วยจะกระทำคำรพภระธัมมว่า พระธัมมเจ้านี้สมควรจะกระทำคำรพเป็นแท้ พระธัมมเจ้านี้ จะยังบุทคลอันกระทำสมัคคีสมัคคา พร้อม
- บ.๕ เปรียงกันนั้น ให้ได้ความสุขสบายบังเกิด ตปะเดชะ เมื่อบังเกิด สมัคคีสมัคคาพร้อมกันอยู่แล้ว ภิกษุสมทั้งหลายนั้น จะบันลือถึงซึ่งพระนิพพานเป็นที่สุดทุกข ด้วย

- บ.๑ กระทำสมัคคีสมัคคาสืบ ๆ ไปว่าพระธัมมอันเป็นแก่นสารนี้หาตั้งอยู่ในหลักแห่งคนพาลทั้งหลายไม่ คนพาลทั้งหลายที่หมีได้บังเกิดสมัคคีสมัคคาถึงฟังธัมมก็หากระทำคำรพไม่ ก็เราทั้ง
- บ.๒ หลายอย่าให้คนทั้งหลายล่วงว่ากล่าวติเตียรพระธัมมเจ้าอย่าให้พวกกระหัฐชัวทามรู้เห็น จะล่วงว่ากล่าวติเตียรอย่าให้หมู่ชนทั้งหลายอันหาปัญญา
- บ.๓ หมีได้ กล่าวนิทหาว่าร้ายแก่กระภิกษุสมอันธรรงธัมมเป็นแก่นสารอันประเลฐ พระธัมมเจ้านี้สมควร แก่พระภิกษุสมจะรักษาสะหนอมไว้ ผู้
- บ.๔ อื่นหมื่อจะรักษาสะหนอมพระธัมมเหมือนพระภิกษุอุปมาเหมือนแก่นจันทแดง เป็นของวิเสศประเลฐ สมควนแก่ ราชกรัญญานางกระสัตรทั้งหลาย

บ.๕ จะรักใคร่เป็นที่ขบใจ ว่าของวิเศษเป็นแก่นสารหาค่ามิได้ คนทั้งหลายอื่นหารักใคร่ไม่ ก็กล่าวติเตียรค่ามิได้ คนทั้งหลายอื่นหารักใคร่ไม่ ก็กล่าวติเตียรแก่จันทแดงจันใดก็ดี อันว่าพระธัมมเจ้า เป็นแก่นสาร

บ.๑ อันประเสริฐนี้ ตั้งอยู่ในเงื่อมมือแห่งคนพาลทั้งหลายอันมิได้กระทำสมัคคีสมัคคาพร้อมเพรียงกันกล่าวติเตียรนินทา ดูหมิ่นพระธัมมเจ้าเสียก็บัดนี้เราทั้งหลายอย่าให้คนพาลทั้งหลายรู้เลย อย่าให้หมู่ชนคนหา

บ.๒ ปัญญาหมีได้ ประหมาทหมิ่นพระธัมมเจ้าอันเป็นแก่นสารประเสริฐ ดังนั้นเมื่อจะสำแดงพระปาฏิโมกขกระทำ แตนปิดปกไว้ ด้วยกระทำคำรพภ พระธัมมเจ้าดังนี้

บ.๓ ๕ สำแดงพระปาฏิโมกขปกปิดไว้ ด้วยจะกระทำคำรพภในพระภิกขุสมณนั้น อย่างไรเล่า ๕ ดูกรพระราชสมภาร อันภิกขุภาวะนี้ หาสิ่งจะเสมอ

บ.๔ เปรียบประมาณได้ไม่ เป็นของอันหาค่ามิได้ บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง หมิวอดเพื่อจะตราสินตีราคา เปรียบประมาณคุณพระภิกขุได้ อันว่าบุคคล

บ.๕ ตั้งอยู่ในภุมสิกขาเห็นปานดังนี้ จะมีผู้เสมอเปรียบเทียบประมาณในโลกหาได้ไม่ เพราะเหตุดังนั้น อันว่าจะสำแดงพระปาฏิโมกข สมควรจะสำแดงในท่ามกลางพระ

บ.๑ ภิกขุสัมทั้งหลายจำพวกเดียว จะสำแดงสาชาร ณ ทั่วไปแก่บุคคลจำพวกอื่นหาควรไม่ อุปมาเหมือนแก้วอันประเสริฐในโลก เป็นทรัพย์แก่นสารต่าง ๆ เป็นอาทิ คือ พรรณพื้นผ้า

บ.๒ สฎกเนื้อละเอียด กิติ แลเครื่องลาดปูอย่างหนึ่งกิติ แลหัตถิอัสสา ช้างแก้วม้าแก้ว ราชรถทอง แลนางแก้วอันตรงอุดมรูปเป็นอันงามกิติ ควร

บ.๓ จะกระทำดกแตงนำมาถวายสมเด็จพระมหากัสัตร์ พระองค์เดียวจันใดก็ดี อันว่าคุณวิเศษทั้งปวงในโลก คือ พระปริยัตติธัมมกิติ แลอาจารย์คุณศีลคุณ

บ.๔ กิติ แลสัวรคุณกิติ อัถถรส ฆัมมรสต่าง ๆ กิติ อันเป็นแก่นสารสมควรเข้าประชุมในหมู่พระภิกขุสมจำพวกเดียวก็มีอุปปรไมยเหมือน

บ.๕ ดังนั้น อันว่าพระภิกขุสัม ควรแก่คุณวิเศษเห็นปานดังนี้เมื่อจะสวดพระปาฏิโมกขกระทำแดนปิดบังผู้อื่นเสียอย่าให้เห็น แล้วจึงสำแดงในท่ามกลางพระภิกขุสัม ด้วย

บ.๑ เหตุกระทำคำรพภ ซึ่งภิกขุภาวะจำพวกเดียว พระราชสมภารจงเข้าพระไทยเถิด ว่าพระวินยปิฎกทั้งปวง ควรเปิดเผยให้สว่างเฉพาะแต่พระภิกขุสมจำพวกเดียวเท่านั้น ผู้อื่นเสตออกไป

บ.๒ กว่าภิกขุภาวะแล้ว อย่าพึงเปิดเผย พึงให้กระทำปิดปกกำบังไว้ จึงจะสมควรต้องด้วยประเพณีเยี่ยงอย่าง สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายแต่ก่อน ๆ สมเด็จพระ

บ.๓ พระเจ้ากรุงมิลินท ทรงฟังดังนั้น ก็รับถ้อยคำพระนาคเสนสาธุการเป็นอันดี สิ้นความสงสัย ๑ จบธัมมวินยปฏิบัตินปัญหา ๑ สิ้นผูก

บ.๔ สิบลงตรงนี้ ๕ ผูก ๑๑ มีพระบาฬีว่า ภันเต นาคเสน ภาสิตปิเจต ภควตา สปัชชานมุสสาวาทน อัจฉริชชติ ปาราชิกโก โหตีติ ๕

บ.๕ ภันเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ พระพุทธฎีกาอันหนึ่ง สมเด็จพระพุทธเจ้า ตรัสไว้ในพระวินยปิฎก ว่าภิกษุกระทำประโยชนเขาขาด ด้วย

บ.๑ ถ้อยคำมุสสาวาทกล่าวหาจริงไม่ ภิกษุสมนั้นก็ขาดสิกขาบทองอาบัติปาราชิก ๕ ปุณจปรึ ประการหนึ่งพระพุทธฎีกาตรัสไว้ว่า ภิกษุกกล่าวถ้อยคำมุสสาวาท ตั้งแต่อาบัติ ปา

บ.๒ จิตตिय เป็นแต่ลหุกาบัติติ (ก็นี้แล เจ้าข้าพระเจ้าเป็นเจ้าพระธัมมเทศนาในสำนักบุคคลผู้หนึ่ง มีวัดตฤต่างกันเป็นสองอย่าง ดังนี้จะเข้าใจความเป็นดังหรือ)

บ.๓ จึงจะเห็นวิเสศ) เหตุตั้งฤสมเด็จพระพุทธเจ้าจึงตรัสพระธัมมเทศนาสำแดงว่าภิกษุกกล่าวมุสสาวาทขาดจากสิกขาบทภิกษุกกล่าวมุสสาวาทต้องปาจิตติ เป็นแต่ลหุ

บ.๔ กาบัติติ ก็จะไม่เยียวหาขาดสิกขาบทไม่ พระพุทธฎีกาตรัสเป็นสองอย่างฉนี้แล้ว ใครบ้างจะไม่เกิดความสงสัย ภันเต นาคเสน ข้าแต่พระ

บ.๕ นาคเสนผู้จำเริญ ผิแล ภิกษุกกล่าวมุสสาวาทขาดจากสิกขาบทจริงเหมือนพระพุทธฎีกาตรัสตั้งนั้นแล้ว พระพุทธฎีกาที่ตรัสว่าภิกษุกกล่าวมุสสาวาทต้องลหุกาบัติตินั้น

บ.๑ ก็หาจริงไม่ผิดเสียแล้ว ผิแลภิกษุกกล่าวมุสสาวาท เป็นแต่ลหุกาบัติติก็จะเยียวจริงดังนั้นเล่า พระพุทธฎีกาที่ตรัสว่าต้องอาบัติปาราชิกนั้น ก็ผิดหาจริงไม่ ปริศนาอันนี้ เป็นอุกโตโกฏฐิ

บ.๒ จะว่าข้างจริงก็เห็นจริง จะว่าข้างไม่จริงก็เห็นไม่จริง โยนกันอยู่อย่างนี้ จะเชื่อฟัง เป็นแน่ยังหมิได้กัลบุตรทั้งหลาย ที่มีปัญญาน้อยจะปฏิบัติอย่างไร

บ.๓ ไรจึงจะถูกตามพระพุทธบัญญัติ พระคุณจงวิสัสนา แก่ไขชำระเสียให้หายความสงสัยในเพลวันนี อย่าให้เคลือบแคลงใจกัลบุตรเลย เหมือนช่วย

บ.๔ ฐะพระพุทธศาสนาสมเด็จพระพุทธเจ้าให้รุ่งเรืองสืบไปทวนห้าพันพระวัสสเถติ ๕ ภาสิต ปริจต มหาราช ภควตา ตูกรพระราชสมภาร

บ.๕ สมเด็จพระพุทธเจ้าบัญญัติสิกขาบทไว้ว่าภิกษุกกล่าวมุสสาวาทขาดจากสิกขาบท ต้องอาบัติปาราชิก ก็ถึงประการหนึ่งพระพุทธฎีกา ตรัสว่าภิกษุกกล่าวมุสสาวาทต้องลหุกาบัติติ ก็ถึง

บ.๑ (พระธัมมเทศนาในสำนักผู้หนึ่งมีวัดตฤอย่างนี้) อันว่าพระพุทธฎีกาทั้งสองนั้น พระองค์ตรัสว่าเป็นครุกาบัติติลหุกาบัติตินั้น ด้วยสามารถกล่าวมุสสาวาทมีวัดตฤต่างกันจึงเป็นปาราชิกบ้าง เป็นปา

บ.๒ จิตตियบ้าง มหาราช ตูกร มหาราชสมภาร อาตมาภาพ จะถวายวิสัสนาเป็นอุปมานุปรุไมยให้ฟัง ในโลกยนี้ยังมี

- บ.๓ บุริสผู้หนึ่ง ประหารบุรุสผู้หนึ่งด้วยมือ โวหารกล่าววาทว่าชกต่อยว่าตบ พระราชสมภารจะปรับไหมมีโทษเป็นอย่างไร ฯ ยทิ ภนเต นาคเสน
- บ.๔ ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ ผิดแล้วชกต่อยตบเขาเจ็บปวดมากอยู่ หากขอขมาโทษไปแล้ว ก็ควรปรับไหมตามบท เสีย
- บ.๕ เงินทำขวัญกัน ฯ ขอถวายพระพอร ถ้าแลบุรุสผู้หนึ่งชกต่อยพระราชสมภารนั้น จะมีโทษเป็อนอย่างไรเล่า ฯ ภนเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ
- บ.๑ ถ้าทำล่วงเกินต่อพระมหากษัตริย์ดั่งนั้น มีโทษมากต้องตัดมือ ตัดศีรษะริบเรื่อนเจ็ดชั่วโคตร ประหารชีวิตเสียแล้วผ่าอกเสีย ฯ โกปนตเถน ตูกร พระราชสมภาร บุรุสผู้หนึ่งประหารด้วย
- บ.๒ มือเหมือนกัน เหตุไรจึงมีโทษตามกันดั่งนี้ ที่ควรปรับไหมเสียเงินก็มี ที่ลงพระราชอาชญาถึง หัตถเจตปาทจเจตตัดมือตัดศีรษะตัดเท้า ริบเรื่อนเจ็ดชั่วโคตร
- บ.๓ แล้วผ่าอกเสียก็มี ก็โทษประหารด้วยมือเหมือนกันเป็นไรจึงต่างกันดั่งนั้นเล่า ฯ ข้าแต่พระเจ้าจำเริญ อันหนึ่งประหารแต่กัน อัน
- บ.๔ หนึ่งกระทำแก่พระมหากษัตริย์ จึงมีโทษต่างกันด้วยสว่าตฤอันมีคุณมากแลน้อย ฯ ยถา อันนี้แลมีอุปมาฉันใด ตูกร พระราชสมภาร ผู้ประเลื้อ
- บ.๕ สมเด็จพระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณาบัญญัติสิกขาบท มุสาวาทนั้น จะเป็นครุกาบัตติ ลหุกาบัตติ ด้วยสามาตถวัตถุมากแลน้อยก็มี อุประไมยเหมือนดั่งนั้น ภิกขุมุสาวาท
- บ.๑ ด้วยวัตถุอันน้อย ก็เป็นแค่ลหุกาบัตติ มุสาวาท ด้วยวัตถุมากแล้ว ก็เป็นครุกาบัตติ พระราชสมภารจงแจ้งด้วยประการดั่งนี้ ฯ พระเจ้ากรุงมิลินททรงฟังพระนาคเสนถวาย
- บ.๒ วิสัชชนา อุปมานูปริไมยดั่งนั้น ก็เข้าพระไทย ตรัสว่าโยมเห็นนยอธิบายรู้แจ้งแล้ว ● จบมุสาวาทลหุภาวบัญญัติ ● ภนเต นาคเสน ข้า
- บ.๓ แต่พระนาคเสน สมเด็จพระพุทธเจ้า ตรัสพระขัมมเทศนาไว้แก่ภิกขุสมทั้งหลายว่า พระตถาคตเป็นขีณาสัพพ พรหมณอันประเลื้อ (ประ
- บ.๔ กอบไปด้วยผู้คนขอทาน พระหลาดซุ่มไปด้วยความรักทรงชริงกายอันเป็นที่สุดประเลื้อ) ยิ่งกว่าโลกทั้งปวงประการหนึ่ง พระองค์ตรัสยกเอตทัคคพระพา
- บ.๕ กุลเถร ว่าล้าภิกขุทั้งหลายอันเป็นสาวกที่มีอาพาดน้อยอันว่า พระพากุลเถรเถรองค์นี้ประเลื้อ เลิศกว่าสาวกก็เหตุไรเล่าพระพุทธปฏิภาจึงตรัสอย่างนี้เล่า พระ

พระมิลินทปันทนาเผด็จ ผูก 21

- 1 องค์ตรัสว่า พระองค์ประเสริฐเลิศโลกแต่พระองค์เดียวแล้ว แล้วมาตรัสสรรเสริญพระพากุลเถระหาอาพาธมิได้ โยมพิจารณาเห็นว่า สมเด็จพระพุทธรเจ้าทรงพระอาพาธถึงสี่ครั้งนี่
- 2 แลเจ้าข้าพระผู้เป็นเจ้า ถ้าสมเด็จพระสัพพัญญูประเสริฐเลิศโลกจริงแล้ว พระพุทธรู้กาที่ตรัสยกเอตทัคคะพระพากุลเถระว่า หาอาพาธมิได้ประเสริฐกว่า สาท
- 3 วกทั้งหลาย ถ้อยคำนั้นก็ผิดหาจริงไม่ ถ้าแลพระพากุล เถระประเสริฐจริง เหมือนพระพุทธรู้กายกเอตทัคคะตั้งนั้นแล้ว ถ้อยคำที่ว่า สมเด็จพระพุทธร
- 4 เจ้าประเสริฐเลิศโลกนั้นก็ผิดหาจริงไม่ ปริศนาอันนี้ก็ชื่อว่า อุกโตโกฏฐิ ขอรานาพระคุณเจ้าจงวิสสขนาแก้ไข ให้หายความวิมุตติกังขา
- 5 เสียด้วยอย่าให้บังเกิดวิจิกิจฉาสืบต่อไป ๕ ขอถวายพระพรสมภารไม่ทรงพิจารณาให้ละเอียดเลยมีแต่สงสัยสักไปที่เดียวพระ

- 1 พุทธรู้กาตรัสว่า พระองค์ประเสริฐก็จริงอย่าสงสัยพระทัย พระพุทธรู้กาตรัสยกเอตทัคคะพระพากุลเถระว่าประเสริฐเลิศกว่าสาวกทั้งหลายในพระศาสนาด้วย พระพากุลเถระหาอาพาธมิได้
  - 2 คุณวิเศษต่าง ๆ ทั้งหลายนั้น สาวกในพระศาสนาสมเด็จพระพุทธรเจ้าก็บังเกิดมีต่าง ๆ กันกลางพระองค์จงกรมสิ้นวันยังค่ำ ยืนสิ้นวันยังค่ำ
  - 3 สมเด็จพระพุทธรเจ้ายังอยู่ด้วยอิริยาบถยืน อิริยาบถจงกรม อิริยาบถนั่ง อิริยาบถนอนกลางวัน-กลางคืน ก็ได้ พระองค์หาอาพาธเบียดเบียนมิได้
  - 4 พระสาวกทั้งหลายที่ยังอยู่ด้วยอิริยาบถยืน อิริยาบถจงกรม ก็ยังด้วยคุณวิเศษนั้น ๆ กลางพระองค์รักษาเอกาสนิกชุดงค์จนสิ้นชีวิตหมี
  - 5 ได้บริโภคโภชนาหารสองหนถึงจะสิ้นชีวิตก็หาบริโภคสองหนไม่ สมเด็จพระพุทธรเจ้าพระองค์ทรงเอกาสนิก ชุดงค์เป็นปกติ พระสาวกทั้งหลายรักษาเอกา
- 1 สนิกชุดงค์ ก็ยังด้วยคุณวิเศษนั้น ๆ สมเด็จพระพุทธรเจ้าอาศัยซึ่งคุณวิเศษต่าง ๆ นั้นแล้วตรัสสรรเสริญยกเอตทัคคะเหมือนพระพากุลเถระนี้ พระองค์ยกเอตทัคคะด้วยอาพาธ
  - 2 โรคหมีได้ เบียดเบียนจึงประเสริฐกว่าสาวกทั้งหลายจะประเสริฐด้วยคุณวิเศษอื่น ๆ หาหมีได้ สมเด็จพระพุทธรเจ้าพระองค์ประเสริฐด้วยพระ
  - 3 พุทธรคุณเป็นอเนกสุดที่จะพรรณา พระศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณ วิมุตติคุณ วิมุตติภาณทัสสน คุณแต่ล้วนประเสริฐยิ่งกว่า
  - 4 ศีลาที่คุณของสาวกทั้งหลายอื่น แล้วพระองค์ทรงทสพลญาณจตุเวสารัชฌญาณ และอัญญาธรรม 18 พุทธรธรรม 14 แล้วแต่ล้วนเป็นพระ

5 พุทธรวิสัยทั้งสิ้น สวาททั้งหลายอื่นหม้ออาจจะเสมอเหมือนพระองค์ พระองค์อาศัยเหตุดังนี้ จึงตรัสพระธรรมเทศนาสำแดงแก่พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายว่า พระตถาคตทรง

1 พระนามชื่อว่า อนุตตโร ด้วยคุณวิเศษอันยิ่งต่าง ๆ ดังนี้ ยถา มหาราช ดูกร พระราชสมภารผู้ประเสริฐในมนุษย์โลกนี้ มนุษย์ทั้งหลายเป็นหลายจำพวกมีชาติอย่างหนึ่ง

2 เป็นขัตติยชาติ พราหมณชาติ คหบดีชาติ เป็นคนมีทรัพย์ เป็นคนมีวิชาการความรู้ศิลปศาสตร์ เป็นคนสุภาพอ่อนน้อม เป็นปราชญ์

3 ปรีชาญาณ คนทั้งหลายทั้งปวงนั้นมีในโลกต่าง ๆ อย่างนี้ ล้ามมนุษย์ทั้งหลายนั้นอันว่าพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวประเสริฐ

4 เลิศโลกอุดมยิ่งกว่ามนุษย์ทั้งปวงฉันใดก็ดี ดูกร พระราชสมภารผู้ประเสริฐ อันว่าพระพากุลเถระผู้มีอายุหาอาพาธเบียดเบียน

5 หมิได้ ปราศจากพยาธิโรคทั้งปวง ด้วยสามารถปัญญา พิจารณาเห็นหนหลังอุบัติภพ เหตุตั้งนั้นสมเด็จพระพุทธเจ้าจึงตรัสสรรเสริญยกเอตทัคคะว่าหาอา

1 พาธเบียดเบียนหามิได้ ประเสริฐอุดมยิ่งกว่าสวาททั้งหลาย ก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้น ๆ เตนาคเสน ข้าแต่ พระนาคเสนผู้จำเริญ พระพากุลเถระประเสริฐด้วยอาพาธเบียดเบียน

2 หมิได้ สมเด็จพระพุทธเจ้าประเสริฐด้วยพระพุทธคุณทั้งปวงก็ได้ชื่อว่า ประเสริฐเหมือนกัน จะวิเศษประหลาดออกไปอย่างไรท่าน ๆ ขอถวายพระพรวิเศษ

3 ประหลาดกว่ากัน ด้วยสามารถสีลาทีคุณ พระพากุลเถระประกอบไปด้วย สีล สมานปัญญาเสมอสมเด็จพระพุทธเจ้าหาหมิได้ สมเด็จพระพุทธเจ้า

4 ประเสริฐด้วยพระพุทธคุณต่าง ๆ หาสวาททั้งหลายเปรียบเสมอพระองค์ได้ไม่สิ้นทั้งสามโลกจะเปรียบเสมอพระองค์ด้วยพระสีลาทีคุณหามิไม่เป็นอันขาด

5 พระราชสมภารจงรู้ด้วยประการดังนี้ ◉ จบยาจโยคปณโห 10 ◉ ภาเนต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาสรรเสริญ

1 ยกเอตทัคคะพระมหาโมคคัลลานเถระว่า ภิกษุทั้งหลาย บรรดาสวาทพระตถาคตที่ทรงอิทธิฤทธิ์ จะได้ประเสริฐเลิศล้ำเหมือนพระมหาโมคคัลลานเถระหาหมิได้ พระพุทธฐีกาตรัสยกเอตทัคคะพระมหา

2 โมคคัลลา ดังนี้ โยมได้สดับฟังว่า พระมหาโมคคัลลานเถระนั้น มหาโจรทั้งหลายตีจนศีรษะทำลาย อัฐิสรีระกายทั้งปวงละเอียดเป็นจุน เนื้อหนัง มังสะทั้ง

- 3 ปวงแหลกเหลว แล้วเข้าสู่พระนิพพานก็แน่พระนาคนเสนผู้จำเรียม พระมหาโมคคัลลาถึงซึ่งที่สุดอิทธิริยะยิ่งยวดสาวกทั้งหลายตั้งนั้นจริงแล้ว
  - 4 อันว่าถ้อยคำที่ว่ามหาโจรตีพระโมคคัลลาจนละเอียดเป็นจุนก็หาจริงไม่ ถ้อยคำนั้นผิด ๆ ผิดแล มหาโจรทั้งหลายตีพระโมคคัลลาจนแหลกเหลวละเอียด
  - 5 ยับย้อยตั้งนั้นจริง อันว่าถ้อยคำที่ว่าพระโมคคัลลาทรงอิทธิฤทธิ์นั้น ก็เปล่าเสียแล้วหาจริงไม่เป็นถ้อยคำผิดจะเชื่อฟังหาได้ไม่ ปริศนาอันนี้เป็น อุกโกฏี เชิญ
- 1 พระคุณเจ้าจงช่วยระงับดับความสงสัยเสียเถิดอย่าให้บังเกิดวิมุตติกังขาสืบต่อไป ๆ ภาสิตมเปตี มหาราช ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐสมเด็จพระศรีสรรเพชญ์มีพระพุทธรูปปฏิภาตรัส
  - 2 สรรเสริญ ยกเอตทัคคะพระมหาโมคคัลลาว่า ทรงอิทธิฤทธิ์ประเสริฐล้ำกว่าสาวกทั้งหลายจริง พระมหาโมคคัลลาทรงอิทธิฤทธิ์จริง หาผิดไม่พระพุทธรูป
  - 3 ฎีกาจึงตรัสสรรเสริญยกเอตทัคคะ เมื่อมหาโจรทั้งหลายประมาณห้าร้อยชักชวนกันไปกุมรมตีพระมหาโมคคัลลาจนพระอัฐิละเอียดแหลกเหลวทั้ง
  - 4 พระสรีรกายก็จริงหาผิดไม่ โจรทั้งหลายตีพระผู้เป็นเจ้าของสำคัญว่าตายพักกันกลับหมด พระมหาโมคคัลลาเสด็จอุฎฐาการเหาะลอยไปกราบถวาย
  - 5 บังคมสมเด็จพระพุทธรูปเจ้าเข้าสู่พระปรินิพพานอย่างนั้นเห็นฤทธิ์หรือหาไม่เล่า ซึ่งโจรทั้งหลายพากันมากระทำประหารตีรันพระผู้เป็นเจ้าของยับย้อยครั้งนั้นด้วยอาศัยผลบาปแต่
- 1 หนหลังตามทัน อาศัยกรรมแต่ก่อนได้กระทำไว้ ๆ หนู ฆนเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคนเสนผู้จำเรียมอันวาทธรรมชาติสองประการคือ อิทธิฤทธิ์ แห่งผู้ทรงฤทธิ์ และกรรมวิบากเป็น อ
  - 2 จินไตย เสมอกันด้วยแท้ หากจะพึงคิดไม่ก็บัดนี้ พระมหาโมคคัลลานเถระเป็นอย่างไรแล้วก็ได้ชื่อว่าจินไตยต่อจินไตยเสมอกันอุปมาเหมือน
  - 3 บุคคลทั้งหลายปรารถนาผลมะขวิดเอาผลมะขวิดทุกอัน เอาผลมะม่วงทุบซึ่งผลมะม่วงฉันใด อจินไตยดีซึ่งอจินไตยจนสิ้นชีวิตตั้งนั้น
  - 4 ก็มีอุปมาเหมือนตั้งนั้น กรรมวิบากดีอิทธิฤทธิ์จนตาย อิทธิฤทธิ์สู้รบกรรมวิบากหาได้ไม่ กระนี้แล้วหรือประการใด ๆ ขอถวายพระพรพระราชสมภารทรงพระ
  - 5 ปรีชาเฉียบแหลมอยู่แล้ว พระดำริตั้งนี้ควรนัก ๆ ดูกร บรมบพิตร พระราชสมภารผู้ประเสริฐอิทธิฤทธิ์กับกรรมวิบาก เป็นอจินไตยเหมือนกัน แต่กรรมวิบาก อ

- 1 จีนไต่ยมี่กำลังแข็งแรงกว่าอิทธิฤทธิ์จีนไต่ยมี่ อันว่า ผลกรรมแรงมีกำลังนัก ๆ สมเด็จพระกษัตริย์พระเจ้าผ่านพิภพในประเทศแผ่นดินแมนเสด็จในที่สนามใหญ่เหมือนการม
  - 2 หรสปพ็อนรำขั้บร็องก็พร้อมด้วยข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้น้อยและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเกลือกลาดกลับไป สมเด็จพระกษัตริย์พระองค์เดียวประกอบไปด้วยพระเชษฐานุภาพ ทรง
  - 3 พระอาณาจักรแผ่ครอบงำเสียซึ่งคนทั้งหมดทั้งสิ้นทั้งนั้น ฉันทไต่ แต่บรรดาจีนไต่ยมี่ทั้งหลายจะได้ยิ่งเหมือนกรรมวิบากจีนไต่ยมี่หาหมีได้ อันว่า
  - 4 กรรมวิบากมีอำนาจอาชญาหมักแผ่ครอบงำเสียซึ่งจีนไต่ยมี่ทั้งหลายสิ้นทุกประการ ก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้นถ้าบุคคลทั้งหลายมีผลกรรมครอบงำอยู่แล้วถึง
  - 5 จะทรงอิทธิฤทธิ์ศักดิ์ดานุภาพมากเป็นอย่างไร ก็หม้ออาจจะป้องกันรักษาผลกรรมเสียได้ ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐบุรุษคนใดคนหนึ่งจะกระทำประทุษร้ายอันหนึ่งแล้วก็กระทำ
- 1 ตามขอบใจหาเกรงกลัวมารดาบิดาหมู่ญาติกาทั้งหลายไม่หาเกรงกลัวพี่สาวพี่ชายไม่ หาเกรงกลัวก็แต่พระมหากษั
  - 2 ตรีย์ พระองค์เดียว ด้วยพระองค์ทรงอาณาจักรแผ่ครอบงำคนทั้งปวงเสียได้สิ้น เหตุพระองค์จะให้ลงพระราชอาชญาอันยิ่งแก่ผู้กระทำผิดฉันทไต่ก็ดี อันว่า
  - 3 กรรมวิบากมีกำลังยิ่งโดยวิเศษมากกว่ากำลังอิทธิฤทธิ์ทั้งหลาย กรรมวิบากสิ่งเดียวครอบงำเสียซึ่งกำลังทั้งปวงหมดก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้น
  - 4 กำลังอิทธิฤทธิ์ทั้งหลาย เศษ สิ่งอื่น ๆ นั้นจะสู้รบกำลังกรรมวิบากหาได้ไม่ ไม่มีโอกาสจะกระทำแก่กรรมวิบากได้ ๆ ยถา ปณ ประการหนึ่ง ดูกร
  - 5 พระราชสมภารผู้ประเสริฐ ธรรมดว่าเพลิงไหม้กับบั้งเกิดมีพระอาทิตย์เจ็ดดวงปรากฏแล้วโลกทั้งปวงก็ฉิบหายไฟไหม้ทั้งสิ้นทั่วแสนโกฏิจักรวาลจะเอาน้ำประมาณร้อยพันหมื่นแสนกับ
- 1 ตามไปเทรดดับเพลิงประลัยโลกหาได้ไม่กำลังเพลิงกับวินาศร็อนกล้าครอบงำเสียซึ่งกำลังทั้งปวงหมดโดยแท้ เหตุานุภาพเพลิงมากเหลือกำลังน้ำ ฉันทไต่ก็ต้อันว่ากรรมวิบากสิ่ง
  - 2 เดียวมีกำลังยิ่งกว่ากำลังทั้งปวงโดยวิเศษครอบงำเสียซึ่งกำลังอิทธิฤทธิ์ได้ ก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้น กำลังอิทธิฤทธิ์ หาโอกาสจะกระทำป้องกันได้ไม่
  - 3 ตสมมา เหตุดั่งนั้น พระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีอายุ บั้งเกิดกรรมวิบากมาครอบงำแล้ว ก็จำเป็นให้โจรทั้งหลายตีแหลกเหลวพระ
  - 4 อัฐิละเอียดเป็นจุนไป กำลังอิทธิฤทธิ์หม้ออาจจะห้ามปรามป้องกันเสียได้ ด้วยผลกรรมติดตามมาสมเด็จพระเจ้ากรุงมิลินททรงฟังทราบพระทัยเป็นอันดี
  - 5 ด้วยถ้อยคำพระนาคเสนถวายวิสสขนา ดั่งนั้น

๐ จบ อิทธิยาภมมวิปากายปณโห ปถโม 1 ๐ ภาเนต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้
 จำเริญ สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัส

- 1 พระธรรมเทศนาสำแดงไว้ว่า ธรรมดาพระบรมโพธิสัตว์ทั้งหลายแต่ก่อน มีพระมารดา
 บิดา และไม่มีมหาโพธิ์ พระอัครสาวกทั้งสอง พระราชบุตรพุทธอุปัฏฐากเทียบเป็นนิตยจะได้ปรวน
  - 2 แปรหาหมีได้ เมื่อมีพระพุทธรูปกำหนดชาตดังนี้ แล้วก็เหตุไหนเล่า เมื่อพระบรม
 โพธิสัตว์เสวยสมบัติอยู่ในเทวโลก
  - 3 ชั้นดุสิต จึงต้องเล็งแลดูซึ่งอัฐมหารวิโลกแปดประการ คือ เล็งแลดูกาล เล็งแลดูทวีป เล็งแล
 ดูประเทศ เล็งแลดูสกุล เล็ง
  - 4 แลดูพระราชมารดาบิดา เล็งแลดูอายุ เล็งแลดูเดือนปี เล็งแลดูเนกขัมมบารมี ในเมื่อพระ
 ญาณยังมีได้แก่
  - 5 อันควรจะสำเร็จพระพุทธรูมิแล้วก็หมีได้ตรัสรู้เป็นองค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็นี้แลพระญาณแก่
 เต็มภูมิปรามิ ครบกำหนดสี่สองไชยแสนมหากัปบริบูรณ์พร้อมทุก
- 1 ประการแล้ว เหตุไรจึงต้องแสวงหาเหตุอยู่ที่อีกเล่าจึงเล็งแลดูกาลว่า เราจะบังเกิดในกาลดัง
 หรือ จึงจะควรจะไปบังเกิดในสกุลดังหรือจึงจะควร สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์เล็งแลดูอย่างนี้อีก
  - 2 เล่าเหตุดังธา เมื่อพระญาณแก่บริบูรณ์อยู่แล้วกำหนดสกุลก็เป็นธรรมดาเที่ยงอยู่แล้ว จึงยัง
 ต้องเล็งแลดูอีกเล่า ผิแล สมเด็จพระ
  - 3 บรมโพธิสัตว์ มีพระพุทธรมารดาบิดาเป็นนิตย กำหนดเที่ยงเป็นอันขาดแท้ดังนั้นจริงแล้ว
 อันว่าถ้อยคำที่ว่าพระบรมโพธิสัตว์เมื่อจะจุติลงมาจากดุสิต
  - 4 เล็งแลดูสกุลมารดาบิดาเสียก่อนนั้นผิดหาจริงไม่ผิแลพระบรมโพธิสัตว์เล็งแลดูเสียก่อน
 จริง ดังนั้นแล้ว อันว่าถ้อยคำที่ว่าพระพุท
  - 5 มารดาบิดาพระบรมโพธิสัตว์เป็นนิตยเที่ยงแท้ นั้น ก็หาจริงไม่ผิดอยู่ พระผู้เป็นเจ้าของวิส
 ชนาแก้ไขปริศนาอุโกฏิ อันนี้เสียด้วย อย่าให้อธิบายหมกมุ่น
- 1 มัวหมองอยู่เลย เชิญพระคุณเจ้าช่วยชำระว่ากล่าว เปิดเผยนัยอธิบายออกให้สว่างกระจ่าง
 แจ่มใจตามปัญหาปริศนาอันมาถึงสำนัก โส ตยา นิพพาหิตโพ สมควรอยู่แล้วพระ
  - 2 ผู้เป็นเจ้าของระดับความสงสัยให้หายในเพลานี้ ๕ ขอถวายพระพร สมเด็จพระบรม
 โพธิสัตว์ทรงพิจารณา เล็งแลดูสกุลนั้น คือจะให้รู้ว่าโลกทั้งปวงจะนับ
  - 3 ถือสกุลกษัตริย์ หรือสกุลพราหมณ์ พระพุทธรมารดาบิดา ของพระองค์ครั้งนั้น จะเป็นสกุล
 ประการใด จะได้รู้แจ้ง จึงเล็งแลดูเสียก่อนด้วยเหตุ

4 ประการนี้ อฏฐ น มหาราช ตูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ อันว่า อนาคตกาลบุทคลทั้งหลายแปดจำพวกก็พึงเล็งแลดูก่อนจึงจะสมควร อันนี้

5 เป็นธรรมดาโดยแท้มั่นคงนัก ๆ บุทคลแปดจำพวกจะพึงแลดูซึ่งอนาคตกาลเสียก่อนโดยธรรมดานั้น คือ พานิช พ่อค้าพวกหนึ่ง พึงเล็งแลดูสินค้า ควรจะขาย ควรจะซื้อ

1 หลายแปดจำพวกเล็งแลดูอนาคตเสียก่อนตั้งนี้แล้วก็ไป ตามควรแก่กิจการแห่งตน ๆ ด้วยประการนี้เหตุตั้งนั้นสมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ เมื่อจุติ

2 ลงมาจากดุสิตจึงพิจารณาหาวิโลกเสียก่อน พระองค์จึงจุติลงมา พระราชสมภารจงเข้าพระทัยดังนี้เกิด สมเด็จพระเจ้ากรุงมิลินท์ก็

3 รับผิดชอบต่อวิสมขนาพระนาเคน เหมือนดั่งนั้น ๆ จบโพธิสัตตสส ธมาตาปญหา 2 ๆ ภาเนตนาเคน ข้าแต่พระนาเคนผู้จำเริญ พระ

4 พุทธฎีกาอันหนึ่ง สมเด็จพระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ว่า ภิกษเว ตูกรฯ อตตานิ อันว่าชีวิตของตน ภิกษุณา อันภิกษุ น ปาเตตพพิ อย่าพึงให้ตก

5 โย ปาเตยย อันว่า ภิกษุใด ฆ่าตนเสีย ยถาธมโม อันว่าภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิกโดยควรแก่กรรมให้พระวินัยธร พิจารณาดังนี้ ก็นี้แลเจ้าข้าพระเจ้าผู้

1 เป็นเจ้าเมื่อพระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ฉะนี้แล้ว พระองค์ตรัสพระธรรมเทศนาสำแดงแก่สาวกทั้งหลายในที่ทั้งปวงเป็นอเนกปริยายแต่ล้วนจะให้ตัดเสียซึ่งชาติชราพยาธิมรณะ

2 ถ้าบุทคลทั้งปวงล่วงซึ่งชาติ ชรา พยาธมรณะแล้ว สมเด็จพระพุทธเจ้า ตรัสสรรเสริญซึ่งบุทคลผู้นั้นว่าประเสริฐอุดมยิ่งนัก มิแลพระ

3 องค์ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้ว่าอย่าถึงให้ภิกษุฆ่าตนเสียภิกษุองค์ใดยังชีวิตให้ตกไป พึงให้พระวินัยธรพิจารณาภิกษย ควรแก่กรรมว่า

4 ภิกษุนั้นต้องอาบัติปาราชิกจริงดังนั้นแล้วอันว่าพระธรรมเทศนาสำแดงเพื่อจะให้ตัดเสียซึ่งชาติชราพยาธิมรณะก็หาจริงไม่ผิดอยู่ มิแลพระธรรม

5 เทศนาสำแดงให้ตัดชาติชรา มรณะขอพบหาผิดไม่จริงอยู่แล้ว พระพุทธฎีกาตรัสบัญญัติสิกขาบทไว้ว่าภิกษุยังชีวิตให้ตกไปต้องอาบัติปาราชิกนั้น ก็หาจริงไม่ ผิดเสียแล้ว อันว่า ปริศนานี้มีนามชื่อว่า อุกโกฏินตวานุป ปโตโต มาถึงสำนักพระนาเคนวันนี้ พระผู้เป็นเจ้าจงระงับดับความสงสัยเสียช่วยชำระพระพุทธศาสนาให้ผ่องแผ้ว

2 เป็นอันงาม กระทำอนุเคราะห์ให้บัญญัติจักขุแก่พระชินบุตรในอนาคตกาล ๆ พระนาเคนสววยพระพรว่า พระพุทธฎีกาตรัสแล้วนั้นจะได้ผิดหา

- 3 หมีได้ จริ่งตั้งพระพุทธรูปภาตรัสไว้ทุกประการ พระราชสมภารจงแจ้งเกิดซึ่งพระธรรมเทศนาพระองค์สำแดงแก่สาวกทั้งหลายในที่ทั้งปวงโดยอเนก
  - 4 ปริยาย เพื่อจะให้ตัดเสียซึ่งชาติชรา พยาธิ มรณะต้อง ทุกข์ทั้งหลายต่าง ๆ พระธรรมเทศนานั้น มีนัยอธิบายอยู่เป็นอันมาก สมเด็จพระ
  - 5 สัพพัญญูเจ้า ตรัสพระธรรมเทศनावไว้ในที่ทั้งปวง แต่ล้วนพระองค์ห้ามอย่าให้กระทำบาปให้สมათานถือมั่นในบุญ อุกุศลธรรมทั้งปวงพระองค์ห้าม กุศลธรรมทั้งปวง กุศลธรรมทั้งปวง
- 1 พระองค์ให้ถือมั่น พระพุทธรูปภาตรัสสำแดงธรรมเทศนาว่า สาธุชนคนสัปบุรส ผู้มีศีลบริบูรณ์ไปด้วยศีลมั่นคงเป็นอันดีอันงามแล้ว อันว่าศีลคุณนั้นเปรียบเสมอเหมือนทิพพโอสถ อาจจะกำจัดเสียซึ่ง
  - 2 พยาธิกิเลสแห่งสัตว์ทั้งหลายอาจจะระงับดับเสียซึ่งความกระวนกระวาย ประดุจดั่งน้ำอันเย็นใสสะอาดปราศจากธุลี จะล้างชำระเสียซึ่งธุลี คือกิเลสธรรมทั้ง
  - 3 ปวงจะให้สำเร็จสรรพสมบัติสิ่งอันเป็นแก่นสารต่าง ๆ แก่สัตว์ทั้งหลาย ดูกดวงแก้วมโนหรจินตามณีอันประเสริฐอาจจะพาสัตว์ทั้งหลายให้
  - 4 ล่วงข้ามจตุรโอมสาครไปถึงฝั่งปากอัน เกษมสำราญ คือ พระอมตมหานครนิพพานเปรียบเหมือนสำเภาใหญ่จะนำคนลุล่วงข้ามชาติกันดารแดนสงสารทุกข์ อุป
  - 5 มาตั้งหมู่เกวียนอันแน่นอนเป็นที่ระงับดับเสีย ซึ่งเพลิงสามกอง คือว่า ราคะคติ โทสะคติ โมหะคติ ประดุจดั่งลมพัดพายุใหญ่ จะยังน้ำจิตให้เต็มไปด้วยความปิติยินดี ดูกตั้งมหาเมฆยัง
- 1 ฝนให้ตกเต็มบริบูรณ์ จะยังสัตว์ทั้งหลายให้ศึกษาสิ่งอันเป็นการกุศลทั่วปวงมีประการต่าง ๆ ดังพระอาจารย์สอนศิลปศาสตร์ศิษย์ทั้งหลายจะบอกอุบายมารดา หนทางให้สัตว์ดำเนินไปถึง
  - 2 ที่ปราศจากภัย เหมือนหนึ่งบุรุษสันตมรรดาเป็นผู้นำทาง ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐอันว่าบุคคลผู้ประกอบไปด้วยศีลให้ซึ่งคุณวิเศษเป็นอนเนกมากนัก
  - 3 จะนับประมาณหมีได้ เป็นกองคุณอันใหญ่ยิ่งให้จำเริญคุณอันใหญ่ยิ่งให้จำเริญคุณทุกประการสมเด็จพระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสพระธรรม
  - 4 เทศนาบัญญัติสิกขาบทพระองค์สำแดงศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีลภิกขุ ศีลนางภิกขุณี พระองค์ห้ามอย่าให้ปลงชีวิตคนเสียจะต้องอาบัติปาราชิกเสียเปล่า ๆ
  - 5 จึงห้ามอย่าให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เพื่อจะอนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งหลายให้รักษาศีลสำรวมกิจตามสิกขาบทอันตน สมათาน จะเป็นศีล 5 ศีล 8 กัถี ศีลภิกขุ ภิกขุณี สามเณร สามเณ

- 1 ธี กิติ ก็พึงรักษาให้มั่นคง พระองค์ห้ามอย่าให้ฆ่าสัตว์เป็นค้ำมูล ตูกรพระราชสมภาร พระกุมารกัสสปเถระอันกล่าวถ้อยคำวิจิตรสำแดงธรรมเทศนาไพเราะสมเด็จพระพุทธเจ้าได้
  - 2 ยกเอตทัคคะเป็น ธรรมกถึกพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเมื่อจะชี้แจงสำแดงปรโลกแก่พญาปายาสีราชญ์ ครั้งนั้น พระกุมารกัสสปเถระสำแดงธรรมเทศนาว่า ยถา
  - 3 ยถา โข ราชญ์ ตูกร พญาราชญ์ อันว่าสมณพราหมณ์ทั้งหลาย ผู้ประกอบไปด้วยศีล มีจิตเป็นกุศล ตั้งอยู่สิ้นกาลนานในโลกด้วยประการฉนี้ใด
  - 4 สมเด็จพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุกพระองค์ย่อมกระทำปฏิบัติพระธรรมเทศนาสำแดงด้วยประการฉนี้ พระองค์ตรัสพระธรรมเทศนาสำแดงศีลสำแดง
  - 5 อานิสงส์ศีล เพื่อจะให้ป็นประโยชน์แก่พหูชนในชั้นนี้เพื่อจะให้ได้เสวยซึ่งความสุขในอปรภาคเบื้องหน้าพระองค์สำแดงพระธรรมเทศนาแต่ล้วนเป็นประโยชน์เป็น
- 1 คุณแก่เทวดามนุษย์ทั้งหลาย เหตุตั้งหรือ จึงว่าเป็นประโยชน์ เป็น เป็นคุณเหตุพระองค์สำแดงกองทุกข์ ท้าวปวงว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายย่อมประกอบไปด้วยความทุกข์เป็นอเนก คือ
  - 2 ชาติทุกข์ พยาธิชรามรณทุกข์ โสภปริเทวโทมนัสอุปายาสบังเกิดความวิโยคโสภพลัด สะอึกสะอื้นให้อาลัยถึงกันมีประการต่าง ๆ ประ
  - 3 กอบไปด้วยอุปปียสัมปโยคทุกข์มีแต่สิ่งอันหมีได้ รักบังเกิดแต่ตนพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก เป็นอาทิ คือ มารดา บิดาตาย คือ บุตรภรรยาตาย คือ
  - 4 ญาติกาตาย บังเกิดความฉิบหายด้วยโรคและโรคสมบัติ มีผู้กระทำเบียดเบียนข่มเหง และถึงซึ่งฉิบหายด้วยศีลวิบัติบังเกิดราชภัยโจรภัย อัคคี
  - 5 ภัย อุทกภัย เรือล่มจมน้ำตาย จรเข็ชบกัด และวิฎฐภัย อัคตานุวาทภัย ปราณูวาทภัย กลัวทุกข์ในสงสารกลัวถ้อยคำตีเตียนนินทาตน และนินทาผู้อื่น และอสิโลกภัย
- 1 กลัวจะไม่มีผู้ชมเชยกล่าวสรรเสริญ กลัวราชทัณฑ์ กลัวทุกข์ กลัวจะไม่รอดชีวิตกลัวความตาย อาการภัยต่าง ๆ เป็นอเนกนั้นแต่ล้วนกองทุกข์สิ้นทุกข์ด้วยราชอาชญากระทำ
  - 2 กรรมกาณโถงโทษตัดมือตัดเท้าตัดหูตัดจมูกแหวปากถากอกและเนื้อเอาเกลือกาสัตว์ทั้งหลายได้เสวยทุกข์เวทนาด้วยกรรมกรรมต่าง ๆ เป็นอันมากแต่
  - 3 ล้วนความโสภคัลย์ในสงสารวิฎฐความทุกข์ทั้งหลายปกแผ่ทั่วไปแก่สัตว์ทั้งปวงประดุจดังฝนตกทั่วท้องจักรวาล บังเกิดกองทุกข์มากมี
  - 4 ความสุขน้อยนัก สมเด็จพระสัมพันธเจ้าพิจารณาเห็นดังนี้จึงสำแดงพระนิพพานอันหาทุกข์ภัยหมีได้ให้กระทำพระนิพพานจงแจ้งจึงจะล่วงเสียได้

- 5 ซึ่งพระนิพพานจงแจ้งจึงจะล่วงเสียได้ ซึ่งชาติชราพยาธิมรณะทั้งปวง พระพุทธฎีกาจึงห้าม
อย่าให้กระทำความบาป ให้คงมั่นอยู่ในการบุญ กระทำทานศีล จำเริญเมตตาภา
- 1 วนา สร้างบารมีบำเพ็ญกุศล ธรรมทั้งปวงให้ได้บริบูรณ์จึงจะล่วงข้ามจากสงสารวัฏพ้นไป
พระราชสมภารจงแจ้งด้วยประการดังนี้ซึ่งสรรพสัตว์ทั้งหลายจะตัดชาติ ชรา พยาธิ มรณ
- 2 ทุกข์ได้นั้น ด้วยกระทำความเพียร ยังพระนิพพานให้ปรากฏแจ้งจึงจะตัดได้ ใช้พระองค์จะ
ให้ฆาตคนเสียเข้าใจว่า ตัดชาติเช่นนั้นหาหมิได้ สมเด็จพระเจ้า
- 3 กรุงมิลินท์ ทรงฟังพระนาคเสนถวายพระพรดังนั้น รับสาธุการกระทำคำรพเป็นอันดีตรัส
สรรเสริญว่า ปริศนาอันนี้ พระคุณเจ้าถวายวิสขนา
- 4 นำมาซึ่งเหตุให้เห็นนัยอธิบายเหมาะงามสมควรจะรับไว้เป็นเยี่ยงอย่างเหมือนดั่งนั้น ๆ จบ
อดุดานิปาตนปญโห ๕ ภาณเต นาคเสน ข้า
- 5 แต่พระนาคเสน ผู้จำเริญ สมเด็จพระพุทธเจ้ามีพระพุทธฎีกาตรัสพระธรรมเทศนาไว้ดังนี้
ว่าพระโยคาวจรภิกษุจำเริญสมาธิจิตอันประกอบเมตตาที่ดี อันว่าเมตตา
- 1 จิต บุคคลทั้งหลายได้เสพเป็นอันมาก ได้จำเริญเป็นอันมาก ได้กระทำให้มาเนื่อง ๆ ได้
กระทำเป็นยานกระทำเป็นวัตถุที่อาศัย กระทำเป็นที่ตั้ง กระทำธานีชานาญ กระทำด้วยความเพียร
ปรารถนาอยู่เนื่อง ๆ
- 2 เป็นอันดีแล้วจะได้ซึ่งอานิสงส์ 11 ประการอันว่าอานิสงส์เมตตานั้นมี 11 ประการ สุขุ สุขุ
คือ นอนหลับเป็นสุขสบาย อันเป็น
- 3 มลคล 1 สุขุ ปฏิพุขุฉติ ดื่นขึ้นแล้วก็เป็สุขุสสาราญขึ้นมีนเบิกบานแจ่มใส 1 น ปาปกัม ปิน
ปสฺสตี หมิได้ผันเห็นเป็นบาป เป็นนิमितชั่ว มนุสฺสานัม ปิ
- 4 โย จะเป็นที่รักแก่มนุษย์ทั้งปวง จะเป็นที่รักแก่มนุษย์ทั้งหลาย เทวดา รักษนฺติ เทพยุดาทั้ง
หลาย จะกระทำอภิบาลรักษาหมิได้ถูกซึ่งเพลิงและ
- 5 ยาพิษ และอาวุธต่าง ๆ ดุควมฺ จิตจะตั้งลงเป็นสมาธิเร็วพลัน มุขวณฺโณ ผิวพรรณภักตร์ผ่อง
ใสเป็นนวลงามดั่งดอกบัว อสมฺพุโห กระทำกาลกิริยาตาย จะได้สติหา
- 1 หลงลืมสติไม่ อุดฺตริ อปฏิวิชฺฉนฺโต เมื่อหมิได้ตรัสรู้ธรรมวิเศษมรรคผลแล้วตายไปสู่พรหม
โลกอานิสงส์ 11 ประการดังนี้ ประการหนึ่งพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าสำแดงแก่โยมไว้ว่า พระสุ
- 2 วัณณสามบรมโพธิสัตว์ จำเริญอยู่ในเมตตาพรหมวิหารแวดล้อมไปด้วยหมู่เนื้อทั้งหลาย
เที่ยวอยู่ในป่า พญาปิลัยกษย์ยังด้วยสหัสสคามชน

3 ถูกลูกศรอันกำซาบไปด้วยยาพิษตลอดไป เจ้าสุวณณสามลัมลงสลบอยู่กับกองทรายในที่นั้น ก็นี้แลเจ้าข้าพระภาคเสน สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัส

4 พระธรรมเทศनावีว่า บุคคลจำเรูจิตอยู่ในเมตตาคแล้วหาถูกต้อง เครื่องศาสตราวุธทั้งหลายไม่ สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์สุวณณสามถูกศร

5 สหัสสตามธนูพญาปิลักษณ์ยังให้ลัมลงครั้งนั้น ถ้อยคำอันนี้ผิดหาจริงไม่ ผิแล้วว่า พระบรมโพธิสัตว์สุวณณสามถูกต้อง สหัสสตามธนูพญาปิล

1 ยักษ์ยังลัมลงสลบไปจริงตั้งนั้นแล้ว พระพุทธฎีกาตรัสว่า ตั้งอยู่ในเมตตาคจิตหมีได้ถูกต้อง เครื่องศาสตราวุธนั้นผิดหาจริงไม่ อัย ปญฺโห อันว่าปริศนาอุทโกฏินี้มีนัยอธิบาย

2 สุขุมละเอียด คัมภีร์ภาพยึ่งนัก ควรจะเป็นที่อัศจรรย์พิศวงสงสัยแก่มนุษย์ทั้งหลายจนถึง เหลวไหลด้วยหมีรู้ซึ่งนัยอธิบายลำบากปัญญา โส

3 ความอุปตโต บัดนี้ปริศนานั้นมาถึงสำนักพระคุณเจ้าแล้ว วิชรฎหิ จงช่วยชำระสะสางเสีย ให้กระจ่างแจ้งจากความสงสัยอันรกชัฎมากพระ

4 คุณเจ้าพระภาคเสนผู้จำเรูเชิญให้ปัญญาจักษุแก่พระชินบุตรทั้งหลายในอนาคตกาลเบื้องหน้าวิสสนาแก้ไขระดับป็นพิษภายใน คือ

5 วิจิกจณาเสียเถิดในเพลาววันนี้ ๔ ภาสตีปีเจต มหาราช ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสพรรณาสรรเสริญเมตตาคพรหมวิหาร

1 ว่า ประกอบไปด้วยอานิสงส์ 11 นั้นจริงแท้หาผิดไม่ด้วยกำลังคุณเมตตาคจิตมีอานิสงส์ 11 ประการเที่ยงซึ่งพระสุวณณสามบรมพุทธานุตั้งอยู่ใน

2 เมตตาคจิต จำเรูพรหมวิหารครั้งนั้น บังเกิดเหตุเพราะความประมาทยกกระอมน้ำขึ้นตั้ง มนหลังเนื้อในขณะนั้นขาดจากเมตตาคจิต หาได้จำ

3 เรูจิตอยู่ในเมตตาคสมาธิไม่ ขณะจิตเดียวเท่านั้น ก็พอพญาปิลักษณ์ยังสหัสสตามธนูมาจึง ถูกเข้าลัมลง ขอถวายพระพรพระบรมโพ

4 ธิสัตว์ถูกศรธนูพญาปิลักษณ์ครั้งนั้นด้วยความประมาทอันว่าคุณเมตตาคจิตมีอานุภาพเป็นอันมาก ถ้าบุคคลปฏิบัติอยู่ในเมตตาคจิต

5 แล้วหมีได้เป็นอันตรายด้วยเพลิงและยาพิษ และเครื่องศาสตราวุธทั้งหลายขณะเมื่อจำเรูจิตอยู่ในเมตตาคแล้วถึงปัจจามิตรข้าศึกศัตรูหมีไพร่ทั้งหลาย

1 ต่าง ๆ จะด้อมมองเข้ามาฆ่าชีวิตเสียก็หาเห็นตัวไม่อาจจะยังสรริกายให้ลับลีหายสูญไปด้วยอำนาจเมตตาคคุณเป็นแท้ พระราชสมภารจงสติบฟังคุณเมตตาคตามถ้อยคำอุปมา

- 2 อาดามาทาพจะสำแดงให้แจ้ง ปุริโส สงคามะ สุโร อันว่าบุรุษสุรชาติโยธาทหารอันแล้วกล้า ในการณรงค์สงครามตบแต่งตัวใส่เสื้อใส่หมวกและเกราะ
- 3 ข่ายอันแน่นหนาแล้ววิ่งเข้าไปสู่ที่รบ ขณะนั้นพวกสรวะที่ทั้งหลายยิงศรธนูตบถุกต้องสรีรกายมหาโยธานั้นหาเป็นอันตรายชีวิตไม่ ด้วยลูกธนูศรนั้น
- 4 หมิอาจจะตัดเนื้อเกราะเข้าไปได้ อันว่าเสื้อเกราะมีคุณกันลูกศรธนูอยู่ มหาโยธาหมิได้เป็นอันตรายจะเป็นคุณของคนหาหมิได้
- 5 คือคุณเสื้อเกราะนั้นรักษาป้องกันชีวิตไว้ ยถา แล มีอุปมาฉันใด อันว่าคุณทั้งหลายต่าง ๆ นั้นหมิได้ เป็นคุณของบุทกลเป็นคุณแห่งจำเริญเมตตาทาพนาจิง

- 1 กันอันตรายทั้งหลายไว้ได้ ก็มีอุปมาเหมือนดั่งนั้น ยถา ปน ประการหนึ่ง ดูกรพระราชสมภาพผู้ประเสริฐ ฝิแล บุรุษคนใดคนหนึ่งได้มุลรากยาทิพย์อันวิเศษอาจจะกำบังกายให้
- 2 หายตัวไปได้ถือยาทิพย์กำมันอยู่ในมือ กำหนดกาลช้านานเท่าใด บุทกลทั้งหลายอื่นอันเป็นมนุษย์ปกตินั้น ก็หมิอาจจะแลเห็นตัวบุรุษผู้นั้นสิ้น
- 3 กาลกำหนดประมาณเท่านั้น อันว่าคุณ คือผู้อื่นหมิได้เห็นตัวนั้น จะเป็นคุณของบุรุษนั้นหาหมิได้ ที่ตัวอันตรฐานหายไปในั้น คือ เป็นคุณแห่ง
- 4 ยาทิพย์อันวิเศษสำแดงอาณาภาพหาให้มนุษย์ทั้งหลายเห็นตัวบุรุษผู้นั้นไม่ ยถา แลมีอุปมาฉันใด อันว่าคุณานิสงส์ทั้งหลายนั้นหมิ
- 5 ได้เป็นคุณของบุทกล คือ เป็นคุณแห่งจำเริญเมตตาทาจิตก็มีอุปมาเหมือนดั่งนั้น ประการหนึ่งเล่า บุทกลทั้งหลายเข้าไปสู่ที่ปิดบังอันมั่นคงก็ดี

- 1 สู้ที่ตนช่อน คือ ถ้าคูหาทั้งหลายก็ดี ฝนตกลงมาสักเท่าใด หาถูกต้องสรีรกายไม่ น้ำฝนหมิอาจยังบุทกลทั้งหลายให้เปียกชุ่มฉันใดก็ดี กำลังเจเริญเมตตาทาจิตประกอบไปด้วย
- 2 คุณะป้องกันเสียซึ่งอันตรายทั้งหลายต่าง ๆ ก็มีอุปมาเหมือนดั่งนั้น อันว่าถ้าคูหาอันใหญ่ประกอบไปด้วยคุณะป้องกันน้ำฝนเสียได้ ก็มีอุปมา
- 3 เหมือนจำเริญจิตประกอบไปด้วยอาณาภาพเมตตาทาอาจจะป้องกันเสียซึ่งอันตรายในขณะที่มีจำเริญเมตตาทาจิตอยู่แล้ว อันว่าอันตรายทั้งหลายคือเพลิง และ
- 4 ยาพิษอันร้าย และอสรพิษร้าย และเครื่องศาสตราวุธต่าง ๆ ก็ดีหมิอาจจะถูกต้องเลยเป็นอันขาด อันว่าเมตตาทาจิตนี้ ถ้าจำเริญอยู่เป็นที่ยงแล้ว
- 5 ศัตรูหมู่ร้ายทั้งหลายหาอาจกระทำอันตรายได้ไม่อันว่า คุณเมตตาทาจิตอย่างนี้จริงดั่งพระพุทธุฎฐิภาเจ้าตริสพระสัทธรรมเทศนาสำแดงเป็นอันเที่ยง อย่าฟังสงสัยเลย ๆ อจฉิ

- 1 รีย์ ภนฺเต นาคเสน ข้าแต่พระเจ้าเรณู อันว่าอัครรรยพิศวง อันหมิเคยบังเกิดมี ก็บังเกิดมี ด้วยเมตตาคจิตจำเรณูอยู่ในภายในแล้ว อาจะป้องกันห้ามเสียซึ่งบาป
- 2 ลามกทั้งปวง เป็นอัครรรยจริงฯ สพุพกุลฺลํ ตุมหาราช ขอถวายพระพรพระราชาสมภาร จง เข้าพระทัยเถิดว่า เมตตาคจิต เป็นภูมิกุศลธรรมทั้งปวงสมเด็จพระ
- 3 บรมโพธิสัตว์ทั้งหลาย ทุก ๆ พระองค์ตั้งอยู่ในภูมิเมตตาค กระทำเป็นกำลังพระโพธิญาณ เหตุสรรพสัตว์ทั้งหลายสิ้นทั้งปวงเนื่องด้วยวิญญาน
- 4 หมดสิ้นทั้งนั้น พระองค์จึงจำเรณูจิตอยู่ในเมตตาคาวนา จะให้เป็นคุณานิสงส์แก่สัตว์ทั้ง ปวง แผลพระเมตตาคจิตออกไปให้ตลอดทั่วถึง
- 5 อุทฺธํ อโธ ติริยํ ภาค ยึดหน่วงอนันตสัตว์เป็นอารมณ์ ดุจตั้งท้าวมหาพรหมอันสถิตอยู่ในทิพ วิมานฯ จบ เมตตานิสงส์ปัญหา 4 ฯ ภนฺเต นาคเสน ข้า

- 1 แต่พระนาคเสนผู้จำเรณูอันว่าผลวิบากแห่งบุคคลทั้งหลายสองจำพวก คือ บุคคลกระทำ กุศลกรรมก็ดี กระทำอกุศลกรรมก็ดี เสมอเหมือนกัน อุทาหุ หรือว่ามีวิเศษประหลาดแปลกกันเป็น
- 2 ไรบ้าง ฯ มหาราช ดูกรพระราชาสมภารผู้ประเสริฐอันว่า ผลวิเศษแห่งกุศลกรรม อกุศลกรรม มีอยู่ต่าง ๆ กัน กุศลกรรมนั้น มีปกติประพฤติ
- 3 เป็นไปในสวรรค์เทวโลก มีผลเป็นสุข อกุศลกรรมนั้น มีปกติประพฤติเป็นไปในนรก มีผล เป็นทุกข์แปลกประหลาดกันอยู่อย่างนี้
- 4 อันว่าผลวิบาก กุศลลา กุศลกรรม หาเสมอเหมือนกันไม่ ฯ ภนฺเต นาคเสน ข้าแต่พระนาค เสน ผู้จำเรณู พระผู้เป็นเจ้าของถวายพระพรแก่โยม
- 5 ใ้ว่าพระเทวทัต เป็น เอกนตกณฺห ประกอบการชอบโดยแท้ ประพฤติเป็นไปด้วยธรรมทั้ง หลายอันดำโดยแท้ สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ เป็นเอกนตสุกฺก ประกอบการชอบ

- 1 ขาวโดยแท้ ประพฤติเป็นไปด้วยธรรมทั้งหลายอันขาวโดยแท้ ลงที่ พระเทวทัตเหมือน ด้วยพระบรมโพธิสัตว์ด้วยสามารถในภพสงสารก็มีอยู่ เสมอกันทรงยศเดชาานุภาพเหมือนกัน
- 2 บางที พระเทวทัตยิ่งกว่าพระบรมโพธิสัตว์ก็มีอยู่พระเทวทัตเป็นบุตรปุโรหิตพระเจ้ากรุง พาราณสีพระบรมโพธิสัตว์เป็นหินชาติ เกิดในส
- 3 กุลฉันทาล ครั้งนั้น พระบรมโพธิสัตว์ดำชาติกว่าพระเทวทัตด้วยประการดังนี้ หนึ่งเล่าพระ เทวทัตเสวยสิริราชสมบัติเป็นเจ้าแผ่นดิน
- 4 ดินพร้อมไปด้วยเบญจกามคุณทั้งปวง พระโพธิสัตว์เป็นแต่เศษฐี คหบดี ถ้อยยศกว่าพระ เทวทัต ดังนั้น ก็มี พระบรมโพธิสัตว์เป็นข้างเผือก

5 ประกอบไปด้วยสัญลักษณ์เป็นอันงาม พระเทวทัตเป็นพญาปรารภนาช่างเผือกให้นายหัตถาจารย์ไปนำมาเป็นพาหนะครั้งนั้น พระบรมโพธิสัตว์เป็นเดียรถานต่ำ

1 ซาติกว่าพระเทวทัต หนึ่งเล่า พระเทวทัตเป็นมนุษย์เที่ยวไปในป่า พระบรมโพธิสัตว์เป็นพญาวานรใหญ่ทรงกำลังมาก ช่างห้าตัวถึงเท่ากำลังพญาวานร หนึ่งเล่า พระบรมโพธิสัตว์เป็น

2 พญาจันทันตคชสารตัวประเสริฐ พระเทวทัตเป็นนายพรานฆ่าเสียซึ่งพญาจันทันตนั้น พระเทวทัตก็ยิ่งกว่าพระบรมโพธิสัตว์ หนึ่งเล่า พระเทวทัตเป็น

3 มนุษย์พรานเนื้อเที่ยวอยู่ในป่า พระบรมโพธิสัตว์เป็นนกกระทา กระทำสังวิธยายมนต์ พระเทวทัตเที่ยวไปจับนกกระทานั้นได้ฆ่าเสีย พระเทวทัตก็ยิ่ง

4 กว่า พระบรมโพธิสัตว์ในชาตินั้น หนึ่งเล่า พระเทวทัตเป็นพระมหากษัตริย์ทรงนามชื่อว่าพญากลาปราช ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นขันตีวาที่ตาบส

5 พญากลาปราช นั้น โกรธให้ลงอาชญาตัดมือตัดเท้ากระทำเป็นท่อน ๆ ดูกดงหน่อไม้ ใน การนั้นพระเทวทัต ก็ยิ่งกว่าพระโพธิสัตว์ด้วยยศ ด้วยชาติ หนึ่งเล่า พระเทวทัต เป็น

1 อเจลก มีนามชื่อ โกรัมภิระ พระโพธิสัตว์เป็นพญาเนคราช ในกาลครั้งนั้น พระเทวทัตก็ยิ่งกว่าพระโพธิสัตว์ด้วยกำเนิด หนึ่งเล่าพระเทวทัตเป็นชฎิลดาบส

2 อยู่ในป่า พระโพธิสัตว์เป็นมหาสุกรใหญ่ พระเทวทัตก็ยิ่งกว่าพระบรมโพธิสัตว์ด้วยกำเนิด หนึ่งเล่าพระเทวทัตเป็นพระมหากษัตริย์ ทรงพระนามชื่อว่า

3 พญาอุปริจรรราช เหาะไปในอากาศได้ ครั้งนั้น พระบรมโพธิสัตว์เป็นพราหมณ์มีนามชื่อว่า กบิลลพราหมณ์ พระเทวทัตก็ยิ่งกว่าด้วยชาติ

4 ด้วยยศ พระเทวทัตเป็นมนุษย์มีนามชื่อว่า สามมาณพ พระโพธิสัตว์เป็นกวางอยู่ในป่า ครั้งนั้น พระเทวทัตก็ยิ่งกว่าด้วยกำเนิด หนึ่ง

5 เล่า พระเทวทัตเป็นมนุษย์ มีนามชื่อว่า สุสามมาณพ นายพรานเที่ยวอยู่ในป่า พระโพธิสัตว์เป็นพญาช่าง นายพรานนั้นไปตัดเองามาถึงเจ็ดงา พระเทวทัตก็ยิ่ง

1 กว่าด้วยกำเนิด พระเทวทัตเป็นช่างฆ่าเสียซึ่งลูกนกกระต่ายดิวิดเป็นอันมาก ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์ก็เป็นช่างนายฝูง มีชาติเสมอกันกับพระเทวทัต พระเทวทัตเป็นอธรรมยักษ์

2 พระบรมโพธิสัตว์เป็นสุธรรมยักษ์ ก็มีชาติเสมอกัน พระเทวทัตเป็นนายสำเภาห้าร้อย พระโพธิสัตว์ก็เป็นนายสำเภาห้าร้อยเป็นใหญ่กว่า

3 สกุลทั้งหลายห้าร้อยเสมอกัน พระเทวทัตเป็นสาขมิกราช พญาเนื้อ พระโพธิสัตว์เป็นนิโครธมิกราช พญาเนื้อเป็นใหญ่กว่าเนื้อทั้งหลายเสมอกัน

- 4 พระเทวทัต เป็นกัณทหาลปุโรหิต พระโพธิสัตว์เป็นจันทกุมาร ครั้งนั้น กัณทหาลปุโรหิต ก็ ยิ่งกว่าพระโพธิสัตว์เมื่อพระ
- 5 เทวทัต เป็นนายเกวียนห้ำร้อย พระบรมโพธิสัตว์ก็เป็นนายเกวียนห้ำร้อยเสมอกัน พระเทวทัตเป็นอลาคนมหาเสนาบดีผู้ใหญ่ สำเร็จราชการทั้งปวงครั้งนั้น
- 1 พระบรมโพธิสัตว์เป็นนารทมหาพรหม พระเทวทัตเป็นพญากาสกราช พระโพธิสัตว์เป็น บุตรพญากาสกราช ทรงพระนามชื่อว่า เจ้ามหาอุมกุมาร ในกาลครั้งนั้น พญากาส
- 2 กราช เอาเจ้ามหาปทุมกุมารผู้เป็นบุตรทิ้งเสียในเหวฆ่าโจรอันว่าบิดา ยิ่งกว่าบุตรทั้งหลาย ประเสริฐกว่าบุตรทั้งหลายในกาลครั้งนั้น พระเทว
- 3 ทัต ยิ่งกว่า พระโพธิสัตว์จนถึงเป็นบิดาดังนั้นในกาลเมื่อพระเทวทัตเป็นพญามหาปดา ปรราช พระบรมโพธิสัตว์ เป็นธรรมपालกุมาร เป็นบุตรพญามหา
- 4 ปาตราช พระเจ้ามหาปดาปราชนั้น ให้ตัดมือตัดเท้า ตัดศีรษะเจ้าธรรมपालกุมารผู้เป็น บุตรนั้น เสียครั้งนั้น พระเทวทัตก็ยิ่งกว่าพระ
- 5 บรมโพธิสัตว์โดยวิเศษ แต่อดีตกาลพระเทวทัตกับพระบรมโพธิสัตว์ได้พบปะกันเป็นหลาย ชาติแต่ล้วนพระเทวทัตยิ่งกว่าด้วยชาติด้วยยศด้วยกำเนิดเป็น
- 1 อเสก ก็มีมากเป็นหลายชาติ เสมอกันก็มีมากเป็นหลายชาติ ในปัจจุบันกาลนี้เล่าก็บังเกิดใน สกกุลศากยราชเสมอกัน สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้เป็นสัพพัญญู
- 2 สัมมาสัมพุทธเจ้า พระเทวทัตก็ออกบวชในพระพุทธานุชาตนา ยังอิทธิฤทธิ์ให้บังเกิดสำแดง พุทธาไลย จะใคร่ได้เป็นพระพุทธานุชาตนา โข โดดมจะ
- 3 ถาม ภนเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ อันว่าถ้อยคำอันใดโดยมกลาวมาทั้งสิ้นนั้น จจริงหรือหาหมิได้ หรือว่าไม่จริงประการใด พระผู้เป็นเจ้า
- 4 ยถา มหาราช ดูกร พระราชสมภารผู้ประเสริฐตรัสประกาศปริยายสำแดงเหตุอันนี้ประการ ต่าง ๆ เป็นอันมากให้อาตมาภาพฟังดังนั้นก็
- 5 ขอบอยู่หาผิดไม่ จจริงอยู่แล้วเหมือนดังพระราชสมภารตรัสทุกประการ ฯ ยถิ ภนเต นาค เสน ข้าแต่พระนาคเสน ผู้จำเริญ มิแล้วว กัณทหธรรม
- 1 สุกกธรรมสองประการ คือ พระเทวทัตกับพระบรมโพธิสัตว์เสมอกันอย่างนี้แล้ว อันว่ากุศล กรรมกับอกุศลกรรม มีผลเสมอกันหรือประการใด ฯ ขอถวายพระพร กุศล
- 2 กรรม กับอกุศลกรรม หมิได้มีผลเสมอกัน บุญบาปสองประการนั้นจะมีผลเสมอกันหาหมิได้ แท้จริงอันว่าพระเทวทัตเป็นคนพิโรธ

- 3 โกรธกับคนทั้งปวงหาหมีได้ เฉพาะพิโรธโกรธแต่สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์พระองค์เดียว ด้วยความพยายาบทผูกเวรไว้ อันว่าพระเทวทัตคนใด
- 4 เป็นคนพยายาบทกับพระโพธิสัตว์ อันว่าพระเทวทัตคนนั้น จึงให้ซึ่งผลสำเร็จแก่พระโพธิสัตว์ในภพนั้น ๆ มหาราช ดูกรพระราช
- 5 สมภารผู้ประเสริฐ เมื่อพระเทวทัต ตั้งอยู่ในอิสริยยศ รักษาขอบขันธเสมาในนานาประเทศ ได้ส่งให้กระทำการกุศลมีประการต่าง ๆ เป็น

- 1 ดันว่า กระทำตะพานและศาลาเป็นที่อาศัยไปมาสำนักแห่งสมณพราหมณ์ คนยากคนจน คนอนาถา พวกราชวาณิชทั้งหลายแล้วได้ให้ทานโดยควรแก่ความปรารถนา ด้วยเดช
- 2 ผลแห่งกุศลกรรมนั้น พระเทวทัตถึงได้เสวยราชสมบัติสืบ ๆ ไปในภพสงสร อาตมาภาพหมี อาจจะทำวพรรณานิสงส์ทานศีลของ
- 3 พระเทวทัตนั้นได้ อันว่าอิสริยยศสมบัติทั้งปวงสรรพสัตว์ทั้งหลาย จะได้เสวยเป็นความสุข โดยสมมติโวหารแห่งโลกนั้น ถ้าเว้นเสียจากทานศีล
- 4 อุโบสถกรรมการกุศลทั้งหลายต่าง ๆ นั้นแล้ว ก็หมีอาจจะได้ซึ่งสมบัติทั้งปวงเหมือนดังนั้น พระเทวทัตได้เป็นใหญ่ เป็นอิสริยาภเสวยราช
- 5 สมบัติในภพนั้น ๆ ก็ได้ด้วยผลทานผลศีล ผลเมตตา ภาวนา ผลอุโบสถกรรมของตน อันกระทำให้เป็นการกุศลมีประการต่าง ๆ ซึ่งพระราชสมภารตรัสว่า พระ

- 1 เทวทัต กับพระบรมโพธิสัตว์บังเกิดในภพใด ๆ ก็ไม่บังเกิดด้วยกัน ได้พบปะกันเป็นหลายชาติหลายภพ ดังนั้น ขอถวายพระพร พระราชสมภารทราบแต่เท่านี้ก็น้อยนัก ซึ่งพระเทวทัตกับ
- 2 พระบรมโพธิสัตว์ได้พบปะกันสิ้นชาติเป็นอนเณกมากกว่าร้อยกว่าพันกว่าหมื่นกว่าแสนจึงจะ ได้พบปะกันแต่ละชาติละชาติ เหตุพระพุทธรูปภาตรัสพระธรรมเทศนาไว้
- 3 ด้วยกัจจปุปมาว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายจะได้บังเกิดเป็นมนุษย์งาม ๆ ดี ๆ นั้นสุดท้ายอยู่แล้ว อุปมาเหมือนเต่าตาบอดผุดสบช่องกระบอกตรอด
- 4 อันลอยกลิ้งกลับหันปนแปรไปในท้องประมมหาสมุทรด้วยกำลังละลอกลูกคลื่นใหญ่น้อยอัน ต้องลมปกติและลมพายุกัดพาลอยไปทบทวนกลับขึ้นล่อง
- 5 อยู่เป็นนิจ กระบอกตรวดนั้น จะตั้งอยู่ครู่หนึ่งหาได้ไม่ร้อยปี เต่าตาบอดถึงผุดขึ้นที่หนึ่ง เมื่อผุดถูกต้องกระบอกตรวดนั้น ดุจดังว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายไปบังเกิด

- 1 เป็นมนุษย์อันดีอันงาม เนื้อความประการนี้มีอุปมาพาดำหนดอันใด พระราชสมภารจง เข้าพระทัยเถิดว่า สรรพสัตว์ทั้งหลาย บังเกิดมาพบปะกันแต่ละชาติละครั้งละหนนั้น กำหนด

- 2 กาลนานก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้น สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์จะได้สมาคมกับด้วยพระเทวทัตหาหมีได้ ขอถวายพระพร ซึ่งพระเทวทัตเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสมเด็จพระ
- 3 พระบรมโพธิสัตว์ด้วยชาติ ด้วยยศ ด้วยกำเนิด และได้ บังเกิดเป็นบิดาพระบรมโพธิสัตว์นั้น เหตุสังสารวัฏประพาศเป็นไปสิ้นกาลช้านานแล้วพบปะกันเข้า
- 4 ชาติหนึ่ง มหาราช ดูกร พระราชสมภารผู้ประเสริฐพระสารีบุตรเถระผู้เป็นอัครสาวกเบื้องขวาสมเด็จพระพุทธานุเจ้า ก็ได้เป็นบิดาพระบรมโพธิสัตว์สิ้น
- 5 ชาติเป็นอเนกกว่าแสนชาติ เป็นปู่พระบรมโพธิสัตว์ก็ได้เป็น อา เป็นพี่ เป็นหลาน เป็นมิตรสหาย ก็ได้เป็นหนึ่งเล่า สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์ก็เหมือนกัน

- 1 ได้เป็นบิดาพระสารีบุตรเถระสิ้นชาติเป็นอเนกมากกว่าแสน เป็นปู่ เป็นอา เป็นพี่ เป็นหลาน เป็นมิตรสหายแห่งพระสารีบุตรเถระก็ได้เป็นสารวัฏเวียนไปเวียนมา อยู่ดั่งนี้หมีได้ขาดสรรพสัตว์
- 2 ทั้งหลายสิ้นด้วยกัน อันบังเกิดเป็นหมู่สัตว์แล้วก็ประพาศแปรปรวนไปตามกระแสสงสารพัดพาลอกล่องท่องเที่ยวไปในจตุรโหมมโหมมสาครอันคัมภีรภาพ
- 3 พันกำหนดหาที่สุดหมีได้ เหตุดั่งนั้นสรรพสัตว์ทั้งหลายจึงพบปะกันด้วยอัปปียเหตุอันหมีได้เป็นที่รักและปิยเหตุอันเป็นที่รัก ควรจะเห็นเป็นพระอนิจจ
- 4 แจ้งประจักษ์กับปัญญา ยถา มหาราช ดูกร พระราชสมภาพ อันว่า ธรรมชาติทั้งหลายต่าง ๆ ซึ่งบ้างดีบ้าง เป็นสิ่งอันสะอาดและหมีได้สะอาด เป็นสิ่งอันงามและ
- 5 สิ่งอันลามก เมื่อลอบไปตามกระแสน้ำเชี่ยวในมหาคงคาอันใหญ่ นั้น ลางที่ก็ปะปนประชุมกันอยู่ด้วยวัดอุณซึ่งอันดี อันสะอาด และหมีได้สะอาด อันงาม และหมีได้งาม ลอยเป็น

- 1 สวะปะปนกันมาประชุมอยู่ด้วยกัน ฉนใดก็ดี ดูกรพระราชสมภาพ บรรดาหมู่สัตว์ทั้งปวงอันไปตามกระแสสงสารวัฏก็ลอยซัดไปตามกระแสจตุรโหมมะทั้งสี่ จึงพบปะประชุมกันบังเกิดชั่วบ้างดีบ้างเข้าอยู่
- 2 ด้วยกัน ก็มีอุปไมยเหมือนดั่งนั้น เมื่อพระเทวทัตเป็นอธรรมยักษครั้งนั้น ก็ยังผู้อื่นให้ประกอบในธรรมเป็นอันมากแล้วลงไปหม้อยู่ในมหา
- 3 นรกสัน 57 โภฏี กับ 60 แสนปีในมนุษย สมเด็จพระบรมโพธิสัตว์เป็นสุธรรมยักษยังผู้อื่นให้ประกอบในธรรมเป็นอันมาก ก็ได้ไปบังเกิดในสวรรค์
- 4 เทวโลก เสวยสิริสมบัติสัน 57 โภฏี กับ 60 แสนปีมนุษยเท่ากัน ก็บัดนี้ พระเทวทัตหมีได้บังเกิดความเลื่อมใสในพระพุทโธวาทความสั่งสอน

5 สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสให้โอวาทในภพนี้ ประกอบไปด้วยกิเลสธรรมเป็นอันมาก กระทำสังฆเภทกรรมเป็นการบาปใหญ่ แล้วลงไปตามปฐมพีแผ่นดินสูบเอาไป ฝ่าย

1 องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้พระสัพพัญญุตญาณกำหนดพระชนมายุสังขารของพระองค์ครบแปดสิบบริบูรณ์แล้วดับสังขารธรรมทั้งปวงเข้าสู่พระปรินิพพาน ๔ สมเด็จพระเจ้ากรุง

2 มิลินท์ ทรงฟังพระนาคเสนถวายวิสขณาดังนั้น ก็เข้าพระทัยตามกระแสทราบด้วยนัยอธิบายเหมือนดั่งนั้นแล้วรับสาธุการพระนาคเสนเป็นอันดี ๔ จบ กุ

3 สลากุศลสมสมาปัญหา 5 ๔ ภนฺเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ สมเด็จพระพุทธเจ้าตรัสพระธรรมเทศนาไว้ว่า สตรีภาพทั้ง

4 หลายได้ซึ่งขณะกิติ ได้ซึ่งโอกาสอันลับ กิติ ได้ซึ่งถ้อยคำว่าจาปราศรัยเกี่ยวพรานกิติ แม้นเป็นที่เขาแล้วหญิงทั้งปวงก็กระทำบาปหมิได้คิดถึงสา

5 มีของตน ประพตินิกงใจ ถ้าหมิได้บุรุษอันอื่น แต่บุรุษเปลี้ยง่อยก็ยอมยินกระทำการสังวาสด้วย พระพุทธฎีกาตรัสไว้ดังนี้ หนึ่งเล่าพระองค์ตรัสพระธรรมเทศนาสำแดงไว้

1 อย่างหนึ่งว่า นางอมร ผู้เป็นภริยาพระมโหสถ เมื่ออยู่เรือนอยู่บ้านแต่ผู้เดียวในที่ลับที่สงัด กระทำคำรพสามีเสมอตั้งพระมหากษัตริย์ ถึงบุรุษจะมาเกี่ยวพานปราศรัยสักพันหนึ่ง นาง

2 ก็หายอมไม่ นางอมรมหมิได้กระทำการบาป ยทิ ภนฺเต นาคเสน ข้าแต่พระนาคเสนผู้จำเริญ มิแลพระพุทธฎีกาตรัสพระธรรมเทศนาว่า หญิงได้โอกาส

3 ในที่ลับได้ขณะชอบเชิงแล้ว ก็หาคิดถึงสามีไม่ กระทำการสังวาสด้วยบุรุษอื่น โดยแต่บุรุษเป็นเปลี้ยง่อยก็ยอมด้วยถ้อยคำอันนี้

4 จริงดั่งนั้นแล้ว พระพุทธฎีกาที่ตรัสสรรเสริญนางอมรภริยาพระมโหสถว่า บุรุษจะเกี่ยวพานปราศรัยสักร้อยพันหนึ่ง ถึงลับกำบังกิติ นาง

5 หายอมไม่ ถ้อยคำอันนี้ผิด หากจริงไม่ มิแลถ้อยคำอันนี้จริงทราบอยู่แล้ว พระพุทธฎีกาตรัสว่ากล่าวโทษหญิงนักกว่า ได้ขณะได้ที่รโหฐาน ได้ที่เจียบ

1 สงัดแล้ว คิดกระทำการสังวาสกับด้วยชายโดยแต่บุรุษเปลี้ยง่อย ก็ยอมด้วย อันว่าถ้อยคำอันนั้นก็หาจริงไม่ ผิดอยู่ไม่เข้ากับพระพุทธฎีกาตรัสกล่าวสรรเสริญนางอมร

2 อยู่ ปญฺโห อันว่าปริศนามีนาชื่อว่า อุกโก โภฏี พระนาคเสน จงช่วยชำระสะสางเสียให้สิ้นความสงสัย อย่าให้วิมุตติกังขาบังเกิดต่อไป ๔

3 พระนาคเสน ถวายพระพรว่า พระพุทธฎีกาตรัสไว้ประการใด ก็จริงดั่งพระพุทธฎีกา อย่าทรงพระวิมุตติกังขาเคลือบแคลงพระทัย เลย มหาราช ดูกร พระราช

- 4 สมภารผู้ประเสริฐ อันว่าหญิงชายพบปะกันกับบุรุษประมาณพันอย่าฟังสงสัยว่าจะเปล่าเสียแทบทุกคนก็ว่าได้ ถ้าได้ช่องได้โอกาสในที่ลับกำบังแล้ว
- 5 ก็กระทำการบาปจริงหาผิดไม่ ซึ่งหาหญิงหมีได้กระทำการบาปด้วยบุรุษนั้นอาศัยเหตุหมีได้ที่เงียบที่สงัด หมีได้ขณะหมีได้โอกาสในที่ลับ จึงมิได้กระทำการบาปเหตุ

คุณค่าของคัมภีร์มิลินทปัญหา

มิลินทปัญหาเป็นหนังสือที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์คติบาลี ทั้งในทางธรรม และในทางวรรณคดีโดยตรง ในทางธรรมเนื้อความที่เป็นบทสนทนาโต้ตอบระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการสนทนาธรรมที่สนทนาธรรมทัศนะ การตีความหมายพุทธธรรมของคนในยุคหนึ่ง มีความสนใจโดยสรุปได้ 3 ประการคือ

1. เรื่องเกี่ยวกับลักษณะธรรมะโดยตรง เช่น ลักษณะของ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ปัญญา เป็นต้น
2. เรื่องที่เกี่ยวกับความถูกต้องของพระไตรปิฎกโดยเฉพาะส่วนของพุทธพจน์ที่มีความขัดแย้งกันเอง
3. เรื่องธรรมชาติซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นสภาวะธรรม เช่น ทำไมน้ำทะเลจึงเค็ม ทำไมดวงอาทิตย์จึงทอแสงแดดกล้าในบางช่วงเท่านั้น

ในทางวรรณคดีบาลี คัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์ที่แสดงถึงความรู้ ความสามารถทางด้านการใช้สำนวนภาษาของผู้แต่งมาก เพราะคำอธิบายแต่ละตอนคมคาย ลักษณะการแต่งที่เด่นที่สุดในคัมภีร์คือ การใช้อุปมาอุปมัย กล่าวเปรียบเทียบลักษณะธรรมกับสิ่งต่าง ๆ ที่เห็นได้ง่าย เช่น การเปรียบเทียบลักษณะร่างกายกับส่วนต่าง ๆ ของรถที่นำมาประกอบกันเข้าเป็นรถ โดยเมื่อแยกส่วนต่าง ๆ ออกจากกันแล้วก็ไม่เรียกว่ารถ ร่างกายเราก็เช่นกัน ถ้าพิจารณาทีละส่วนแล้ว ก็ไม่มีส่วนใดที่เรียกว่าตัวตนได้

B.C. Low ได้เทียบลักษณะการโต้ตอบกันระหว่างพระนครเสนเถระ กับพระยามิลินท์แล้วมีลักษณะคล้ายกันกับการโต้ตอบระหว่างพระอรชุนกับพรกฤษณะในคัมภีร์ราควัทคีตา อาจถือได้ว่าคัมภีร์มิลินทปัญหา มีลักษณะการแต่งเป็นแบบมหากาพย์

มิลินทปัญหาคัมภีร์ฉบับที่เป็นภาษาไทย

คนไทยรู้จักคัมภีร์มิลินทปัญหามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยหนังสือไตรภูมิพระร่วงของพระมหาธรรมราชาลิไท ได้มีการกล่าวถึงอ้างอิงถึงชื่อคัมภีร์มิลินทปัญหาไว้ที่บ้านแพนง ดังนั้นคัมภีร์มิลินทปัญหาจึงเป็นหนังสือที่สำคัญและมีมานานแล้ว คัมภีร์มิลินทปัญหาคัมภีร์ที่แปลเป็นภาษาไทยที่มีต้นฉบับในปัจจุบัน 6 ส่วนคือ

1. ฉบับแปลสมัยกรุงศรีอยุธยา มีต้นฉบับอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ แต่มีไม่ครบถ้วน
2. ฉบับแปลสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นฉบับหอสมุดแห่งชาติ สันนิษฐานว่าเป็นผลงานในสมัยรัชกาลที่ 3
3. ฉบับแปลของมหามกุฏราชวิทยาลัย สมัยรัชกาลที่ 5 ครั้งนั้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ มหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2436 ทรงออกหนังสือวารสารชื่อ "ธรรมจักร" เป็นรายเดือน มอบสมณาคณะแก่ผู้บริจาคบำรุงมหามกุฏราชวิทยาลัย และได้ทรงแปลมิลินทปัญหาลงพิมพ์ในหนังสือธรรมจักรเป็นตอน ๆ มิได้ทรงแปลโดยตลอด ได้ให้พระกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัยช่วยกันแปลเป็นตอน ๆ ส่วนไม่สม่าเสมอเป็นส่วนแปลแบบบาลีสนามหลวง คือยังคงรักษารูปแบบไวยากรณ์เป็นสำคัญ
4. ฉบับแปลของสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) วัดมกุฏกษัตริยาราม และได้จัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของพระองค์ท่านเอง
5. ฉบับเรียบเรียงใหม่ เรียกว่า ปัญหาพระยามิลินท์ โดยนายยิ้ม ปันตยางกูร ได้เรียบเรียงเอาเฉพาะใจความของแต่ละปัญหาตัดส่วนข้อความที่ซ้ำกันออกเพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย
6. ฉบับของสำนักพิมพ์ ส.ธรรมภักดี โดย ปุ้ย แสงฉาย เปรียญ ได้เรียบเรียงให้อ่านเข้าใจง่ายขึ้น

มิลินทปัญหาคัมภีร์ฉบับที่เป็นภาษาต่างประเทศ

เนื่องจากคัมภีร์มิลินทปัญหาคัมภีร์ทางพุทธศาสนาที่มีคุณค่ามากทั้งในด้านธรรมปรัชญา วรรณคดี จึงได้มีผู้จัดพิมพ์และแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ จำนวนมากมาย พอที่จะรวบรวมได้ในเวลานี้คือ

1. มิลินทปัญหาคัมภีร์ฉบับพิมพ์เป็นอักษรโรมัน ชำระโดย v"Treknner จัดพิมพ์โดย Williams and Nrgate ในปี ค.ศ. 1880
2. มิลินทปัญหาคัมภีร์ชำระโดย Hsaya Hbe ที่เมืองร่างกุ้ง ประเทศพม่า เพื่อ พ.ศ. 1915
3. มิลินทปัญหาคัมภีร์แปลเป็นภาษาสิงหล โดยมีชื่อว่า Milinda Prashnaya โดย Hinati Kumbure พิมพ์ที่กรุงโคลัมบ ค.ศ. 1900

4. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาจีนมีทั้งหมด 11 ส่วน
5. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส โดย Louis Finot
6. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาเยอรมัน โดยพระญาณติโลกะ
7. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดย T.W. Rhys Davids
8. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดย I.B. Horner
9. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น โดย โชนงน ยามากามิ
10. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษารัสเซีย โดย Evanofski
11. มิลินทปัญหญา ฉบับแปลเป็นภาษาอิตาเลียน โดย G.Cagnola
12. มิลินทปัญหญา ฉบับภาษาเบงกาลี ชำระโดย Bangiya sohitya Parishat
13. Critical and Philological note to The first chapter of the Milinda Parha โดย Trenkner.

ผู้รจนาคัมภีร์

คัมภีร์มิลินทปัญหญา เป็นเรื่องการสนทนาโต้ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนเถระผู้ตอบ เป็นคัมภีร์สำคัญยิ่งคัมภีร์หนึ่งในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ผู้รจนาคัมภีร์และระยะเวลาที่รจนาคัมภีร์นี้มีความเห็นยังไม่เป็นที่สรุปได้ ตามความเห็นของ ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง¹ ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหานี้ได้มีรจนาเป็นภาษาสันสกฤต หรือภาษาปรากฤตแบบใดแบบหนึ่งในอินเดียตอนเหนือ ซึ่งอาจเป็นแถบคัชเมียร์ไม่มีหลักฐานว่าผู้ใดเป็นผู้รจนาตามเนื้อหาบางตอนของคัมภีร์ สันนิษฐานว่า น่าจะบุคคลผู้นับถือพุทธศาสนาแบบสรวาสติวาทิน เพราะอธิบายคำว่า อสังขตธรรม คือ ธรรมที่ปราศจากเหตุปัจจัย มีอากาศและนิพพาน ซึ่งเป็นมติเฉพาะของฝ่ายสรวาสติวาทิน ซึ่งแตกต่างจากนิกายอื่น ฝ่ายเถรวาทถือว่า อสังขตธรรม มีเพียงนิพพานเท่านั้น อย่างไรก็ตามต้นฉบับภาษาสันสกฤตมิได้คงเหลือมาถึงปัจจุบันนี้ที่มีอยู่ในเวลานี้ มีแต่ฉบับภาษาจีนและฉบับภาษาบาลี แต่ก็ไม่มีหลักฐานว่า ผู้รจนาคัมภีร์มิลินทปัญหาคือใคร แม้กระทั่งว่าจะเป็นชาวจีน ชาวอินเดีย หรือชาวศรีลังกา เท่าที่พอจะสันนิษฐานได้คือ เนื้อหาตอนแรกที่เป็นบทนำที่กล่าวถึงประวัติและความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสน เป็นผลงานของพระเถระจูปากัย ซึ่งเป็นพระเถระชาวลังกา และสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพก็ได้ทรงอธิบายว่า พระคัมภีร์รจนาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์มิลินทปัญหานี้ มีนามปรากฏในคำมัสการข้างต้นว่า พระปิฎกจูปาลัย แต่

¹สุภาพรรณ ณ บางช้าง : ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและศรีลังกา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร, 2526.

ศาสตราจารย์ริดสรวิตส์ ผู้แปลคัมภีร์มิลินทปัญหาเป็นภาษาอังกฤษมิได้กล่าวถึงพระเถระผู้รจนเอาไว้เลย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ควรแก่การศึกษาข้อเท็จจริงต่อไป

ระยะเวลารจนาคัมภีร์

เนื่องจากไม่มีหลักฐานแน่ชัดเกี่ยวกับผู้รจนาคัมภีร์ จึงไม่สามารถกำหนดเวลาที่แต่งได้แน่นอน ในตอนต้นของคัมภีร์มิลินทปัญหาได้ระบุว่า การสนทนาโต้ตอบปัญหาธรรมระหว่างพระเจ้ามิลินท์กับพระนาคเสนเถระเกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้วได้ 500 ปี พระอาจารย์ฝ่ายเถรวาทเชื่อว่า พระนาคเสนเถระเป็นผู้จัดบันทึกการสนทนาของ ถ้าเป็นเช่นนั้นคัมภีร์ก็น่าจะรจนาประมาณ คริสต์ศตวรรษที่ 1 ในคัมภีร์ชินกาลบาลี ซึ่งเป็นพงศาวดารบาลีที่รจนาในประเทศไทยได้กล่าวว่า พระเจ้ามิลินท์ได้ปกครองแคว้นสาครในอินเดีย ซึ่งตรงกับระยะเวลาที่พระเจ้าอัญญกัณณตีสสะปกครองเมืองอนุราชบุรีในศรีลังกา ซึ่งตามประวัติศาสตร์ของศรีลังกาเวลาดังกล่าวอยู่ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 16-38 ซึ่งก็เป็นระยะเวลาใกล้เคียงที่ประมาณไว้ในคัมภีร์มิลินทปัญหา

แต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการยุคปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะระยะเวลาไม่ตรงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ พระเจ้ามิลินท์เป็นกษัตริย์ชาวกรีกมีชีวิตจริงมีตัวตนจริง เป็นบุคคลในประวัติศาสตร์จริง มีพระนามเดิมว่า พระเจ้าเมนันเดอร์ (Mnander) พระองค์ประสูติที่เมือง อละสันตะ (Alasanda) ต่อมาได้เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาเขตแบคเตรีย (Bactria) ของกรีก ภายหลังได้แผ่ขยายพระราชอำนาจเข้ามาปกครองอินเดียแถบแคว้นคันธาระ ชื่อสถานที่ที่กล่าวถึงในคัมภีร์มิลินทปัญหาได้สนับสนุนความคิดเห็นของนักวิชาการที่กำหนดระยะเวลาที่แต่งไว้ น่าจะอยู่ในช่วงประมาณ 2 ศตวรรษก่อนคริสตกาล เพราะชื่อเมืองที่กล่าวถึงล้วนเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์กรีก และ B.C. Low ก็ได้กำหนดระยะเวลาอย่างกว้าง ๆ ว่า ระยะเวลารจนาคัมภีร์มิลินทปัญหาน่าจะเป็น 2 ศตวรรษก่อนคริสตกาล

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลงานวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่องคัมภีร์โบลานในจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ของจังหวัดชลบุรี รวมทั้งหมด 1,197 คัมภีร์ มีจำนวนผูก 2,237 ผูกแบ่งเนื้อหาสาระของคัมภีร์ต่าง ๆ ที่จารลงในโบลานได้ 5 ประการ คือ

1. เป็นเนื้อหาขยายความเรื่องต่าง ๆ ที่ประตู่ในพระสูตรต้นตปิฎกเป็นส่วนมาก เช่น เรื่องชาดก ทศชาติชาดก ธนัญชัยบัณฑิตชาดก เวสสันดรชาดก มโหสถชาดก เป็นต้น รวมทั้งเนื้อหาของคัมภีร์ที่ปรากฏในอรรถกถา เช่น ชัมมปัทฏฐกถา เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องนิทานชาดก มีคุณค่าเสริมสร้างให้เกิดปัญญาทั้ง 3 ด้าน คือ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนมยปัญญา

2. เนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรม ข้อปฏิบัติในระดับต้น ๆ คือ ศีลจริยธรรมระดับกลาง กุศลกรรมบท 10 ประการ จริยธรรมระดับสูง คือ อริยมรรค 8 ประการ นอกจากนี้เป็นพิธีกรรมทางศาสนา เช่น พิธีกรรมผูกพัทธสีมา พิธีอุปสมบท ข้อวัตรปฏิบัติของพุทธบริษัท คือ นิจสิล จุลสิล และมหาสิล เป็นต้น

3. เนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิต จิตของมนุษย์ฝึกได้ อบรมพัฒนาได้ อารมณ์ของจิตการแสดงออกด้านต่าง ๆ ของทางกายล้วนเกิดจากจิต เป็นหลักธรรมชั้นสูงที่แสดงเนื้อหาต้านอภิชธรรมปิฎก คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน จุดเป้าหมายชีวิตของชาวพุทธ คือ บรมสุข อันหมายถึงการบรรลุพระนิพพานนั่นเอง

4. คัมภีร์ปรกณพิเศษ เช่น คัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นเรื่องการสนทนาธรรมสภาจฉาโต้ตอบปัญหาระหว่างพระเจ้ามิลินท์ผู้ถามกับพระนาคเสนเถระ ผู้ตอบเป็นคัมภีร์ที่สำคัญ คัมภีร์ในพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ แม้พระพุทธรูปขอม ชิวเป็นพระอรรคถารุ่นแรกก็มักจะอ้างอิงคัมภีร์นี้เป็นหลักฐานอ้างอิงอยู่เสมอ บทสนทนาโต้ตอบก็เป็นปัญหาธรรมทั่ว ๆ ไป เช่น ลักษณะของศีล สมาธิ ปัญญา นิพพาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นการวิเคราะห์ความหมายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เช่น ปัญหาการให้ทานของพระเวสสันดร เป็นต้น

5. วรรณคดีทางพระพุทธศาสนา เป็นวรรณคดีสังคหะที่เกี่ยวกับพระวินัย ที่เกี่ยวกับพระสูตร และที่เกี่ยวกับพระอภิธรรม ที่เป็นวรรณคดีประเภทวงศ์ เช่น คัมภีร์อุปัชฌาย์ และคัมภีร์อนุชาตวงศ์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ที่ตำราสัททศาสตร์ คัมภีร์ไวยากรณ์ สำนักกัจจายนะ คัมภีร์ไวยากรณ์สำนักสัททนีติ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยเรื่อง การสำรวจข้อมูลคัมภีร์โบราณไว้ เฉพาะในพื้นที่ของจังหวัดชลบุรีเท่านั้น แต่สภาพความเป็นจริงแล้วยังมีพื้นที่อีกหลายจังหวัดใน ภาคตะวันออก ที่ยังไม่มีการสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารโบราณ ทางราชการควรให้ความสำคัญด้านเอกสารโบราณ ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ภูมิปัญญาไทยของบรรพบุรุษ และให้ทุน สนับสนุนโครงการวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัดอื่นต่อไป จากการทำวิจัยพบว่าคัมภีร์โบราณที่เก็บรักษา ไว้ตามวัดต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลรักษาเท่าที่ควร คัมภีร์โบราณส่วนใหญ่ไม่มีไม้ ประทับสำหรับบังคับโบราณมิให้หักงอชำรุดได้ง่าย ควรที่จะทำไม้ประทับหน้าหลังทุกห่อ คัมภีร์ โบราณในพื้นที่จังหวัดชลบุรีส่วนหนึ่งยังเก็บรักษาไว้ที่ตู้เก็บคัมภีร์ที่วัด เช่น วัดใต้ตันลาน อำเภอ พนัสนิคม และวัดเขาบางทราย อำเภอเมือง บางวัดก็ได้มอบให้หอสมุดแห่งชาติเก็บรักษาไว้ ควร ที่จะนำมาเก็บรักษาไว้ที่จังหวัดชลบุรี เพราะเป็นทรัพย์สินทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นและควรที่จะ ปกป้องเป็นอักษรไทย เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษสืบไป

เอกสารโบราณอีกประเภทหนึ่งที่ผู้วิจัยได้สำรวจพบ คือ ศิลจารึก และจารึกตามฐาน ปัทม์ของพระพุทธรูป ฐานพระพุทธรูปจำลอง และจารึกตามโบสถ์ ซึ่งล้วนมีคุณค่าทาง โบราณคดี และเอกสารโบราณอีกประเภทหนึ่งคือ สมุดไทย มีทั้งสมุดไทยที่เป็นกระดาษขาว เขียนด้วยหมึกสีดำ และสมุดไทยที่เป็นกระดาษดำ ที่เขียนด้วยหรรดล หรือดินสอหรือสีน้ำยา เอกสารโบราณเหล่านี้จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับตำรายาแผนโบราณ ตำราโหราศาสตร์ และพิธีกรรม ไสยศาสตร์ การปลุกเสกเวทมนต์คาถาอาคม พิธีกรรมทำผ้าประเจียด ผ้ายันต์ เป็นต้น เอกสารโบราณสมุดไทยเป็นที่รวบรวมความรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทย ควรมีหน่วยงานที่รับ ผิดชอบเอาใจใส่ดูแล รวบรวมเก็บรักษาให้เป็นทรัพย์สินภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น และปรีวรรต เป็นอักษรไทยปัจจุบัน เพื่อความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศาสนา, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม 5, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2521.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม 10, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2521.
- _____. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่ม 33, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2521.
- ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา. ตำนานหอพระมนต์ียรธรรม หอวิชาวุธ
หอสมุดพุทธสังคหะ และหอสมุดสำหรับพระนคร. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
ธนาการ, 2459.
- ศิลปากร, กรม. การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติจัดพิมพ์
เนื่องในงานนิทรรศการเอกสารโบราณ ครั้งที่ 1, 2520.
- _____. คัมภีร์โบราณฉบับหลวงในสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพมหานคร : หอสมุดแห่งชาติ
จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง 700 ปีลายสือไทย, 2527.
- _____. มิลินทปัญหา. กรุงเทพฯ : 2535 พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระวิสิทวิชวงศาจารย์, 2535.
- วิชัย กุหลาบบาล. ทันตชาตินิธาน. การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- สดุภณ จังกาจิต. จักวาทที่ปนีกันต์ที่ 1-2-3. การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษา
ตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- สุนทรี่ พิรุณสาร. อักษรขอมสมัยพระนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษา
ตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- สุภาพรรณ ณ บางช้าง. ประวัติวรรณคดีในอินเดียและศรีลังกา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพมหานคร : 2526.
- _____. วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : จัดพิมพ์เฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี, 2533.
- สุรณี แก้วกลม. อักษรที่ใช้นันทิกภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- อัญชลี ปิ่นรอด. คัมภีร์พระพุทธรูปบาทมงคล. การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี-สันสกฤต ภาควิชาภาษาตะวันออก
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

ภาคผนวก

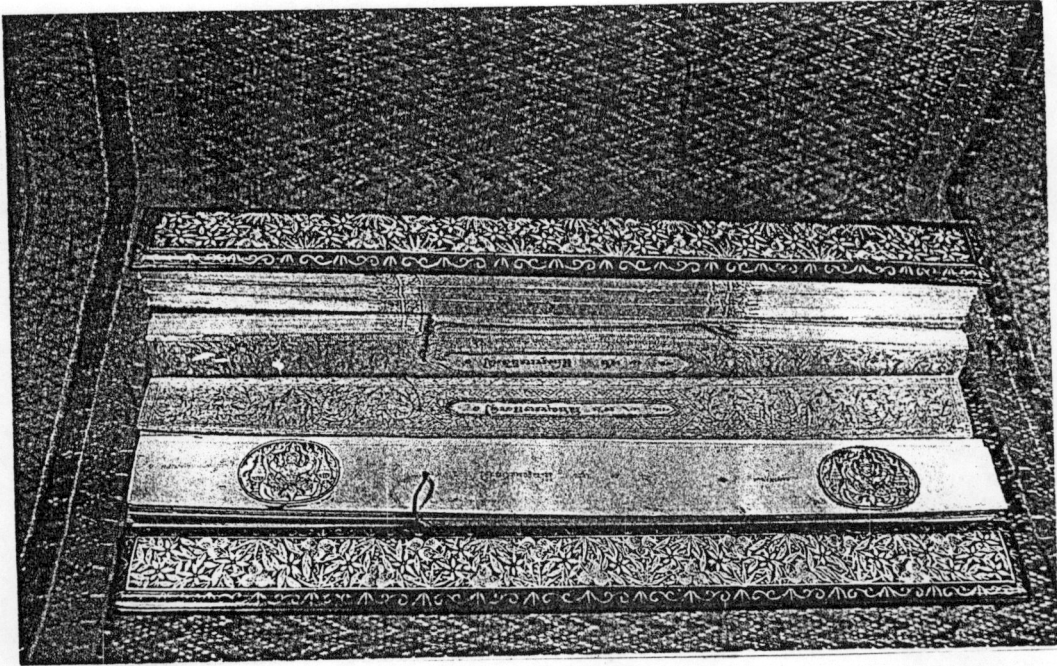
มิลินทปัญหา อักษรขอม

1. ขนากนย์   ดูกรโอรสของสมภารผู้ประเสริฐ   บุคคลทั้งหลายจะเป็น...
2. ก็เดือดร้อน ในใจของตองเอง   เมื่อสมเด็จพระสัมพันธู์เจ้า...   ๓๖๕
3. การบาป การลามกมีประการต่าง ๆ   อย่างนั้น สมเด็จพระ...   ๓๖๖
4. ข้าแต่พระเจ้าผู้มีพระคุณ   สมเด็จพระพุทธเจ้า   ๓๖๗
5. สรรพสัตว์ทั้งหลาย บ่มีฟังพระพุทโธวาท   ขึ้นกระทำล่วงกัมมล่วงเกินพระพุท...   ๓๖๘
6. สมเด็จพระพุทธเจ้า   ก็ยังมีความยินดีในกิริยาประณาม พระพุทเจ้า...   ๓๖๙
7. ... (ดู)   กรพระราชมภาร   พระพุทฐีกาตรัสว่า   พระตถาคตหา...   ๓๗๐
8. สงไสพระไทยว่า   สมเด็จพระพุทเจ้า   ยังมีความโกรธอยู่...   ๓๗๑
9. ... (บริ)   สัททั้งหลายเป็นอาทิ   ครี้อพระสาริปุตตแลพระโมคคลา...   ๓๗๒
10. องค์ด้วยสามาตถ   พระองค์ทรงพระโกรธหามีได้   บริสัช...   ๓๗๓

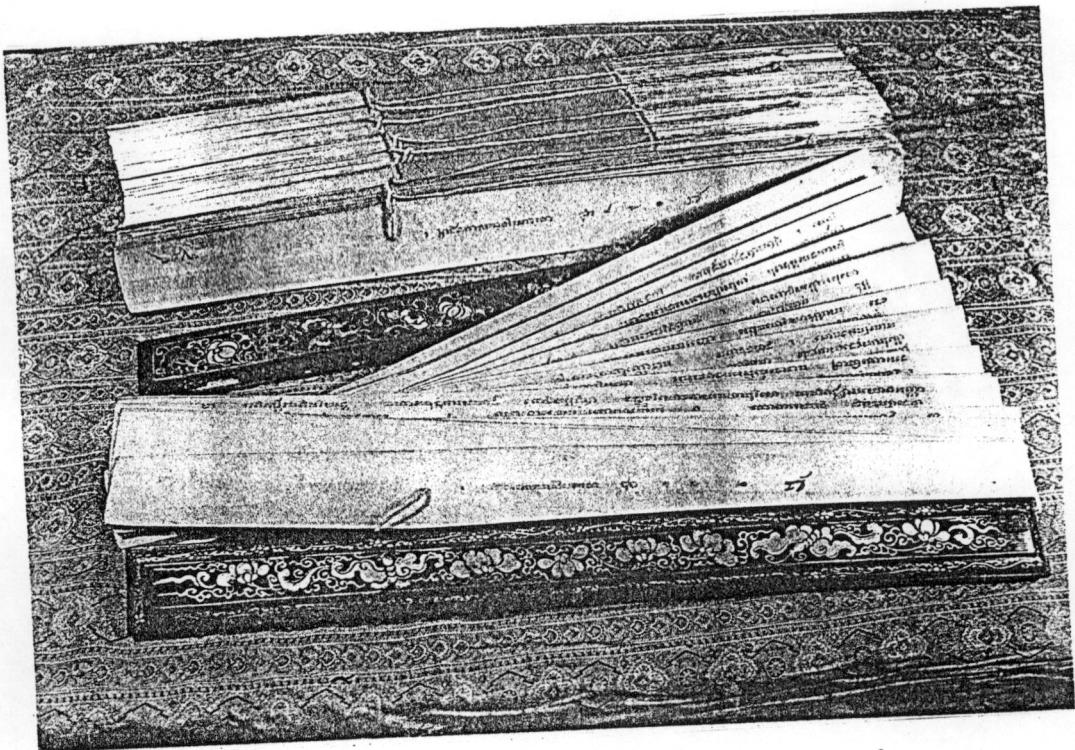
ปริวรรตเป็นอักษรไทย

1. มหาราช ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ บุคคลทั้งหลายจะเป็น...
2. ก็เดือดร้อน ในใจของตองเอง เมื่อสมเด็จพระสัมพันธู์เจ้า...
3. การบาป การลามกมีประการต่าง ๆ อย่างนั้น สมเด็จพระ...
4. ข้าแต่พระเจ้าผู้มีพระคุณ สมเด็จพระพุทเจ้า จะได้เป็น...
5. สรรพสัตว์ทั้งหลาย บ่มีฟังพระพุทโธวาท ขึ้นกระทำล่วงกัมมล่วงเกินพระพุท...
6. สมเด็จพระพุทเจ้า ก็ยังมีความยินดีในกิริยาประณาม พระพุทเจ้า...
7. ... (ดู) กรพระราชมภาร พระพุทฐีกาตรัสว่า พระตถาคตหา...
8. สงไสพระไทยว่า สมเด็จพระพุทเจ้า ยังมีความโกรธอยู่...
9. ... (บริ) สัททั้งหลายเป็นอาทิ ครี้อพระสาริปุตตแลพระโมคคลา...
10. องค์ด้วยสามาตถ พระองค์ทรงพระโกรธหามีได้ บริสัช...

คัมภีร์ไบเบิลฉบับหลวง

คัมภีร์ไบเบิลฉบับหลวง มีตราประจำ ร.2 กำกับหน้าปกกลาน ไม้ประกบกับลายทองจีน

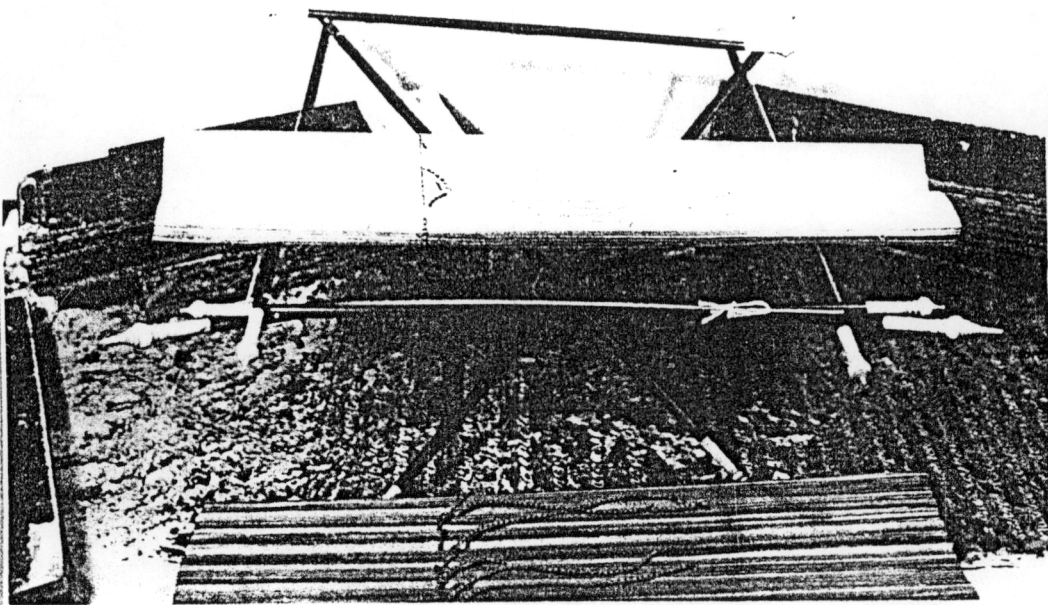

คัมภีร์ไบเบิลร้อยสายสะนองด้านซ้ายมือ ไม้ประกบกับลายกำมะลอ

คัมภีร์ใบลานฉบับหลวง

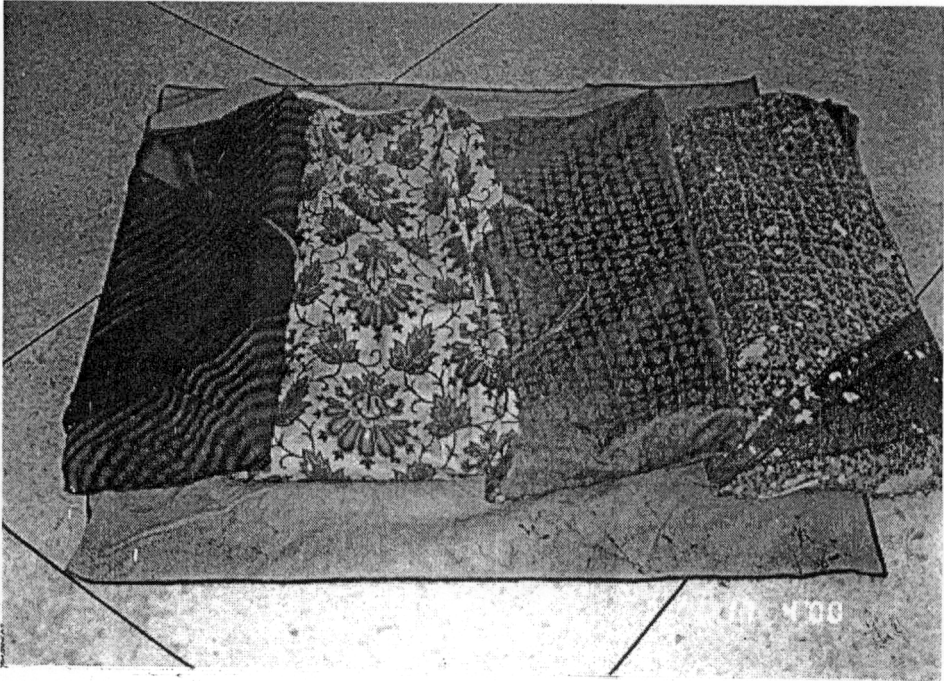

ผ้าห่อคัมภีร์ใบลาน มีเชือกมัดติดต่อกันโดยรอบ มีฉลากบอกชื่อคัมภีร์

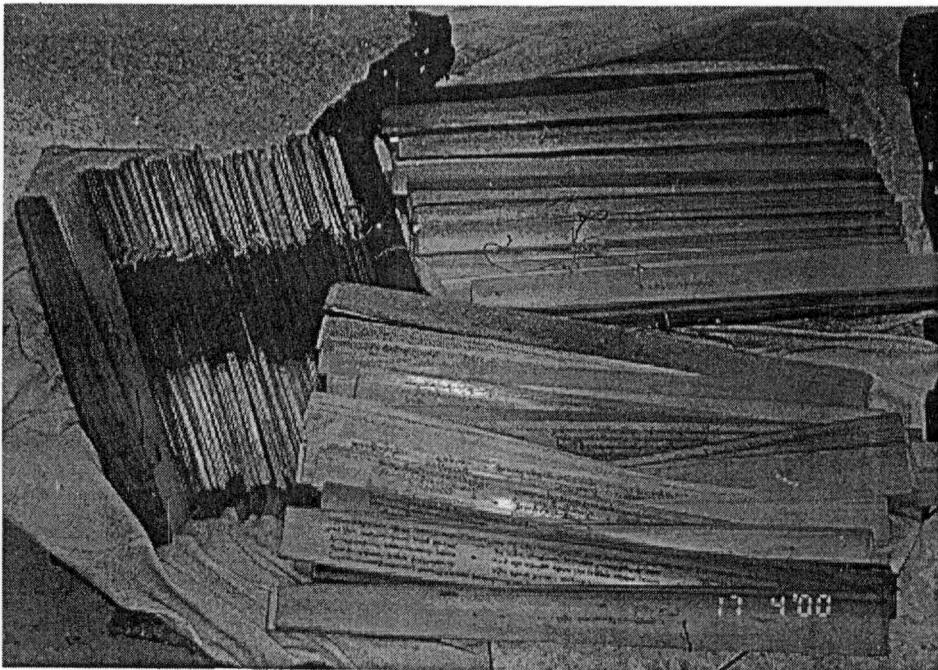

กาะเยีย สำหรับวางคัมภีร์ใบลานเพื่ออ่าน

คัมภีร์โบราณฉบับราชบุรี

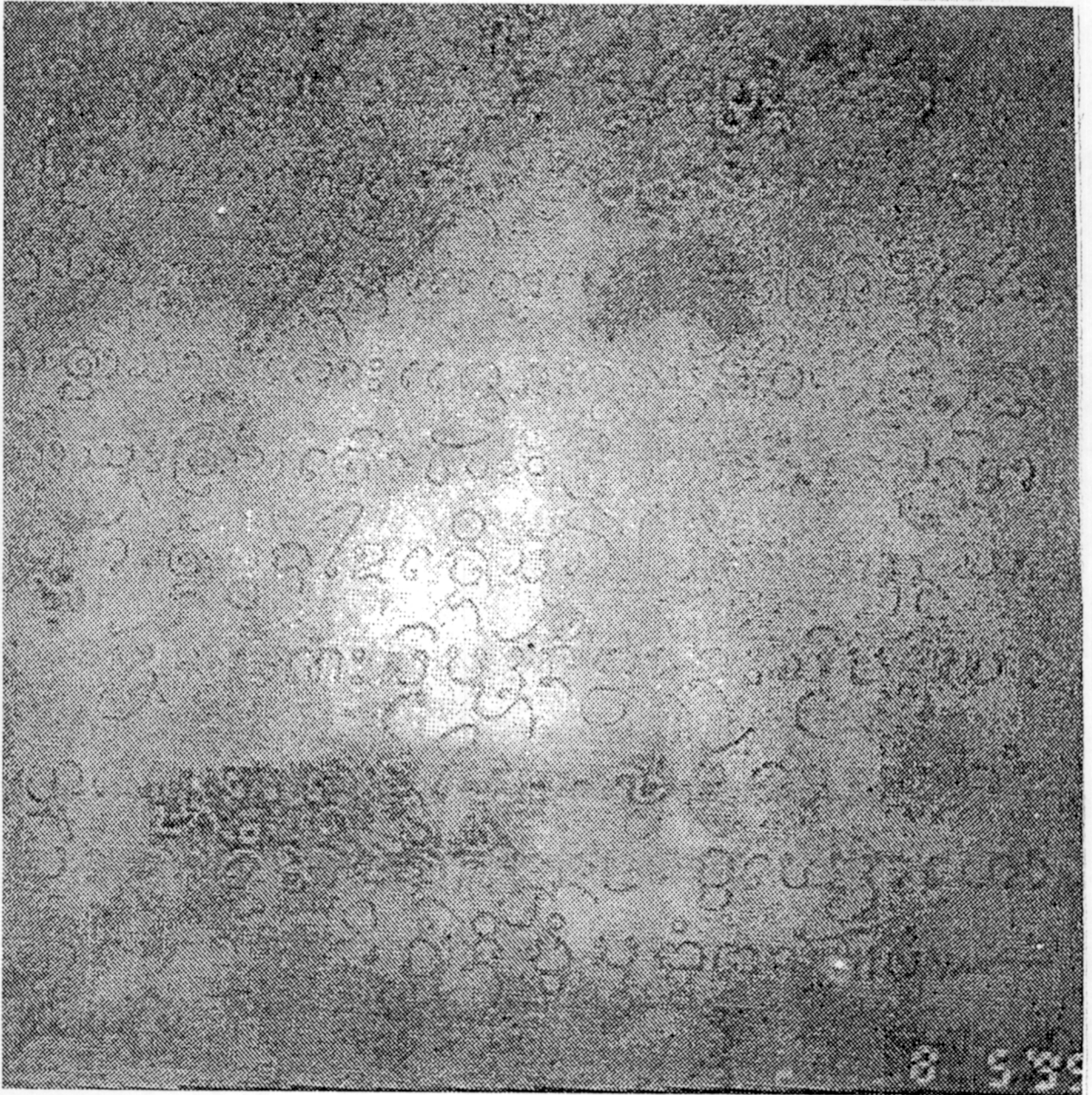
ผ้าห่อคัมภีร์โบราณตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น

คัมภีร์โบราณไม่ค่อยมีไม้ประกบหน้า

ศิลาจารึกวัดเกาะแก้วนครสวรรค์
อำเภอพหุสันนิคม จังหวัดชลบุรี

จารีกวดเกาะแก้วนครสวรรค์
อำเภอพื่นสนิทม จังหวัดชลบุรี

1. ๓๓ ๑๐๑๕ ๒๐๑๕ ๒๐๑๕
2. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
3. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
4. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
5. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
6. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
7. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
8. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
9. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
10. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕
11. ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕ ๑๐๑๕

อ.วิชัย กุศลชาบาล : อ่าน/จำลองอักษร
ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน ชลบุรี
27 เมษายน 2542

คำอ่าน

คำจารึก

คำอ่านปัจจุบัน

บรรทัด 1	จุลสรักภษาราชาได้ ๑๒๑๔ พระวัสสา ปีชวด	จุลศักราชได้ ๑๒๑๔ พระ พรรษา ปีชวด
บรรทัด 2	จิตวาสกย ท่านหลวง ณะราสิทธิโก ประหลัดนั่งทุมผุ	จิตวาสกย ท่านหลวง นราฤทธิไกร ปลัดนั่งทุมผุ
บรรทัด 3	เป็นภัลลยา แลบุตรนัดดา กัลลญา ยาดติกา	เป็นภริยา และบุตรนัดดา กัลลญา ญาติกา
บรรทัด 4	วงสสาพอมกันลงมาแต่ เมืองนะคอนพนมมีใจใส	วงศาพร้อมกันลงมาแต่ เมืองนครพนม มีใจใส
บรรทัด 5	สัทธิ สางวัดเกาะแก้ว นะคอนสวรรค์ ไวกับพระพุทธร	ศรัทธา สร้างวัดเกาะแก้ว นครสวรรค์ไว้กับพระพุทธร
บรรทัด 6	ศาสนา ดราบเทา ๕๐๐๐ พระวัสสา ขอใฝุ่งษา	ศาสนา ดราบเทา ๕๐๐๐ พระพรรษา ขอให้ฝูงข้า
บรรทัด 7	ทั้งหลาย ทั้งปวง ไตเถิง สมบัษ ๓ ประการ คือ มนุสส	ทั้งหลายทั้งปวงได้เถิง สมบัติ ๓ ประการ คือ มนุษย
บรรทัด 8	สมบัษ สวรรณะสมบัษ นิพพานนะสมบัษ ยา	สมบัติ สวรรค์สมบัติ นิพพานสมบัติ อย่า
บรรทัด 9	ไห่คาคดแคว ขอไห้แลว ตั้งคำมัตค คำ	ไห้คาคดแล้ว ขอให้ได้ สมตั้งคำมัมคำ
บรรทัด 10	ปรารธนา ก็ขาเทิน นิพพานปัจเจโย โห	ปรารธนา ก็ข้าเทอญ นิพพานปัจเจโย โห
บรรทัด 11	ตุ โหตุ นิจจึ นิจจึ สุขขั พลังข	ตุ โหตุ นิจจึ นิจจึ สุขขั พลิ ข

ศิลาจารึกวัดเกาะแก้วนครสวรรค์
อำเภอพื่นสนิทม จังหวัดชลบุรี

1. ที่อยู่ : กุฎิท่านเจ้าอาวาส พระครูวิมลรัตนกุล
2. รูปร่าง : หินเขียวรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกว้าง/ยาว ๓๖ เซนติเมตร จารึก
ด้านเดียวมี ๑๑ บรรทัด
3. อักษร : ธรรมอีสานหรือไทยอีสาน การเรียกชื่ออักษร ถ้าจารึกเป็นศาสนาธรรม
จะจารึกเป็นธรรมอีสาน ถ้าจารึกเป็นทางประวัติศาสตร์ จะเป็นไทยอีสาน
4. ศักราช : จารึกไว้บรรทัดแรกว่า จุลศักราช ๑๒๑๔ ปีชวด ตรงกับพุทธศักราช
๒๓๙๕
5. สาระสำคัญ : เป็นประวัติการสร้างวัดโดยท่านหลวงนราฤทธิไกร พร้อมบุตรภรรยา
คณาญาติ ซึ่งเป็นชาวเมืองนครพนม พร้อมใจกันสร้างวัดนี้ขึ้น เพื่อหวัง
ได้รับบุญกุศลคือสมบัติ ๓ ประการ มีมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และ
นิพพานสมบัติ